

YESUS AQA ANJAM MARO TAMO NANGI

*Yesus na aqa Mondor qarinyim aqa angro nanngoq
aiqas*

¹ O Tiofilus, e nami anjam bei nengrenyosim inoq qarinyem. Kumbra kalil Yesus a yoqnej qaji deqa ti anjam kalil a na tamo ungasari nangi minjroqnej qaji deqa ti utruq na nengrenyem. ² Nengrenyosim gilsimqa Qotei na Yesus osiq lan qureq oqej di patem. Yesus a lan qureq oqosaisosiq aqa segi angro giltnjrej qaji nangi koroinjrnaqa Mondor Bole na aqa medabu singilatetonaqa minjrej, “Ningi ijo wau ojoqnsib ijo anjam mare mare laqniy.”

³ Yesus a jaqatin osiq moisiq olo nambile sosiq aqa angro nanngoq di brantoqnsiq manwa gargekoba yeqnaqa nangi unoqneb. Unoqnsib maroqneb, “Bole.” Bati 40 qa a nanngoq di brantoqnej. Brantoqnsiq Qotei a tamo ungasari nanngo Mandor Koba sosim nangi taqatnjrqas anjam di minjroqnej.

⁴ Onaqa bati bei Yesus na aqa angro nangi di olo koroinjrnsiq minjrej, “Ningi Jerusalem urataib. Ijo Abu aqa Mondor ningi nami engwa marej qaji deqa tarinoqnsib soqniy. E nami ningi deqa merngoqnem. ⁵ Jon a ya na tamo ungasari nangi yansnjroqnej. Ariya bati qudei koboamqa e Mondor Bole aqa singila na ningi yansngwai.”

⁶ Onaqa bati bei Yesus a olo aqa angro nangi koroinjrnaqa nangi na endegsib nenemyeb, “O Tamo Koba, bini bati endeqa kiyo ni na Rom nanngo

siŋgila kobotosim iga Israel tamo unŋasari siŋgila egimqa iga kamba mandam endi taqatqom?”
⁷ Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi bati di qalieqa maraib. Di nunŋo wau sai. Di ijo Abu aqa wau. A segi na bati di giltej unu. ⁸ Ariya Mondor Bole a nunŋoq bamqa niŋgi siŋgila osib e qa anjam mare mare laqniy. Niŋgi Jerusalem endia, Judia sawaq di, Samaria sawaq di, sawa sawa kalil keretosib e qa anjam mare mare laqniy.”

Yesus a laŋ qureq oqej

⁹ Yesus na aqa anŋro nanŋi anjam degsi minjrsiqa a mandam uratosiq laŋ goge oqeqnaqa nanŋi a koqyesoqneb. Onaqa laŋbi na a kabutonaga nanŋi a olo unosai. ¹⁰⁻¹¹ Nanŋi laŋ goge tarosib ŋam ateqnabqa tamo aiyel gara qat jigeb qaji nanŋi bosib nanŋo areq di tigelosib minjreb, “O Galili tamo, niŋgi kiyafa laŋ goge tarosib ŋam ateqnub? Yesus a niŋgi uratŋgsiqa laŋ goge oqeqnaq niŋgi unonub mondon a degsim olo bqas.”

Yesus aqa anŋro nanŋi na tamo bei giltonab a Judas aqa sawa ej

¹²⁻¹³ Mana nanŋi soqneb qaji aqa ñam Oliv mana. Mana di Jerusalem jojomq di unu. Nanŋi dena olo puluosib Jerusalem aisib tal gogetosib nanŋo warum bei gogeqsi nanŋi gaigai soqneb qaji deq gileb. Yesus aqa anŋro warum deq gileb qaji nanŋo ñam agiende. Pita, Jon, Jems, Andru, Filip, Tomas, Bartolomyu, Matyu, Alfius aqa ŋiri Jems, Jems bei aqa ŋiri Judas, Saimon agi nami Rom nanŋi winjrqaqqa maroqnej qaji. Yesus aqa anŋro ¹¹ nanŋi di warum deq gileb. ¹⁴ Nanŋi ti unŋasari qudei ti Yesus aqa was nanŋi ti aqa ai Maria dego nanŋi koba na

gaigai warum dia koroqnsibqa are qujaitoqnsib Qotei pailyoqneb.

¹⁵ Bati bei tamo ungasari 120 Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nanqi koroosib sonabqa Pita a nango ambleq di tigelosiqqa minjrej, ¹⁶⁻¹⁷ “O ijo was ninqi quiy. Qotei aqa anjam bei nengrenq di unu qaji di aqa damu bini brantqo. Anjam di aqa damu Qotei a nami brantqa marej deqa agi brantqo. Anjam di Qotei aqa Mondor na Devit minjnaq qusiqa nengrenyonaq soqnej. A Judas qa nengrenyej. Judas agi iga koba na sosimqa Yesus aqa wau ojoqnem. Ninqi qalie, bunuqna a na jeu tamo nanqi gam osornjrnaqa Yesus ojeb.” Pita a nanqi anjam degsi minjrej.

¹⁸ Judas aqa kumbra tulan uge. Aqa kumbra uge agiende. Juda tamo kokba nanqi na a silali yonabqa Yesus osiqa nango banq di atej. A silali di osiqa mandam taqal bei awaiyej. Awaiyosiqa a mandam dia ulonosiqa aqa mene paraonaqa bi bilenrej. ¹⁹ Bunuqna tamo ungasari kalil Jerusalem di soqneb qaji nanqi deqa qusibqa mandam di aqa ñam “Akeldama” waiyeb. Di nango segi anjam na ñam waiyeb. Ñam di aqa damu, “Len Aiqajqa Mandam.”

²⁰ Ariya Pita a olo marej, “Devit a nami Qotei louqa buk miligiq di Judas qa endegsi nengrenyej, ‘Aqa tal lanja sqas. Tamo bei na olo aqa tal oqasai.’ Osiqa olo Judas qa endegsi nengrenyej, ‘Tamo bei na kamba aqa wau ojqa.’”

²¹ “Deqa ijo was ninqi quiy. Iga tamo bei gilton-amqa a na Judas aqa sawa osim iga ti Yesus aqa wau ojgom. Iga nami Tamo Koba Yesus dau-ryosim laqnamqa bati deqa tamo nanqi iga koba

na soqnem deqaji bei giltonam. ²² Jon yansnjro qaji aqa bati qa Yesus na aqa wau utru atej dena bosi bosiq Qotei a Yesus yaigosiq lan qureq oqej. Bati deqa tamo nanqi iga koba na soqnem deqaji bei giltonamqa a iga ti Yesus aqa wau ojgom. Ojsimqa Yesus a moisiq olo subq na tigelej deqa mare mare laqnqom.”

²³ Pita a nanqi anjam degsi minjrnaqa nanqi na tamo aiyel giltonjreb. Josep Matias wo giltonjreb. Josep aqa ñam bei Barsabas. Aqa ñam bei Jastas.

²⁴ Nanqi aiyel giltonjrsibqa endegsib pailyeb, “O Tamo Koba, ni tamo kalil nango areqalo qalie. Deqa tamo aiyel endi ni yai giltonam di iga osorgimqa tamo dena Judas aqa sawa osim aqa wau ojgas. ²⁵ Judas a wau di uratosiq moisiq sawa uge ni nami a aqajqa giltem qaji deq aiyej.” ²⁶ Nanqi degsib pailyosib koboonaqa tamo yai na kamba Judas aqa wau ojgas deqa marsibqa menin silali alaneb. Alañonabqa Matias aqa menin na bunyej. Deqa nanqi Matias giltonabqa a Yesus aqa anjam maro tamo 11 nanqi koba na sosib wauoqneb.

2

Qotei aqa Mondor a mandamq aiyej

¹⁻² Onaqa Juda nango yori bati koba ñam Pentikos di brantej. Juda nango moma nanqi nami ingi meli bunuj otoreleneb. Deqa olo are qalqajqa yori bati brantonaa Yesus aqa tamo ungasari nanqi tal qujaiq di koroosib soqneb. Sonabqa lan goge na jagwa koba anjam ato bulosiq tal nanqi awesoqneb qaji deq aiyej. Aisiq tal keretej. ³ Onaqa ingi bei a ñam pulon bulosiq aisiq segi segiosiq

nango gateq di awoelenonaq uneb. ⁴ Bati deqa Mondor Bole a nango segi segi are miligiq aisiq meŋ bulyetnjrnaqa nangi kalil qure utru segi segi nango anjam marelenjoqneb.

⁵ Bati deqa Juda tulan gargekoba sawa sawa kalilq di ɲambabeb qaji nangi Jerusalem di soqneb. Nangi kalil Qotei qa louoqneb qaji. ⁶⁻⁷ Jagwa koba di anjam ato bulonaqa nangi kalil queb. Qusibqa maŋwa di unqajqa bosib koroeb. Koroosib nango segi segi qure utru anjam Yesus aqa tamo unɣasari nangi na mareqnab qusibqa prugugetoqneb. Osib maroqneb, “Tamo unɣasari kalil endi Galili qaji. ⁸ Nangi kiyersib gago segi segi qure utru anjam mareqnab iga queqnum?” ⁹ Iga qudei Partia, Midia, Elam, Mesopotemia, Judia, Kapadosia, Pontus, Esia qaji. ¹⁰ Iga qudei Frigia, Pamfilia, Isip qaji. Iga qudei Libia sawa agi Sairini sawa jojom deqaji. Iga qudei Rom qaji. ¹¹ Iga qudei Juda tamo tiŋtiŋ. Iga qudei Juda nango lou dauryqa marsim nango miligiq aiyem. Iga qudei Krit. Iga qudei Arebia qaji. Nangi kiyersib gago segi segi qure utru anjam na Qotei aqa maŋwa kalil qa saeqnab iga queqnum?” ¹² Juda kalil nangi anjam degsib marsibqa prugugetoqnsib segi segi maroqneb, “Endi kumbra kiyero?” ¹³ Onaqa nangi qudei yomuoqnsib maroqneb, “Nangi wain bunuj uysib deqa nanariosib anjam laŋa laŋa mareqnub.”

Pita a anjam palontej

¹⁴ Onaqa Yesus aqa angro 11 nangi Pita ombla tigelosibqa Pita na aqa medabu waqtosiqa endegsi marej, “Niŋgi Juda ti tamo kalil Jerusalem endi unub qaji niŋgi ti ijo anjam endi qusib

poingem. ¹⁵ Ningi maronub, ‘Tamo ungasari nanği di wain uysib nanarionub.’ Di sai. Endego nobqolo koba. Wain uyqa bati sai. ¹⁶ Manwa ningi bini unonub qaji endeqa Qotei aqa medabu o tamo Joel a nami marej. Agi a endegsi marej, ¹⁷ ‘Qotei a marqo, “Diño bati jojomoqnmqqa e na ijo Mondor qarinyitqa tamo ungasari kalil nanngoq aigas. Aisim nungo angro mel ti nungo angro sebin ti nanği singila enjrimqa nanği ijo medabu osib anjam maroqnqab. Nungo angro wala nanği ti nungo tamo bole bole nanği ti areqalo waqtetnjroqnmqqa njeio buloqnsibqa ijo kumbra gargekoba unoqnqab. ¹⁸ Bati deqa e na ijo Mondor qarinyitqa ijo wau tamo ti ijo wau uña ti nanngoq aisim singila enjroqnmqqa nanği ijo medabu osib anjam maroqnqab. ¹⁹ Lan goge dia e manwa gargekoba yoqnqai. Mandamq di dego manwa gargekoba yoqnqai. Len ti namyuwo ti qurem koba ti qarinyit mandamq aigas. ²⁰ Sen ambruqas. Bai lentosim len bulqas. Amqa Tamo Koba a rian koba ti singila koba ti bqas. ²¹ Bati deqa tamo ungasari gargekoba nanği Tamo Koba aqa ñam metosib pailyibqa a na nanço pailyo qusim nanği kalil elenamqa nanği so bole gaigai sqab.” ’ Qotei aqa medabu o qaji tamo Joel a nami anjam degsi marej.

²² “Deqa Israel tamo ungasari, ningi ijo anjam endi quiy. Ningi qalie, Qotei a Yesus Nasaret qaji aqa singila na manwa gargekoba nunço ambleq di yoqnej. A degyoqnej. Di kiyaga? Ningi poingwajqa, Qotei na a qarinyonaq bej. ²³ Bunuqna Qotei na Yesus olo osiq nunço banq di atej. A nami kumbra degyqa marsiq aqa segi areqalo dauryosiq degyej.

Degyonaqa ningi na Yesus ojsib tamo uge nanjo banq di atnabqa nanqi a osib namburbasq di qalnab moiyej. Nunjo kumbra dena ningi segi na Yesus qalsib moiyyoteb. ²⁴ Onaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltosiqa moiyo aqa gulbe kobotej. Deqa moiyo na Yesus a olo ojqa keresai. ²⁵ Agi Devit a nami Yesus qa endegsi marej, 'Tamo Koba a bati gaigai ijo ulatamuq di sonaq e uneqnum.

A ijo ban woq di unu deqa e padalqasai.

²⁶ Deqa e tulan areboleboleibeqnu. E arebolebole na anjam mareqnum.

O Qotei, ingi bole bole ni na e ebqajqa marem qaji di e oqajqa tarinqnsim unum.

²⁷ Ni ijo qunun uratim moiyo qureq aiqasai.

Ni ino segi angro bolequja ni na giltem qaji aqa jejamu dego subq di uratim qusaqasai.

²⁸ Nambile sqajqa gam di ni na e osorbeqnum.

Ni e ombla sqam deqa e tulan areboleboleibeqnu.' Devit a nami anjam degsi marej.

²⁹ "O ijo was, e bole merngwai. Gago moma Devit a moinaqa subq ateb. Aqa sub agi bini unu iga gaigai uneqnum. ³⁰⁻³¹ Nami Qotei na Devit minjej, 'Mondon ino moma nanqi paraosibqa len dena tamo bei a nambabqas. Amqa e na tamo di gilititqa ni mandor koba unum dego kere a kamba ino sawa osim Mandor Koba sqas.' Qotei a nami Devit anjam degsi minjsiqa aqa anjam di singilatosiqa olo minjej, 'E ijo anjam di uratqasai. E dauryqai.' Devit a Qotei aqa medabu o tamo soqnej deqa kumbra Qotei na mondon yqas qaji di Devit a nami qalieej. Osiqa Kristus qa endegsi marej, 'Bunuqna a subq na tigelqas.' Osiqa olo marej,

‘Qotei na Kristus moiyo qureq di uratqasai. Aqa jejamu dego subq di uratim qusaqasai.’ ³² O ijo was, Yesus qujai di Qotei a subq na tigeltonaqa iga kalil n̄amdamu na unem. Deqa bini iga a qa mare mare laqnum. ³³ A laɲ qureq oqsiq ñam kobaquja osiq Qotei aqa baɲ woq di awoej. Osiqa Mondor Bole n̄ingi nami eɲgwa marej qaji di aqa Abu aqaq dena yaivosiqa qarinyqo aiquqa n̄ingi unsib nungo dabkala na dego quonub. ³⁴ Devit a subq na tigelosiq laɲ qureq oqosai. Ariya a Kristus qa endegsi marej,

‘Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minnej,

“Ni ijo baɲ woq endi awo.

³⁵ Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naɲgi elen̄osiy ino sorgomq di atitqa ni na naɲgi taqat-njrqam.” ’

Devit a nami Kristus qa degsi marej.

³⁶ “Deqa Israel tamo un̄gasari, n̄ingi kalil endegsi poin̄gem. Yesus agi n̄ingi na n̄amburbasq di qalnab moiyej qaji a Qotei na olo giltosiqa a gago Tamo Koba Kristus ñam waiyej.”

Tamo un̄gasari gargekoba naɲgi are bulyosib yanso eb

³⁷ Onaqa tamo un̄gasari naɲgi Pita aqa anjam di qunabqa anjam dena naɲgo are qametn̄rej. Deqa naɲgi na Yesus aqa aɲgro naɲgi Pita ombla minjreb, “O gago was n̄ingi na mergiy. Iga kiyeronamqa Qotei na iga elen̄amqa iga padalqasai?” ³⁸ Onaqa Pita na kamba minjrej, “N̄ingi segi segi are bulyosib Qotei aqaq boiy. Babqa iga Yesus Kristus aqa ñam na n̄ingi yans̄gonam Qotei na nungo une kalil kobotetɲwas. Osim aqa Mondor

Bole ningi laña engwas. Awai saiqoji. ³⁹ Qotei a nami marej, ‘E na ningi ti nungo angro ti tamo kalil isa isaq di unub qaji nanngi ti ijo Mondor engwai.’ Qotei a nami degsi marej. Deqa ningi quiy. Gago Tamo Koba Qotei a aqa anjam di uratqasai. Tamo ungasari kalil a na metnjrim aqaq bqab qaji nanngi aqa Mondor enjrqas.”

⁴⁰ Pita a anjam deqaji gargekoba singila na nanngi minjroqnej. Osiqa olo endegsi minjrej, “Tamo ungasari bini bati endeqa unub qaji nanngi kumbra uge uge yoqnsib laqnub. Ningi nanngi ti Qotei na padaltngaim deqa ningi geregere nam atoqnuy.”

⁴¹ Pita a anjam degsi marnaqa bati deqa tamo ungasari 3,000 nanngi aqa anjam di qusib nanngo are miligiq di ateb. Osib nanngi yanso eb. Nanngi Yesus qa nanngo areqalo singilateb deqa nanngi tamo ungasari nami Yesus qa nanngo areqalo singilateb qaji nanngo miligiq aisib koba na soqneb.

Yesus aqa tamo ungasari kalil nanngi are qujaito-qnsib soqneb

⁴² Tamo ungasari Yesus qa nanngo areqalo singilateb qaji nanngi bati gaigai aqa anjam maro tamo nanngo anjam quoqnsib dauryoqneb. Nanngi are qujaitoqnsib bem gentoqnsib uyoqnsibqa Qotei pailyoqnsib soqneb. ⁴³ Qotei na Yesus aqa anjam maro tamo nanngi di singila enjreqnaqa nanngi manwa gargekoba yoqneb. Yeqnab Yesus aqa tamo ungasari kalil nanngi manwa di unoqnsib Qotei aqa ñam soqtoqneb. ⁴⁴ Tamo ungasari kalil Yesus qa nanngo areqalo singilateb qaji nanngi bati gaigai korooqnsibqa are qujaitoqnsib soqneb. Nanngo ingi ingi kalil di koba qaji degsib

maroqnsib segi segi qa jei jeiyoqneb. ⁴⁵ Nanngo mandam ti ingi ingi ti qarinyeleñeqnab tamo qudei na awaiyoqnsib silali enjreqnab oqnsib Yesus aqa tamo ungasari ingi ingi saiqoji nangi jeisib enjroqneb. ⁴⁶⁻⁴⁷ Nanngi bati gaigai are qujaitoqnsib sosibqa atra tal miligiq di korooqnsib louoqneb. Nanngo segi segi talq di dego korooqnsibqa bem gentoqnsib uyoqneb. Nanngi arebolebole ti lawo na sosibqa Qotei aqa ñam soqtoqnsib koba na ingi uyoqneb. Degyeqnabqa tamo ungasari kalil nanngi nanngo kumbra di unoqnsib nanngi qa tulan areboleboleinjroqnej. Bati gaigai tamo ungasari qudei nanngi are bulyeqnab Tamo Koba a na nanngi eleneqnaqa nanngi boqnsib tamo ungasari nami Yesus qa nanngo areqalo singilateb qaji nanngo miligiq aiyooqnsib koba na soqneb.

3

Pita Jon wo nanngi na tamo singa qandamo boleteb

¹⁻² Bati gaigai bilaq sen kelin̄teqnaqa Juda tamo ungasari nanngi atra tal miligiq giloqnsib dia Qotei pailyoqneb. Pailyo bati bei Pita Jon wo nanngi aiyel pailyaqa marsib atra tal miligiq gilqa laqnabqa tamo bei ai miligiq na singa qandamo ñambabej qaji a atra tal siran̄me jojomq di awesoqnej. Bati gaigai aqa was nanngi a qoboioqnsib boqnsib siran̄me jojomq di ateqnabqa awooqnsiqa tamo ungasari atra tal miligiq gileqnabqa silali qa ñilnjroqnej. Siran̄me di aqa ñam Siran̄me Boledamu. ³ Bati deqa Pita Jon wo nanngi atra tal miligiq gilqa laqnabqa unjr̄siqa silali qa ñilnjrej. ⁴ Onaqa nanngi aiyel na tamo di koqyosibqa Pita na minnej, “Ni

aqo nige.” ⁵ Degsi minjnaqa a are qalej, “Nangi aiyel silali bei ebqab.” Degsi are qalsiqa nangi aiyel koqnjresoqnej. ⁶ Onaqa Pita na minjej, “E silali saiqoji. Ijo ingi bei unu di ni emqai. Yesus Kristus Nasaret qaji aqa ñam na e ni mermonum, ‘Ni tigelosim walwel.’” ⁷⁻⁸ Degsi minjsiqa aqa ban woq di ojsiq tigeltonaqa aqa singa tombol singilaonab tigeloqujatosiq walwelej. Osiqa Pita Jon wo nangi aiyel daurnjrsiqa atra tal miligiq gilsiq tulan areboleboleiyeqnaqa pruprugonnsiq Qotei aqa ñam soqtoqnej. ⁹⁻¹⁰ A degyeqnaqa tamo ungasari kalil nangi a unsibqa are koba qaloqneb. Osib maroqneb, “Tamo singa qandamo bati gaigai atra tal siranme jojomq di awooqnsiqa silali qa ñileqnu qaji agi a di.”

Pita a atra tal miligiq di anjam palontej

¹¹ Tamo di a Pita Jon wo nangi aiyel daurnjrsiq laqnaqa tamo ungasari kalil nangi a unoqnsib are koba qaloqneb. Deqa nangi gurgur ti bosib atra tal meq di Pita Jon wo sonabqa koba na ko-rooqneb. Atra tal me di aqa ñam Solomon aqa Tal Me. ¹² Tamo ungasari nangi bosib koroeqnab Pita a nangi unjrsiqa endegsi minjrej, “O Israel tamo ungasari, ningi kiyaqa aqo aiyel tamo di boletonum unsibqa are koba qaleqnub? Ningi kiyaqa aqo aiyel nugsibqa endegsib mareqnub, ‘Nango segi singila na ti kumbra bole na ti tamo di boletonub walwelqo’? Ningi degsib maraib. ¹³ Qotei aqa wau tamo Yesus aqa singila na tamo di boleosiqa walwelqo. Qotei a Abraham, Aisak, Jekop, gago moma kalil nangi ti nango Qotei. A na Yesus lan qureq osi oqsiq ñam kobaquja yej. Yesus qujai di

ningi na osib jeu tamo nanjo banq di ateb. Onaqa Pailat a olo Yesus tonto talq dena oqeq atqajqa marnaqa ningi na saideb. ¹⁴ Yesus a Qotei aqa segi Tamo Boledamu. A une saiqoji. Ariya ningi na Yesus qoreiyosib saidosib Pailat minjeb, 'Tonto tamo bei oqeq atsim ege.' Ningi na Pailat degsib minjnabqa a nunjo anjam di dauryosiq leñ ojo tamo osiq oqeq atsiq engej. ¹⁵ Ariya Yesus a segi nambile qa utru. Di ningi na qalnab moiyej. Moinaqa Qotei na olo subq na tigeltonaqa iga gago namdamu na unem. Deqa bini iga a qa mare mare laqnum. ¹⁶ Aqo aiyel Yesus qa gago areqalo singilateqnum deqa iga aqa ñam na tamo singa qandamo di boletonum a singilaqo. Tamo singa qandamo di ningi qalie. Ningi gaigai a unoqneb. Yesus a segi na aqo aiyel singila egwoqa a qa gago areqalo singilatosim tamo di boletonumqa nunjo namdamuq di walwelqo.

¹⁷ "O gago was, e qalieonum, ningi ti nunjo gate nangi ti une kobaquja ateb di ningi poingosai. ¹⁸ Ningi kumbra di yeb deqa Qotei aqa medabu o tamo kalil nanjo anjam nami maroqneb qaji di aqa damu Qotei na babtej. Agi Qotei na nanjo medabu singilatetnjreqnaqa nangi endegsib maroqneb, 'Qotei aqa Kristus a jaqatin koba osim moiqas.'

¹⁹⁻²⁰ "Deqa ijo was kalil, ningi are bulyosib Tamo Koba aqaq boiy. Babqa a na nunjo une kobotetngsim ningi singila bunuj engwas. Osim mondon a na Yesus olo qarinyim nunjoq bqas. Tamo di agi Kristus Qotei a nami ningi qa osiq giltej qaji. ²¹ A lan qureq oqej di unu. A di

soqnimqa Qotei na mandam bunuj ti lan bunuj ti atqa bati brantimqa a olo bqas. Qotei a nami aqa kumbra deqa anjam marej. Osiqa aqa anjam di aqa medabu o qaji tamo nangi minjreqnaqa nangi na nenngrenyoqneb.

²² “Nami Moses a Yesus qa endegsi marej, ‘Mondon Tamo Koba Qotei na aqa medabu o qaji tamo bei e bul nungo ambleq dena tigeltimqa a anjam merngoqnqas. Anjam merngoqnimqa ningi aqa anjam kalil qusib dauryoqniy. ²³ Tamo ungasari kalil aqa anjam quqwa uratqab qaji nangi Qotei na ñumim morenqab. Deqa nangi olo Qotei aqa tamo ungasari nango ambleq di sqasai.’ Moses a nami Yesus qa degsi marej. ²⁴ Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nangi dego nami Yesus qa anjam degsib maroqneb. Agi Samuel a utru atsiqa a Yesus bqajqa bati qalieosiq deqa Yesus qa anjam maroqnej. Samuel a moinaqa Qotei aqa medabu o tamo kalil bunuqna branteleneb qaji nangi dego Yesus bqajqa bati qalieosib deqa anjam maroqneb.

²⁵ “Qotei a ningi elenqa osiq deqa aqa medabu o qaji tamo nangi qarinnjreqnaqa aqa anjam mare mare laqneb. A nami nungo moma utru nangi ti koba na anjam qosisibqa Abraham endegsi minjej, ‘Mondon ino moma nangi paraosibqa len dena tamo bei nambabqas. Nambabosim tamo ungasari sawa sawa kalilq di unub qaji nangi boletnjrqas.’ Qotei a ningi elenqa osiq deqa anjam di Abraham minjej. ²⁶ Osiqa bunuqna aqa wau tamo Yesus a qarinyonaq nungoq aiyej. Qotei a are qalej, a Yesus qarinyim a ningi kalil boletngimqa ningi nungo kumbra uge uge kalil uratqab. Qotei a degsi are qalsiq Yesus qarinyonaq nungoq aiyej.”

4

Nangi na Pita Jon wo ojelenosib tonto talq di breinjreb

¹⁻³ Pita Jon wo nangi na tamo ungasari nangi Qotei aqa anjam minjreqnabqa atra tamo nangi ti Sadyusi nangi ti atra tal taqato tamo nango gate ombla na tulan minjin oqetnjrnaqa bosib nangi aiyel ojelenosib tonto talq di breinjreb. Di kiyaaqa? Nangi aiyel maroqneb, “Yesus a moisiq olo subq na tigelej deqa tamo kalil nangi dego moisiq olo subq na tigelqab.” Deqa nangi aiyel tonto talq di breinjreb. Bilaqtej deqa nangi aiyel tonto talq di uratnjrnab sonab nebeej. ⁴ Bati deqa tamo ungasari tulan gargekoba nangi Qotei aqa anjam quoqnsib Yesus qa nango areqalo singilatoqneb. Nangi kalil turteb 5,000.

Pita Jon wo nangi Juda gate kokba nango ulatamuq di tigeleb

⁵ Nebeonaqa Juda nango tamo kokba ti gate nangi ti dal anjam qalie tamo nangi ti Jerusalem di koroeb. ⁶ Atra tamo gate Anas aqa len kalil nangi ti dego koroeb. Bei Kaiafas. Bei Jon. Bei Aleksanda. ⁷ Koroosib Pita Jon wo nangi metnjrnab bonab nango ambleq di tigeltjreb. Tamo singa qandamyonaq olo boleej qaji a dego osi bosib tigelteb. Osib Pita Jon wo nenemnjreb, “Ningi singila qabe na osib tamo endi boleteb? Ningi yai aqa ñam na boleteb?”

⁸⁻⁹ Onaqa Mondor Bole a Pita aqa miligiq aisiq medabu singilatetonaqa a na nangi endegsi minjrej, “O Israel tamo kokba ti gate ningi ti ijo anjam endi quiy. Aqo aiyel na tamo singa qandamo

endi boletem deqa ningi iga osib nungo namdamuq di tigeltgonub. Tamo endi a kiyersi boleej deqa ningi qalieqa osib nenemgonub. ¹⁰ Deqa ningi ti Israel tamo ungasari kalil ti ijo anjam endi qusib poinjem. Nasaret tamo Yesus Kristus agi ningi na namburbasq di qalnab Qotei a olo subq na tigeltej qaji aqa ñam na tamo endi a boleqo. Boleosiq nungo ulatamuq endi tigelesonaq ningi unonub. ¹¹ Yesus a tal ai bul. Ningi tal gereiyo qaji tamo bul. Ningi na tal ai di arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Onaqa Qotei na olo tal ai di osiqa tal singilatqajqa deqa tumaq di tigeltej unu. ¹² Ningi quiy. Tamo bei aqa ñam na Qotei na iga elenqasai. Yesus aqa ñam na qujai Qotei na iga elenqas. Amqa iga padalqasai. Iga elenqajqa tamo bei saiqoji. Sawa bei beiq di Qotei na tamo bei iga osorgosai bole sai.”

¹³ Pita Jon wo nanqi singila na anjam di maroqneb nanqi ulaosai. Deqa Juda tamo kokba nanqi tulan prugeb. Di kiyaaqa? Nanqi qalieeb, nanqi aiyel nami skul beiq gilosai. Nanqi tamo lanaj. Degrab qalieosib poinjrej, nanqi aiyel nami Yesus ombla laqneb. ¹⁴ Tamo singa qandamyonaq olo boleej qaji a Pita Jon wo nanqi areq di tigelesonaq Juda tamo kokba nanqi unsibqa anjam bei kamba marqa keresaiinjrej.

¹⁵ Deqa nanqi na Pita Jon wo minjrnabqa taqal beiq gilynabqa nanqi segi qairosib mareb, ¹⁶ “Iga nanqi aiyel kiyernjrqom? Nanqi aiyel manwa kobaquja yonubqa Jerusalem tamo ungasari kalil nanqi quekritonub. Deqa iga gisan qa marqa keresai. ¹⁷ Ungum, iga na nanqi aiyel Yesus aqa ñam mare mare laqajqa saidnjrqom. Yimqa

nango anjam kobaqasai.” ¹⁸ Juda tamo kokba nanngi degsib qairosib nanngi aiyel olo metnjrnab bonabqa singila na saidnjrsib minjreb, “Ninggi aiyel olo Yesus aqa ñam maroqnaib. Medabu getentiy.”

¹⁹ Onaqa Pita Jon wo nanngi na kamba minjreb, “Aqo aiyel Qotei aqa anjam dauryqa uratosim olo nunngo anjam dauryqom di Qotei aqa ñamgalaq di kumbra bole e? Ninggi segi mariy. ²⁰ Aqo aiyel medabu getentqa keresai. Qotei aqa manwa kalil gago ñamdamu na unoqnem qaji deqa iga mare mare laqnqom. Aqa anjam kalil gago dabkala na quoqnem qaji di dego iga mare mare laqnqom. Iga uratqa keresai.”

²¹ Onaqa Juda tamo kokba nanngi na olo nanngi aiyel Yesus aqa ñam marqajqa singila na saidnjrsib uratnjrnab gileb. Nanngi aiyel na tamo singa qandamo boletonabqa tamo ungasari tulan gargekoba nanngi unsibqa Qotei aqa ñam soqtoqneb. Deqa Juda tamo kokba nanngi tamo ungasari nanngi ulainjreb. Nanngi nango aiyel jejamuq di une bei babto-sai deqa nanngi ñumqa keresai. Utru deqa nanngi tamo ungasari nanngi ulainjrsib nanngi aiyel uratnjrnab gileb. ²² Tamo singa qandamo nanngi aiyel na boleteb qaji di aqa wausau 40.

Yesus aqa wau tamo nanngi Qotei pailyeb

²³ Juda tamo kokba nanngi na nanngi aiyel uratnjrnab gilsib tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nangoq di branteb. Brantosib anjam kalil atra tamo kokba ti tamo gate ti nanngi na minjreb qaji deqa sainjreb. ²⁴ Sainjrnab qusi-bqa tulan areboleboleinjrej. Deqa nanngi kalil

medabu qujaitosib Qotei endegsib pailyeb, “O Tamo Koba, ni na lanj ti mandam ti yuwal ti ingi ingi kalil ti atem unub. ²⁵ Nami ni na Mondor Bole qarinyonamqa aisiq ino wau tamo agi gago moma Devit aqa medabu singilatetonaqa endegsi marej,

‘Kiyaqa sawa bei bei qaji nanji minjin oqetnjre-qnu?’

Kiyaqa nanjo areqalo tulan nanarieqnaq nanji Qotei ti qotqajqa qaireqnu?

²⁶ Sawa bei beiq di mandor kokba nanji tigeloqnsib Kristus qalib moiqaqqa deqa singilaeqnu.

Gate kokba nanji na Tamo Koba aqa Kristus wo qoto itnjrqajqa deqa koroeqnu.’

²⁷ “O Qotei, Devit aqa anjam di aqa damu gam endena brantej. Herot wo Pontius Pailat wo Israel nanji ti sawa bei bei qaji nanji ti kalil qure endia koroosibqa ino segi wau tamo bole Yesus ni nami giltem qaji a ugeugeiyqa marsibqa anjam kereteb.

²⁸ O Qotei, ni nami marem, ‘Nanji Yesus qalib moiqa.’ Ino anjam di agi nanji dauryosib Yesus qalnab moiyej. Nanjo segi areqalo na nanji Yesus qalosai. Ino singila na ti ino areqalo na ti nanji Yesus qalnab moiyej. ²⁹ O Tamo Koba, Juda tamo kokba nanji minjin oqetnjrqoqa iga ula egwajqa anjam mergonub di ni unime. Iga ino wau tamo unum. Deqa ni iga singila egoqnmqa iga ino anjam maroqnqom. Iga ulaqasai. ³⁰ Ni iga singila egoqnmqa iga ino wau tamo bole Yesus aqa ñam na tamo ungasari nanji boletnjroqnqom. Osim ino manwa kokba babtoqnqom.”

³¹ Nanqi degsib Qotei pailyosib koboonaqa tal nanqi koroesoqneb qaji di rengeñej. Onaqa Mondor Bole aisiqa nanqi singila enjrnaga nanqi Qotei aqa anjam mare mare laqneb. Nanqi ulaosai.

Yesus aqa tamo ungasari nanqi na nanjo Kristen was nanqi aqaryainjroqneb

³² Bati deqa tamo ungasari Yesus qa nanjo areqalo singilateb qaji nanqi kalil are qujaitoqnsib soqneb. Tamo bei na aqa ingi ingi saiaosiq aqa segi qa marosaioqnej. Nanjo ingi ingi kalil di koba qaji degsib maroqnsib segi segi qa jei jeiyobqneb.

³³ Tamo Koba Yesus aqa anjam maro tamo kalil nanqi aqa wau ojoqneb. A subq na tigelej anjam di nanqi mare mare laqneb. Nanjo anjam di singila ti. Nanqi mare mare laqnab Qotei a nanqi qa are tulan boleiyoqnej. ³⁴⁻³⁵ Tamo ungasari Yesus qa nanjo areqalo singilateb qaji nanqi kalil ingi kere soqneb. Bei a ingi qa truquosaioqnej. Di kiyaqa? Nanqi nanjo segi mandam ti tal ti qarinyeqnabqa tamo qudei na awaiyoqnsib silali enjroqneb. Enjreqnab silali di osi boqnsib Yesus aqa anjam maro tamo nanjo banq di ateqnab nanqi na tamo ingi ingi saiqoji nanqi jeisib enjroqneb.

³⁶ Nanjo ambleq di tamo bei soqnej aqa ñam Josep. Aqa ñam bei Barnabas. Yesus aqa anjam maro tamo nanqi na ñam di waiyeb. Aqa ñam di aqa damu, “Tamo are singilatetnjro qaji.” Barnabas a Livai aqa len. A Saiprus nui qaji. ³⁷ Aqa mandam bei soqnej di tamo qudei na awaiyosib silali yonab osi gilsiq Yesus aqa anjam maro tamo nanjo banq di atej.

5

Ananaias aqa ñauñ Safaira wo nanği Qotei gisanjyeb

¹⁻² Ariya tamo bei soqnej aqa ñam Ananaias. Aqa ñauñ aqa ñam Safaira. Ananaias aqa mandam bei tamo qudei na awaiyosib silali yonabqa a silali di osiqqa aqa ñauñ wo anjam keretosib silali oto aqa segi qa ulitosiq oto bei osi gilsiq Yesus aqa anjam maro tamo nanço banq di atej. ³ Onaqa Pita na minjej, “Ananaias, kiyaga Satan a ino are miligiq aqoqa ni Mondor Bole a gisanjonum? Ino mandam awaiyonub silali osim kiyaga oto bei ino segi qa marsim ulitonum? ⁴ Nami ino mandam awaiyosaisonabqa di ino segi mandam. Ariya bunuqna mandam awaiyosib silali emonub di ino segi silali. Ni segi na silali di taqatosim ni wau kiye yqa osim ye. Ni kiyaga gisanjosim maronum, ‘Silali kalil agi osi bonum’? Ni kiyaga kumbra uge di yqajqa are qalonum? Ni que. Ino gisanj anjam di ni na tamo nanği minjrosai. Ni Qotei gisanjyqa osim minjonum.” ⁵⁻⁶ Pita a degsi marnaqa Ananaias a anjam di qusiqa moiyoqujatosiq mandamq di ulonej. Onaqa angro wala nanği bosib aqa je-jamu gara na dalaosib osi gilsib subq ateb. Subq atnabqa tamo ungasari kumbra deqa queb qaji nanği tulañ ulaugeteb.

⁷ Sokiñalayonaq Ananaias aqa ñauñ bej. Aqa gumbulun moiyej di a qaliesai. ⁸ A bonaqa Pita na minjej, “Ni mare. Ni ino gumbulun wo nunço mandam bei tamo qudei na awaiyosib silali enjonub qaji agi ino gumbulun na osi bosiq ebqo endi segi e?” Onaqa minjej, “Od. Silali kalil agide.”

⁹ Degsi minjnaqa Pita na minjej, “Kiyaqa ni ino gumbulun wo anjam keretosib kumbra uge di yonub? Ningi are qalonub, Tamo Koba aqa Mondor a nungo kumbra di unqasai. Degosib ningi yonub. Ni que. Angro wala ino gumbulun subq atonub qaji nanngi bosib siranmeq di tigelonub. Nanngi ni dego qoboimosib gilsib subq atqab.”

¹⁰ Degsi minjnaqa a dego moiyoqujatosiq Pita aqa singaq di ulonej. Onaqa angro wala nanngi bosib a moiyej di unsib qoboiosib gilsib aqa gumbulun aqa areq di subq ateb. ¹¹ Onaqa tamo ungasari kalil kumbra deqa queb qaji nanngi tulan ulaugeteb. Kristen kalil nanngi dego ulaugeteb.

Yesus aqa anjam maro tamo nanngi manwa gargekoba babtoqneb

¹² Bati deqa Qotei na Yesus aqa anjam maro tamo nanngi singila enjreqnaqa nanngi manwa gargekoba yeqnabqa tamo ungasari nanngi unoqneb. Tamo ungasari Yesus qa nanngo areqalo singilateb qaji nanngi kalil are qujaitoqnsibqa atra tal meq di koroqnsibqa Qotei qa louoqneb. Tal me di aqa ñam Solomon aqa Tal Me. ¹³ Jerusalem dia tamo ungasari lanja lanaj kalil nanngi na tamo ungasari Yesus qa nanngo areqalo singilateb qaji nanngo ñam soqtetnjroqnsibqa nanngi ti koba na koroqajqa ulaoqneb. ¹⁴ Tamo ti unja ti tulan gargekoba nanngi Tamo Koba Yesus qa nanngo areqalo singilatoqnsib boqnsib tamo ungasari nami Yesus qa nanngo areqalo singilateb qaji nanngo miligiq aieqnab nanngi tulan kobaoqneb. ¹⁵ Kobaoqnsib nanngo ma tamo nanngi saperaq di ñeiotnjroqnsib qoboinjroqnsib gam qalaq

di atelenjoqneb. Di kiyaqa? Pita a gam na walwelosim giloqnimqa aqa sen qunun na nanği waburtnjroqnimqa nanço ma kobooqnqajqa deqa. ¹⁶ Qure kiñilala kalil Jerusalem jojomq di soqneb qaji dena dego tamo mainjro qaji nanği ti tamo monдор uge uge na ojelenjo qaji nanği ti joqsib boqneb. Joqsib beqnab nanği kalil boleogneb.

Lan angro na Yesus aqa anjam maro tamo nanği tonto talq dena oqeq atej

¹⁷⁻¹⁸ Yesus aqa anjam maro tamo nanği kumbra degyeqnabqa atra tamo gate aqa wau qujai agi Sadyusi nanği ti koba na unsib minjin oqetnjrnaqa nanği ojelenjosib tonto talq di breinjrnab soqneb. ¹⁹ Sonabqa qoloej. Onaqa Tamo Koba aqa lan angro bei aisiqa tonto tal siranme waqtosiq nanği joqsiiq oqedeb. Oqedonabqa lan angro na minjrej, ²⁰ “Ningi gilsib atra tal miligiq di tigelosib tamo unğasari nanği nambile gaigai sqajqa anjam palontosib minjroqniy.” ²¹ Onaqa nanği lan angro aqa anjam di dauryosib nobqolo malu qameqnaqa atra tal miligiq gilsib dia tigelosib tamo unğasari nanği Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb.

Bati deqa atra tamo gate aqa wau qujai ti nanği na Juda tamo kokba ti Israel tamo gate ti nanği metnjrnab bosib koroeb. Koroosib anjam kere-tosib nanço qaja tamo nanği minjreb, “Ningi aisib Yesus aqa anjam maro tamo nanği tonto talq dena joqsib boiy.” ²² Onaqa qaja tamo nanği aisib tonto talq di brantosib nam ateb Yesus aqa anjam maro tamo nanği di sosai. Nanği degsi unsib deqa olo puluosib bosib Juda tamo kokba

nangi minjreb, ²³ “Iga aiyonum di tonto tal siranme qandimesonaq unonum. Tal taqato tamo nangi an ti siranmeq di tigelenab. Ariya iga siran waqtosim miligiq gilonum di iga tamo bei unosai.”

²⁴ Degrab minjrnabqa atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo nango gate ombla na anjam di qusib are koba qalsib maroqneb, “Tamo nangi di kiyersib tonto tal uratosib jaraiyonub?” ²⁵ Onaqa tamo bei bosiq nangi minjrej, “Ningi quiy. Tamo ningi na tonto talq di breinjreb qaji nangi atra tal miligiq di sosibqa anjam plalteq nab tamo ungasari nangi queqnub.” ²⁶ Degsi minjrnaqa qaja tamo nangi ti atra tal taqato tamo nango gate ombla na atra tal miligiq gileb. Gilsib Yesus aqa anjam maro tamo nangi di sonab unjrsib ojelenosib joqsib gileb. Singila na ojsib gilosai. Lawo na joqsib gileb. Tamo ungasari nangi njirinjosib meninjosib nangi ñumaib deqa ulaosib lawo na joqsib gileb.

Yesus aqa anjam maro tamo nangi aqa anjam marqajqa ulaosai

²⁷ Joqsib gilsib Juda tamo kokba nango ulatamuq di tigeltinjreb. Tigelonabqa atra tamo gate na nangi njirinjnrsiq minjrej, ²⁸ “Ningi Yesus aqa ñam mare mare laqajqa iga singila na saidngem. Di ningi na olo mare mare laqnabqa tamo ungasari kalil Jerusalem endi unub qaji nangi quekriteqnub. Di segi sai. Ningi gago jejamuq di une qamoqnsib mareqnub, iga na Yesus njamburbasq di qalnam moiyej.”

²⁹ Atra tamo gate na Yesus aqa anjam maro tamo nangi degsi minjrnaqa nangi Pita ombla na kamba minjeb, “Iga Qotei aqa anjam segi dauryqom di

kere. Iga tamo nan̄go anjam dauryqasai. ³⁰ Di bole, ningi na Yesus namburbasq di qalnab moiyej. Moinaqa gago moma utru nan̄go Qotei na olo subq na tigeltej. ³¹ Yesus qujai di Qotei na lan̄ qureq osi oqsiqa aqa ban̄ woq di awotej. Deqa Yesus a gago Tamo Koba. A na qujai iga elen̄amqa iga padalqasai. Yesus qujai dena iga Israel tamo un̄gasari are bulyetgoqnsiqa gago une kobotetgeqnu. ³² Iga gago segi n̄amdamu na Yesus aqa kumbra di un̄oqnem deqa mare mare laqnum. Mondor Bole a dego Yesus aqa kumbra di ubtosiq mareqnu. Mondor di agi Qotei na tamo un̄gasari aqa anjam dauryeqnub qaji nan̄gi enjreqnu.”

Gamaliel a Juda tamo kokba nan̄gi dalnjrej

³³ Onaqa Juda tamo kokba nan̄gi Yesus aqa anjam maro tamo nan̄go anjam di qusibqa minjin ani oqetnjrnaqa nan̄gi n̄umib moren̄qajqa maroqneb. ³⁴ Onaqa nan̄go ambleq dena Farisi tamo bei aqa n̄am Gamaliel a tigelej. A dal anjam qalie tamo kobaquja. Tamo kalil nan̄gi bati gaigai a qa maroqneb, “A tamo bolequja.” A tigelosiqa Juda tamo kokba nan̄gi minjrej, “Ningi mati tamo nan̄gi endi minjrib taqal beiq gileb.” ³⁵ Onaqa nan̄gi taqal beiq gilnabqa Gamaliel na olo Juda tamo kokba nan̄gi minjrej, “O Israel tamo, ningi na tamo nan̄gi endi gulbe enjrqa osibqa mati geregere are qaliy. ³⁶ Ningi qalie, nami yala tamo bei aqa n̄am Teudas a tigelosiqa aqa segi n̄am soqtoqnsiqa maroqnej, ‘E tamo kobaquja.’ Degsi mareqnaqa tamo 400 a dauryoqneb. Onaqa Rom nan̄gi na bosib a qalnab moinaqa tamo kalil a dauryoqneb qaji nan̄gi segi segi jaraiyonab aqa wau koboej.

³⁷ Bunuqna tamo ungasari nango ñam sisiyo bati qa Galili qaji tamo bei aqa ñam Judas a dego tigelosiq a Rom nangi ti qotqajqa maroqnsiq a tamo nango are tigeltetnjreqnaqa nangi a dauryoqneb. Onaqa Rom nangi na a qalnab moinaqa tamo kalil a dauryoqneb qaji nangi segi segi jaraiyeb. ³⁸ Deqa ningi quiy. Ningi tamo nangi endi uratnjrib nango wau yoqnebe. Nangi nango segi areqalo na wau endi tigeltqab di nango wau koboqas. ³⁹ Ariya nangi Qotei aqa areqalo na wau endi tigeltqab di ningi na nangi kobotnjrq a keresai. Ningi nangi ñumqab di ningi Qotei ti qotqab.”

Gamaliel na Juda tamo kokba nangi degsi min-jrnaqa nangi aqa anjam di dauryosib Yesus aqa anjam maro tamo nangi ñumqa urateb. ⁴⁰ Osib nangi metnjrnabqa nangi olo bonabqa bu toqon na nangi kumbainjrsib nangi Yesus aqa ñam olo marqajqa singila na saidnjrsib nangi uratnjreb. ⁴¹ Onaqa nangi koro sawa di uratosib gileb. Qotei a are qalej, nangi Yesus aqa ñam qa jaqatin ti jemai ti oqa kere. Deqa nangi areboleboleinjrnaq gileb. ⁴² Nangi Yesus aqa anjam mare mare laqajqa uratosai oqneb. Nangi bati gaigai Yesus aqa anjam plaltoqnsib maroqneb. Atra tal miligiq di, tamo ungasari nango segi segi talq di nangi anjam endegsib maroqneb, “Yesus a bole Kristus.”

6

Tamo 7 nangi ingi jeiyo wau ojqaqqa giltjreb

¹ Bati deqa Juda tulan garggekoba nangi are bulyoqnsib Yesus qa nango areqalo singilatoqneb. Juda qudei nangi Grik qaji. Deqa nangi Grik anjam

qalie. Juda qudei nangi Hibru qaji. Deqa nangi Hibru anjam qalie. Bati bei Grik qaji Juda nangi tigelosib Hibru qaji Juda nangi qa niringeb. Di kiyaga? Ingi jeiyo batieqnaqa Hibru qaji Juda nangi na Grik qaji Juda nango uña qobul nangi uratnjroqnsib nango segi uña qobul nangi ingi jeisib enjroqneb. ² Deqa Yesus aqa anjam maro tamo 12 nangi na tamo ungasari kalil Yesus daury-oqneb qaji nangi koroinjrsib minjreb, “Iga Yesus aqa anjam maro tamo unum. Gago wau qujai agi iga Qotei aqa anjam mare mare laqnum. Iga gago wau di uratosim ingi jei jeiyoqnqasai. ³ Deqa ijo was, ningi tamo 7 nungo ambleq dena giltnjriy. Tamo endeqaji giltnjriy. Nango kumbra tulan boledamu. Qotei aqa Mondor a nangoq di sosisa nangi singilatnjreqnu. Nangi powo koba ti unub. Ningi tamo deqaji giltnjrsib wau enjribqa nangi na ingi jeiyetngoqnqab. ⁴ Iga Yesus aqa anjam maro tamo unum deqa iga bati gaigai Qotei pailyoqnsim Yesus aqa anjam mare mare laqnqom. Gago wau bole agide.”

⁵ Onaqa Kristen nangi kalil anjam di qusib odosib tamo 7 nangi giltnjreb. Bei aqa ñam Stiven. Stiven aqa areqalo kalil Yesus qa singilatoqnej. A areqalo aiyeltosaiqnej. Mondor Bole a Stiven aqa are miligiq aiyeqnsiq singilatoqnej. Bei aqa ñam Filip. Bei Prokorus. Bei Nikanor. Bei Timon. Bei Parmenas. Bei Nikolas. Nikolas aqa qure utru Antiok. A Juda tamo sai. A nami Jerusalem bosisa Juda nango lou dauryqa marsiq nango miligiq aiyej. ⁶ Kristen nangi na tamo 7 nangi di giltnjrsib Yesus aqa anjam maro tamo nango ulatamuq di tigeltjnrbab nango gateq di ban atsib nangi qa

Qotei pailyeb.

⁷ Bati deqa Qotei aqa anjam tulan kobaoqnej. Jerusalem dia tamo ungasari tulan gargekoba nangi Yesus qa nango areqalo singilatoqneb. Atra tamo gargekoba nangi dego Qotei aqa anjam dau-ryoqnsibqa Yesus qa nango areqalo singilatoqneb.

Stiven a Juda tamo kokba nango ulatamug di tigelej

⁸ Qotei a Stiven qa are tulan boleiyognsiq a singila yeqnaqa a na tamo ungasari kalil Jerusalem di soqneb qaji nango namdamug di manwa gargekoba yoqnej. ⁹ Onaqa bati bei Juda tamo qudei nangi tigelosib Stiven ombla anjam na qotoqneb. Tamo nangi di Juda nango Qotei tal beiq di gaigai louoqneb. Nangi nami kanjal tamo sosibqa olo bunuqna nango segi wau ojoqneb deqa nangi Qotei tal dia louoqneb. Qotei tal di aqa ñam endegsib waiyeb, “Tamo Nango Segi Wau Ojo Qaji Nango Qotei Tal.” Tamo nangi di Stiven ombla anjam na qotoqneb. Nangi nami Sairini qure ti Aleksandria qure ti Silisia sawa ti Esia sawaq dena ti beleneb. ¹⁰ Nangi Stiven ombla anjam na qoteqnab Qotei aqa Mondor na Stiven powo koba yoqnej deqa nangi aqa anjam qalatqa keresai. ¹¹ Deqa nangi lumu na tamo qudei nangi metnjrnab bonab minjreb, “Ningi Stiven aqa jejamu laña gisanjiy.” Degyosib silali enjreb. Silali enjrnab nangi gisanjosib mareb, “Stiven a Moses Qotei wo qa misilin anjam mareqnaq iga quoqnem.” ¹² Nangi anjam degsib marnabqa Juda tamo ungasari nangi ti Juda gate nangi ti dal anjam qalie tamo nangi ti qusibqa Stiven qa

minjin oqetnjrnaqa a oheb. A ojsib koro sawaq osi gilsib Juda tamo kokba nanjo ulatamuq di tigelteb. ¹³ Tigeltosib tamo qudei nangi dego osi bonab nangi Stiven aqa jejamu lanja gisanjosib mareb, “Tamo endi a bati gaigai Qotei aqa atra tal qa ti Moses aqa dal anjam qa ti misilin anjam mareqnu. ¹⁴ Bati bei a endegsi marnaq iga quem, ‘Nasaret tamo Yesus a na atra tal endi niñaqyosim Moses aqa dal anjam iga nami egej qaji di dego kobotosim dal anjam bunuj egwas.’” ¹⁵ Onaqa tamo kalil koro sawaq di awesoqneq qaji nanji Stiven koqyoqneq. Koqyoqnsib aqa ulatamu lan angro aqa ulatamu bulonaq uneb.

7

Stiven a Qotei aqa anjam plaltej

¹ Onaqa atra tamo gate a na Stiven nenemyej, “Nango anjam maronub di bole e?” ²⁻³ Onaqa Stiven a kamba marej, “O ijo was ijo abu ti ninji ijo anjam endi quiy. Nami gago moma utru Abraham a Mesopotemia sawaq di sosisqa Haran qureq gilosaionaqa gago Qotei lan qureq di unu qaji a Abraham aqa ulatamuq di brantosiq minje, ‘O Abraham, ni ino sawa ti ino was nangi ti uratnjrsimqa mandam mutu bei e na osormitqa deq gilime.’” ⁴ Qotei na Abraham degsi minjnaqa a tigelosiq Kaldia sawa uratosiq Haran qureq gilsiq di soqnej. Bunuqna aqa abu moinaqa Qotei na a qarinyonaq mandam mutu iga bini unum qaji endeq bosiq soqnej. ⁵ Sonaqa Qotei na mandam mutu endi a yosai. A angro saiqoji sonaqa Qotei na minnej, ‘Bunuqna e na ni ti ino

moma kalil nambabqab qaji nanği ti mandam mutu endi engwai.’ ⁶ Osiqa minjej, ‘Mati ino moma kalil nanği sawa beiq di yaun tamo soqnibqa sawa deqaji tamo nanği na wau koba enjroqnsib ugeugeinjroqnbqa wausau 400 gilqas. ⁷ Yimqa e na kamba sawa deqaji tamo nanği peginjrsiy ñumitqa ino moma nanği sawa di uratosib bosib mandam mutu endia sosib e qa louoqnqab.’ Qotei na nami Abraham degsi minjej. ⁸ Osiqa Abraham ombla anjam qosisiqa minjej, ‘Ni mulun unqam.’ Degsi minjnaqa Abraham aqa angro Aisak a nambabonaqa bati 8 qa mulun waiyej. Bunuqna Aisak aqa angro Jekop a nambabej. Olo bunuqna Jekop aqa angro 12 nanği dego nambabeb. Di gago moma utru 12.

⁹⁻¹⁰ “Onaqa bati bei Jekop aqa angro 11 nanği nango was Josep qa ugeosib a ojsib tamo qudei nango banq di atnabqa nanği na silali enjrsib Josep osi sumsib Isip sawaq di uratonab soqnej. Josep a Isip sawaq di gulbe ti sonaqa Qotei na aqaryaiyoqnsiqa geregereiyonej. Osiqa Josep powo koba yeqnaqa Isip nango mandor a di unoqnsiqa Josep qa are boleiyonaq soqnej. Deqa a na Josep minjej, ‘Ni gate koba sosim Isip sawa taqatqam.’ Degsi minjej deqa Josep a Isip sawa taqatoqnej. A mandor aqa tal dego taqatoqnej.

¹¹ “Bunuqna Isip sawa ti Kenan sawa ti nanği mam koba osib gulbe kobaquja iteb. Gago moma utru nanği dego ingi sainjrej. ¹² Onaqa Jekop a endegsi quej, ‘Isip sawaq di ingi unu.’ Qusiqa gago moma utru nanği qarijnjrnaq ingi awaiyqajqa Isip sumeb. Sumsib ingi awaiyosib olo puluosib beb.

¹³ Bunuqna Jekop na gago moma utru nanği olo

ingi awaiyqa qarinqjrnaq Isip sumeb. Sumsib nango was Josep aqa ulatamuq di tigelonab a segi qa babtonaq nangi a qa poinjrej. Josep a aqa abu qa ti aqa was nangi qa ti dego babtonaq Isip nango mandor a nangi qa poinjrej. ¹⁴ Deqa Josep na aqa was nangi olo qarinqjrnaq aisib Josep aqa len kalil aqa abu Jekop ombla joqsib Isip sumeb. Tamo ti unja ti kalil turtonab 75. ¹⁵ Bati deqa Jekop a Isip sumsiqua dia sosisq moiyej. Gago moma utru nangi dego dia moreneb. ¹⁶ Onaqa nango qusa osi bosib Sekem qureq di subq ateleneb. Sub di nami Abraham a Hamor aqa angro nanngoq dena awaiyej.

¹⁷ “Ariya Israel nangi Isip uratosib mandam mutu iga bini unum qaji endeq bqajqa bati jojomej. Bati jojomonaqa Israel nangi tulan gargekobaeb. Agi nami Qotei na Abraham minjej, ‘Bunuqna e na ni ti ino moma nangi ti mandam mutu endi engwai.’ ¹⁸ Bati deqa Isip nango mandor bei tigelej. A Josep qa poiynosai. ¹⁹ Deqa a na gago moma nangi gisa gisanjroqnsiq ugeugeinjroqnej. Nango angro nambabeqnaq a na nangi minjreqnaq osi giloqnsib nañuq di uratnjreqnaq moreñoqneq. ²⁰ Bati deqa Moses a nambabej. Qotei a Moses qa are tulan boleiyonaq soqnej. Bai qalub qa Moses aqa ai abu nango talq di a ulitosib geregereiyoneb. ²¹ Bunuqna nangi Moses osib yaq di uratonab son-aqa Isip nango mandor aqa angro sebin na itosisq aqa segi qa marsiq a boletonaq tamo kobaqujaej. ²² A Isip nango skul kobaq giloqnsiq powo koba oqnej. Deqa a tamo singila koba soqnej. A singila na wauoqnsiqua anjam maroqnej.

23-24 “Moses aqa wausau 40 kereonaqa a na aqa was Israel nanği unjrqaıqqa marsıqqa gılsıq nanğoq di brantej. Brantonaca Isip tamo bei na Israel tamo bei qalougeteqnaq unsıqqa a kamba Israel tamo di aqaryaiyosıq Isip tamo qalnaq moiyej. 25 Osiqqa are qalej, ‘İjo was Israel nanği ijo kumbra di unsib endegsi poinjrqaş, “Bole, Qotei a Moses gıltımqa a na ıga joqsim Isip sawa uratqom.” ’ Nanği degsi poinjrosai. 26 Nebeonaqa Moses a olo walwelosi gılsıq Israel tamo aiyel qoteqnab unjr-sıqqa nanği aiyel potnjrsıq minjrej, ‘Nıngi aiyel was wo. Kıyaqa nıngi qoteqnub?’ 27 Degsi minjrnaqa tamo aqa was qaloqnej qaji a na tıgelosıqqa Moses aqa ban gotranıyetosıqqa minjej, ‘Yai na ni gago gate koba atqoqa ıga taqatgosim gago une gereiyqa bonum?’ 28 Ya ni na Isip tamo bei qalnam moiyej degsim e olo lubsim moiıyotbqam e?’ 29 Onaca Moses a anjam di qusıqqa a ulaıosıq gılsıq Midian sawaq di yaınej. Di sosıqqa unıa osıqqa angro mel aiyel ıambabtınej.

30 “A di sosıqqa wausau 40 koboonaca Sainai mana aqa wadau sawaq di ıam luwit yusıq pu-loneqnaqa Qotei aqa lan angro bei ıam pulonq di sonaq unej. 31-32 Unsıqqa are koba qalsıqqa olo geregere unıa osıqqa ıam luwit utruq gilej. Gilnaqa ıam pulon milıgıq di Tamo Koba a na anjam endegsi minjej, ‘O Moses, e ino moma nango Qotei. E Abraham aqa Qotei. E Aısak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.’ Degsi minjnaqa Moses a qusıqqa ulaıgetosıq gındagındanej. Osiqqa ıam pulon di unıa uratosıqqa turuej. 33 Onaca Tamo Koba a na olo minjej, ‘Mandam mutu kılala ni

tigelejunum endi getento koba. Deqa ino singa tatal piqt. ³⁴ Ni que. Ijo segi tamo ungasari nanği Isip sawaq di gulbe koba ti sonab e unjreqnum. Nanği akamkobaeqnab e queqnum. Deqa e na nanği Isip nanço mandor aqa banq dena elenqai. E deqa ni mermqa bonum. Deqa ni tigel. E ni qarinqmitqa Isip aiqam.’ Qotei na Moses degsi minjej.

³⁵ “O ijo was, Moses qujai di nami Israel nanği na qoreiyosib minjeb, ‘Yai na ni gago gate koba atqoqa iga taqatgosim gago une gereiyqa bonum?’ Agi a qujai Qotei na gate koba atsiqa qarinqyonaqa a Israel nançoq aisiqa aqaryainjrej. Lan angro nam luwitq di sosisqa Moses aqaq di brantej qaji a Moses singilatonaq a kumbra di yej. ³⁶ Moses qujai dena Isip aisiq dia manwa gargekoba yoqnej. Osiqa Israel nanği joqsiqa Isip uratosib gilsib wadau sawaq di, Yuwal Lentq di Moses na manwa gargekoba yeqnaqa wausau 40 koboej. ³⁷ Moses qujai dena Israel nanği minjrej, ‘Bunuqna Qotei na aqa medabu o qaji tamo bei e bul nunço ambleq dena tigeltinqa a na ninqi anjam mernqoqnqas.’ ³⁸ Moses qujai dena Israel nanği joqsiq wadau sawaq di korooqneb. Di gago moma nanği. Moses qujai di Sainai manaq oqsiq dia lan angro bei na anjam minjnaqa a ombla soqneb. Sosibqa Moses a anjam nambile unu qaji di Qotei aqaq dena yaiyosiqa gago moma nanği enjrej.

³⁹ “Ariya Moses a Sainai mana goge di son-aqa gago moma nanği na aqa anjam dauryqa uratosib a qoreiyosib olo puluosib Isip aiqajqa maroqneb. ⁴⁰ Osib atra tamo gate Aron endegsib

minjeb, ‘Ni gago qotei qudei gereiyetgimqa nanqi na iga joqsib puluosim Isip olo aiqom. Moses agi iga Isip dena joqsi bej qaji bini a qabitqo kiyo di iga qaliesai.’ Nanqi na Aron degsib minjeb.

⁴¹ Minjsib bati deqa nanqi na makau sigitosib aqa sulum gereiyosib gisan qotei di atraiyosib areboleboleinjroqnej. ⁴² Nanqi kumbra degyeb deqa Qotei na nanqi qoreinjrnaqa nanqi sen ti bai ti bongar ti binjinroqneb. Nango kumbra deqa Qotei aqa medabu o qaji tamo nanqi bunuqna endegsib nenngrenyeb, ‘O Israel tamo ungasari, ningi wausau 40 wadau sawaq di sosibqa makau ti kaja ti ñumoqnsib gisan qotei nanqi atrainjroqneb. Ningi e atraibosaioqneb. ⁴³ Ningi gisan qotei Molek aqa tal ti gisan qotei Refan aqa bongar ti sigitosib nango sulum gereiyosib wadau sawaq di osi laqnsib nanqi binjinroqneb. Nungo une deqa e ningi wingitqa ningi sawa endi uratosib Babilon qure taqal beiq gilsib di sqab.’ Qotei aqa medabu o qaji tamo nanqi anjam degsib nenngrenyeb.

⁴⁴ “Gago moma nanqi wadau sawaq di sosibqa Qotei aqa tal gara na gereiyo qaji di osi laqneb. Tal di Qotei na nami sigitosiqa Moses osoryonaqa degsi gereiyej. Tal dia Qotei na aqa anjam bole babtoqnej. ⁴⁵ Bunuqna gago moma nanqi tal di onabqa Josua na nanqi joqsi bosiq mandam mutu endia soqneb. Sonabqa Qotei a Josua minjnaqa a na sawa bei bei qaji nanqi winjrnac jaraiyonabqa Qotei a gago moma nanqi mandam mutu endi enjrej. Bati deqa gago moma nanqi Qotei aqa tal di osi bosib mandam mutu endia atnab soqnej gilsu gilsiq Devit aqa batiej. ⁴⁶ Qotei a Devit qa are

boleiyonaq soqnej deqa Devit a endegsi pailyej, 'O Jekop aqa Qotei, ni e odbimqa e ni sqajqa tal kobaquja gereiyetmqai.' ⁴⁷ Ariya a tal gereiyosai. Bunuqna Devit aqa njiri Solomon a na tal di Qotei gereiyetej.

⁴⁸ "O was ningi quiy. Qotei Goge Koba a tal tamo na gereiyo qaji dia sqasai. Aqa medabu o qaji tamo bei a nami anjam endegsi marej, ⁴⁹ 'Tamo Koba a marqo, "Lan qure a ijo awo jaram koba. Mandam a ijo singa atqajqa sawa. Deqa e sqajqa tal ningi na gereiyetbqa keresai. E aqaratqajqa sawa bei sosai. ⁵⁰ E ijo segi ban na ingi ingi kalil di gereiyem unu." ' "

⁵¹ Stiven a anjam kalil di marekritosiq olo Juda tamo kokba nangi singila na endegsi minjrej, "Ningi anjam gotranyo ani tamo. Nungo are Qotei aqaq di sosai. Ningi sawa bei bei qaji nangi bul. Ningi Qotei aqa anjam quqwa urateqnub. Ningi bati gaigai Mondor Bole aqa anjam dego quqwa urateqnub. Nungo moma nangi kumbra deqaji yoqneb agi ningi na olo yeqnub. ⁵² Qotei aqa medabu o qaji tamo nangi na nungo moma nangi anjam endegsib minjroqneb, 'Kumbra Bole Yeqnu Qaji Tamo a bqas.' Degsib minjreqnab nangi quqwa uratoqneb. Osib Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nangi ugeugeinjroqnsib ñumoqneb. Bei uratosai oqneb. Ariya tamo di a bonaqa ningi na nungo moma nango kumbra uge di dauryosib agi tamo di ojsib jeu tamo nango banq di ateb. Atnabqa nangi na qalnab moiyej. Tamo di agi Yesus. ⁵³ Moses a lan angro nango banq dena dal anjam yainjrej. Dal anjam di ningi na osib olo

dauryqa urateqnub.” Stiven a Juda tamo kokba nanġi degsi minjrej.

Nanġi Stiven meniġ na qalsib moiyyoteb

⁵⁴ Onaqa Juda tamo kokba nanġi Stiven aqa anjam di qunab are qametnjrnaqa minjin ani oqetnjrnaqa qalagei anjam atoqnej. ⁵⁵ Bati qujai deqa Mondor Bole na Stiven sinġila yonaqa a lan goge tarosiqa Qotei aqa rian koba unej. Unsiqa Yesus a dego Qotei aqa ban woq di tigelesonaq unej. ⁵⁶ Osiqa Juda tamo kokba nanġi minjrej, “Ninġi quiy. Lan waqwoqa Tamo Angro a Qotei aqa ban woq di tigelesonaq e unonum.”

⁵⁷ Stiven a nanġi degsi minjrnaqa nanġi kalil aqa anjam di quqwa uratosib tulan murqumyosib nango dabkala ban na getentosib gurgur ti gilsib sinġila na Stiven ojeb. ⁵⁸ Ojsib meniġ na qalib moiġajqa titosib qure polomq osi gileb. Osi gilsib meniġ na qaloqneb. Tamo nanġi nami Stiven aqa jejamu lanja gisanjeb qaji nanġi na nango gara jugo piqtelenosib angro wala bei aqa ñam Sol aqa sinġaq di koroiyeb. ⁵⁹ Tamo kalil nanġi meniġ na Stiven qaleqnabqa a moiġa osiqa endegsi pailyej, “O Tamo Koba Yesus, ni na ijo qunun ame.” ⁶⁰ Degsi pailyosiqa sinġa tombol na awoosiq tulan maosiq marej, “O Tamo Koba, nanġi e lubonub nango une deqa ni na kambatnjraime.” A degsi pailyosiqa moiyej.

8

¹⁻² Nanġi Stiven qalnab moinaqa Sol a di unsiqa tulan areboleboleiyej. Osiqa marej, “Keretosib Stiven qalnub moiġo.” Onaqa tamo qudei

Qotei aqa kumbra dauryoqneb qaji nanği Stiven moiyej deqa akamkobaoqnsib bosib aqa jejamu osib subq ateb.

Sol a Kristen nanği ugeugeinjroqnej

Bati deqa Jerusalem dia Juda tamo kokba nanği Kristen nanği qa minjin oqetnjrnaqa ugeugeinjroqneb. Deqa Kristen nanği segi segi jaraiyosib Judia sawa ti Samaria sawa ti deq giloqneb. Yesus aqa anjam maro tamo nanği segi Jerusalem di soqneb. Nanği jaraiyosai. ³ Sol a dego Kristen nanği qa minjin oqeqlnaqa ugeugeinjroqnej. A nanço segi segi talq giloqnsiqa tamo ti uña ti ojelenjoqnsiqa nanği joqoqnsiq aiyoqnsiqa tonto talq di breinjroqnej.

Samaria qureq di nanği Qotei aqa anjam mare mare laqneb

⁴ Yesus aqa tamo unğasari jaraiyeb qaji nanği sawa bei beiq di Qotei aqa anjam bole palontoqnsib laqneb. ⁵ Filip a Samaria nanço qure kobaqujaq gilsiq dia nanği Kristus aqa anjam minjroqnej. ⁶ Minjroqnsiqa manwa gargekoba yeqnaqa nanği unoqnsib Filip aqa anjam dauryoqneb. ⁷ Tamo unğasari gargekoba nanği mondor uge ti sonabqa Filip na mondor uge wiyetnjreqnaqa mondor uge nanği nanço jejamu uratoqnsib tulan lelenjoqnsib jaraiyoqneb. Tamo unğasari jejamu lainjro qaji ti singa qandamnjro qaji ti gargekoba Filip na boletnjroqnej. ⁸ Deqa qure dia tamo unğasari nanği tulan areboleboleinjroqnej.

⁹ Qure dia quñam tamo bei soqnej aqa ñam Saimon. A nami quñam gargekoba yoqnsiqa aqa segi ñam soqtoqnsiqa maroqnej, “E tamo kobaquja.” Degyeqnaqa tamo unğasari qure dia soqneb qaji

nangi a ulaiyoqnsibqa binjiyoqneb. ¹⁰ Deqa tamo ñam ti tamo lanaj ti kalil qure dia soqneb qaji nangi Saimon aqa anjam quoqnsib dauryoqneb. Osib aqa ñam soqtoqnsib maroqneb, “Tamo endi a singila koba. A Qotei aqa singila na waueqnu.”

¹¹ Nangi degyoqneb. Di kiyaaqa? Saimon a nami quñam qaloqnsiq manwa gargekoba yoqnej deqa. Degsi yonaq yonaq nangi a unoqnsib binjiyoqneb.

¹² Ariya Qotei na aqa segi tamo ungasari nangi taqatnjrsim nango Mandor Koba sqas anjam bole di Filip a palontoqnsiqa Yesus Kristus aqa ñam mare mare laqnej. Laqnaqa tamo ungasari gargekoba nangi quoqnsib are bulyoqnsib Yesus qa nango areqalo singilatoqneb. Degyeqnabqa Filip na nangi yansnjroqnej. ¹³ Onaqa Saimon a dego Filip aqa anjam di qusiqa quñam uratosiq are bulyosiq aqa areqalo Yesus qa singilatej. Deqa Filip na Saimon dego osiq yansej. Yansonaqa Saimon a Filip dauryosiq laqnsiqa Qotei na Filip aqa ban na manwa gargekoba yeqnaq unoqnsiqa tulan prugoqnej.

¹⁴⁻¹⁵ Bati deqa Samaria tamo ungasari gargekoba nangi Qotei aqa anjam osib Yesus qa nango areqalo singilatoqneb. Deqa Yesus aqa anjam maro tamo Jerusalem di soqneb qaji nangi degsi qusi-bqa Pita Jon wo qariñnjrnab Samaria nanogoq gileb. Gilsib Samaria nangi qa endegsib Qotei pailiyeb, “O Abu, ni na Samaria nangi ino Mondor Bole enjime.” Degsib Qotei pailiyeb. ¹⁶ Di kiyaaqa? Bati di Qotei aqa Mondor nanogoq aiyosaisoqnej deqa. Nangi Tamo Koba Yesus aqa ñam na segi yanso eb. ¹⁷ Ariya nangi aiyel Samaria nangi qa

pailyoqnsibqa nanjo gateq di ban ateqnab nanji Qotei aqa Mondor oqneb.

¹⁸ Pita Jon wo nanji degyeq nabqa Saimon a unsiqa silali osi bosiqa nanji aiyel silali enjrqa osiqa minjrej, ¹⁹ “Ninji e dego singila ebibqa e kamba tamo qudei nanjo gateq di ban ateqnitqa nanji Mondor Bole oq nab.”

²⁰ Degsi minjrnaqa Pita na minjej, “Qotei aqa singila endi a na iga lanja egwo. Iga silali na awaiyosai. Deqa ni silali na awaiyqa maraim. Ni kumbra ugetonum. Deqa ni ino silali qoji padalqam. ²¹ Ino are miligi Qotei na unqo bolesai. Deqa ni iga ombla wau endi ojqa keresai. ²²⁻²³ E ni numonum ino are miligi tulan uge. Ino kumbra uge dena ni singila na ojejunu. Deqa ni are bulyosim ino kumbra uge di urat. Osim Tamo Koba pailyimqa a ino are uge di taqal waiyetmqas. Yim a ni qa olo are boleiyqas.” ²⁴ Onaqa Saimon na minjrej, “Ninji segi aiyel e qa Tamo Koba pailyiy. Yimqa e padalqa merbonub di e padalqasai.”

²⁵ Ariya Pita Jon wo nanji qure dia Tamo Koba aqa anjam bole palontoqnsib aqa kumbra kalil qa saqneb. Osib bati bei olo puluosib Jerusalem aiyeqnsib Samaria nanjo qure qure kalilq di branteqnsib Yesus aqa anjam bole minjre minjre aiyeqnab quoqneb.

Filip a Itiopia tamo bei itosiq Yesus qa saiyoqnej

²⁶ Onaqa Tamo Koba aqa lan angro bei a Filip aqaq aisiqa minjej, “Ni tigelosim gam Jerusalem dena Gasa qureq aijejunu deq aije.” Gam di wadau sawaq di unu. ²⁷ Onaqa Filip a lan angro aqa anjam di qusiqa tigelosiq gam deq aijej.

Aisiq ñam atej di Itiopia tamo bei a Qotei louqajqa Jerusalem gilsiq dena puluosiq Itiopia sawaq olo aiyeqnaqa gamq di turej. Tamo di a tamo kobaquja. A Itiopia nango mandor aqa ñoro taqatoqnej. Mandor di aqa ñam Kandasi. A uña. Aqa ñoro ti silali ti kalil tamo dena taqatoqnej. ²⁸ Aqa karis goge di awoosiq a Qotei aqa medabu o tamo Aisaia aqa anjam nenngrenq di so qaji di sisiyoqnsiq aiyoqnej. ²⁹ Onaqa Mondor na Filip minjej, “Ni gilsim karis di jojomye.” ³⁰ Degsi minjnaqa Filip a ururosiq karis jojomyosiq tamo di a Aisaia aqa anjam sisiyeqnaqa qusiq nenemyej, “Ni anjam sisiyeqnum di aqa damu poimqo e?” ³¹ Onaqa tamo dena minjej, “E kiyersiy anjam endi aqa damu poibqas? Tamo bei na anjam endi aqa damu plaltosim merbimqa e poibqas.” Osiqa Filip metonaqa a karis gogetosiq ombla awoeb.

³² Tamo di a Qotei aqa anjam endegsi sisiyoqnej, “A kaja du bul qalib moiqajqa osi gileb. Kaja nangi jungum joqetnjreqnab mequmosib unub dego kere a mequmesoqnej. ³³ Nangi a tulan ugeugeiyosib gisan anjam gargekoba aqa jejamuq di lanja qametoqneb. Deqa a mandamq endi olo sqasai. A angro saiqoji unu deqa tamo qudei na aqa angro bei qa marqa keresai.”

³⁴ Itiopia tamo dena anjam di sisiyekritosiq Filip minjej, “Ni e merbe. Qotei aqa medabu o qaji tamo aqa anjam endi yai qa nenngrenyej? A segi qa kiyo tamo bei qa kiyo nenngrenyej?” ³⁵ Onaqa Filip a anjam dena utru atsiq Qotei aqa anjam qudei ti turtosiq Yesus qa saiyoqnej. ³⁶ Onaqa nangi gam dauryosib aiyoqnsib gam qalaq di ya bei sonaq

unsibqa Itiopia tamo dena Filip minjej, “Ni une. Ya agide. Ingi bei na e getentbqa keresai. Deqa ni e yansbe.” ³⁷ Onaqa Filip na minjej, “Ni are bulyosim ino areqalo kalil Yesus qa singilatqam di e ni yansmqai.” Onaqa minjej, “E ijo areqalo Yesus Kristus qa singilatosim poibqo, a Qotei aqa Njiri.”

³⁸ Degsi minjsiqa aqa karis tigeltosiq nanqi aiyel mandamq aisib Filip na a osiq yaq aisiq yansej. ³⁹ Onaqa nanqi aiyel yaq dena tigelonabqa Tamo Koba aqa Mondor na Filip loumtosiq osi gilsiq sawa beiq di atnaqa Itiopia tamo a olo Filip uno-sai. A yanso ej deqa a tulan areboleboleiyonaqa gam dauryosiq aiyej. ⁴⁰ Onaqa Filip a Asdot qureq di brantosiq dena walweloqnsiq qure qureq di Yesus aqa anjam bole tamo ungasari nanqi minjro-qnsiq gilsiq Sisaria qureq di brantej.

9

Sol a are bulyosiq Yesus qa aqa areqalo singilatej

¹ Bati deqa Sol na tamo ungasari Tamo Koba Yesus dauryoqneb qaji nanqi ugeugeinjsim moiyojnjqajqa singila na maroqnej. Deqa a atra tamo gate aqaq gilsiq minjej, ² “Ni anjam bei nengrenyosim ebimqa e anjam di osiy gilsiy Damaskus qureq di Juda tamo kokba nanqi enjrqai. Enjritqa nanqi na anjam di sisiyosib e odbibqa tamo ungasari Damaskus qureq di Yesus aqa gam dauryeqnub qaji nanqi tontnjrsiy joqsiy Jerusalem bqai.” ³⁻⁴ Degsi minjnaqa anjam di nengrenyosiq yonaqa walwelosi gilsiq Damaskus qure jojomyeqnaqa gamq di pulon singila koba minjal ti lan goge na aqaq aisiq tulan rianjonaqa a

ulonosiq mandamq di ñeiej. Ñeiesosiqqa Yesus aqa kakro quej. Yesus na minjej, “O Sol, ni kiyaaqa e ugeugeibeqnum?” ⁵ Onaqa Sol na minjej, “O Tamo Koba, ni yai?” Onaqa minjej, “E Yesus agi ni na ugeugeibeqnum. ⁶ Deqa ni tigelosim Damaskus qureq gile. Gilsim dia tamo bei itqam. A na ni wau kiye yqam di mermqas.”

⁷ Onaqa tamo nanji Sol ombla walweloqneb qaji nanji Yesus aqa kakro qusib ñam ateb nanji tamo bei unosai. Deqa nanji ulaosib mequmosib laña tigelesoqneb. ⁸ Onaqa Sol a mandamq dena tigelosiqqa ñam plaltej a sawa unqa keresai. Deqa nanji a babanyosib Damaskus qureq osi gileb. ⁹ Sol a bati qalub ñam qandimyonaq soqnej. Deqa a inji bei uyosai. A ya uyosai dego.

¹⁰ Damaskus qureq di tamo bei aqa ñam Ananias a soqnej. A Yesus dauryoqnej qaji. Tamo Koba a na aqa areqalo waqtetosiqa ñeibilqei na minjej, “O Ananias.” Onaqa minjej, “Tamo Koba, e agiende.” ¹¹ Onaqa Tamo Koba a na minjej, “Ni tigelosimqa gam bei aqa ñam Tintin di dauryosim gilsim Judas aqa talq di brantqam. Tarsus tamo bei aqa ñam Sol a dia pailyoqnsiq unu di unqam. ¹² E na Sol aqa areqalo waqtetonumqa a ñeibilqei na kumbra endegsi unqo. Tamo bei aqa ñam Ananias a bosim Sol aqaq di ban atimqa ñam poiyim sawa unqas.”

¹³⁻¹⁴ Onaqa Ananias na kamba minjej, “O Tamo Koba, Sol a Jerusalem dia ino tamo unqasari nanji tulan ugeugeinjreqnu. Atra tamo kokba nanji na a qarinyonab Damaskus qure endeq bej. A qure endia tamo unqasari ino ñam metoqnsib pailmeqnum

qaji nanği tontnjrsim joqsim Jerusalem aiaqajqa deqa bej. Tamo gargekoba nanği deqsib mare-qnab e queqnum.” ¹⁵ Onaqa Tamo Koba a na Ananaias minjej, “Ni ijo anjam dauryosim Sol aqaq gile. Sol a ijo wau tamo. E na a giltem deqa a ijo ñam osi walwelosim sawa sawa kalilq di tamo unğasari Qotei qaliesai qaji nanği ti mandor kokba ti Israel nanği ti ijo ñam ubtosim minjroqnqas. ¹⁶ A ijo ñam qa gulbe gargekoba itoqnqas. Gulbe di e na osoryoqnit itoqnqas.”

¹⁷ Onaqa Ananaias na minjej, “Od, Tamo Koba, e ino anjam dauryqai.” Osiqa tigelosiq gilsiq Sol soqnej qaji tal di gogetosiq Sol aqaq di ban atsiqa minjej, “O ijo was Sol, Tamo Koba Yesus agi gamq di a segi qa babtonaq ni unem qaji a na e endegsi merbqo, ‘Ni gilsim Sol boletimqa aqa ñamdamu olo poiyyqas. Yimqa Mondor Bole a Sol aqa are miligiq aisim a singilatqas.’ O Sol, Yesus na e degsi merbosiqa qarinqboqa agi e inoq bonum.”

¹⁸ Ananaias na Sol degsi minjnaqa bati qujai deqa inği bei qe gajige bul Sol aqa ñamdamuq dena ulononaq ñam poiyyonaqa sawa unej. Sawa unsiqa tigelonaq Ananaias na Yesus aqa ñam na yansej.

¹⁹⁻²⁰ Yansonaga a inği uynaqa jejamu singilaej.

Sol a Damaskus qureq di maroqnej, “Yesus a Qotei aqa Niri”

Sol a bati qudei Damaskus qureq di tamo unğasari Yesus dauryoqneb qaji nanği koba na korooqneb. A Juda nanço Qotei tal dego miligiq giloqnaiqa nanği endegsi minjroqnej, “Yesus a

Qotei aqa Niri.” ²¹ Yeqnaqa tamo ungasari aqa anjam quonqneḅ qaji nanḡi tulaḡ prugoqnsib maroqneḅ, “Niḡi uniy. Sol a Yesus aqa anjam mare mare laqnu. A nami Jerusalem dia tamo ungasari Yesus aqa ñam metoqnsib pailyeqnub qaji nanḡi ugeugeinjroqnej. Osiqa Damaskus endia dego nanḡi tontnjrsim atra tamo kokba nanḡoq olo joqsim aiqajqa bej.” Tamo ungasari nanḡi deqsib maroqnsib tulaḡ prugoqneḅ.

²² Sol a siḡila na Qotei aqa wau yeqnaqa aqa siḡila ti powo ti tulaḡ kobaoqnej. Deqa a Qotei aqa anjam geregere plaltoqnsiqa endegsi maroqnej, “Yesus a bole Kristus Qotei na qarinyej qaji.” Degsi mareqnaqa Juda tamo kokba Damaskus di soqneḅ qaji nanḡi aqa anjam qalotqa keresaiinjroqnej.

Juda tamo kokba nanḡi Sol qalsib moiyoṭqajqa maroqneḅ

²³ Onaqa bati gargekoba yala koboonaqa Juda tamo kokba nanḡi koroosib mareḅ, “Iga Sol qalsim moiyoṭqom.” ²⁴⁻²⁵ Nanḡi deqsib marsibqa Sol a ulaḡaim deqa nanḡi qolo ti qanam ti qure aqa siranḡme kalil taqatesoqneḅ. Taqatesonabqa tamo ungasari Sol dauryoqneḅ qaji nanḡi na qolo a osib gumbaḡ di jigsib qure aqa jeḡ gogetosib sil na gumba tontosib goge na ura uratonab jeḡ qalaḡ aiyej.

Sol a Jerusalem aisiḡ di soqnej

²⁶ Bunuqna Sol a walweloṣiqa Jerusalem di brantosiq tamo ungasari Yesus dauryoqneḅ qaji nanḡoḡ ḡilsiq minjrej, “E niḡi koba na Qotei aqa wau ojḡom.” Degsi minjrnaqa nanḡi a ulaiyosib

saidyeb. Di kiyaaqa? A Yesus dauryoqnej di nanği poinjrosai deqa. ²⁷ Onaqa Barnabas na Sol osiqa Yesus aqa anjam maro tamo nangoq gilsiq Sol a nami gamq di Tamo Koba unnaqa anjam minjej qaji deqa nanği sainjrej. Sol a Damaskus dia Yesus aqa ñam na anjam mare mare laqnej a ulaosaioqnej deqa ti Barnabas na nanği sainjrej. ²⁸ Deqa nanği Sol osib koba na soqneb. Sosibqa Sol a Jerusalem dia Tamo Koba aqa ñam na anjam mare mare laqnej. A ulaosaioqnej. ²⁹ Bati bei Sol a Juda tamo qudei ti anjam na qotoqneb. Tamo nanği di Grik anjam maro qaji. Nanği Sol ombla anjam na qotsibqa nanği a qa ugeosib mareb, “Iga Sol qalsim moiyoqom.” ³⁰ Onaqa Yesus aqa tamo unğasari nanği deqa qusibqa Sol osib Sisaria qureq osi gileb. Gilsib dena Sol qarinyonabqa Tarsus qureq gilej.

³¹ Bati deqa Judia sawaq di, Galili sawaq di, Samaria sawaq di dego tamo unğasari Yesus qa nanço areqalo singilateb qaji nanği geregere lawo na soqneb. Nanği bati gaigai Tamo Koba aqa sorgomq di sonabqa Mondor Bole na are singilatetnjroqnej. Tamo unğasari gargekoba nanği are bulyoqnsib Kristen nanço miligiq aiyeqnaab nanği tulañ kobaoqneb.

Pita na Ainias boletej

³² Ariya Pita a sawa bei beiq di laqnasiqa gilsiq Lida qureq di brantej. Brantosiqa Qotei aqa segi tamo unğasari qure dia soqneb qaji nanği itnjrej. ³³⁻³⁴ Dia tamo bei soqnej aqa ñam Ainias. A jejamu laiyonaq soqnej. Wausau 8 a bijalq di ñeiesoqnej.

Onaqa Pita na unsiqa minjej, “Ainias, Yesus Kristus na ni boletmqo. Deqa ni tigelosim ino bijal qale.” Degsi minjnaqa aqa jejamu singilaonaq a tigelej. ³⁵ Onaqa tamo ungasari kalil Lida qure ti Saron sawa ti dia soqneb qaji nangi tamo di boleonaq unsibqa nangi are bulyosib Tamo Koba qa nanjo areqalo singilateb.

Pita na Tabita tigeltej

³⁶ Jopa qureq di uña bei soqnej aqa ñam Tabita. A Yesus dauryoqnej qaji. Grik anjam na aqa ñam Dorkas. A uña bolequja. A gaigai kumbra tulan bolequja yoqnsiqa tamo ungasari ingi ingi saiwoji nangi lueinjroqnsiq ingi anainjroqnej. ³⁷ Bati bei a maiyosiq moiyej. Moinaqa uña qudei na aqa jejamu yansosib warum bei goge di atnab soqnej. ³⁸ Lida qure di Jopa qure jojom. Deqa Jopa qureq di tamo ungasari Yesus dauryoqneb qaji nangi Pita a Lida qureq di soqnej di qusibqa tamo aiyel qarijnjrnab aisib Pita minjeb, “Ni urur au. Ni iga daurgosim koba na Jopa qureq gilqom.” ³⁹ Onaqa Pita a tigelosiqa nangi daurnjrsiqa koba na gilsib Jopa qureq di branteb. Brantonabqa nangi Pita osib uña moiyej qaji aqa warum miligiq gileb. Gilnabqa uña qobul kalil nangi Pita aqa areq di koroosib akamoqneb. Osib gara jugo ti gara tugo ti nami Dorkas a nangi koba na sosibqa gereiyelenej qaji di Pita osoryeb. ⁴⁰ Onaqa Pita a nangi minjrej, “Ningi kalil oqediy.” Degsi minjrnaga nangi oqedonab singa pulutosiq Qotei pailyej. Pailyosiq koboonaga uña moiyej qaji aqa areq gilsiq minjrej, “O Tabita, ni tigel.” Degsi minjnaqa a ñam plaltosiqa Pita unsiq tigelosiq awoej. ⁴¹ Onaqa

Pita na aqa ban ojsiq tigeltej. Tigeltosiqa Qotei aqa segi tamo ungasari nanği ti uña qobul nanği ti metnjrnaqa nanği warum miligiq bosib Tabita uneb a nambile soqnej. ⁴² Onaqa Jopa qureq di tamo ungasari kalil nanği manwa deqa qusibqa nanği gargekoba Tamo Koba qa nanço areqalo singilateb. ⁴³ Onaqa Pita a bati gargekoba yala Jopa qureq di soqnej. Tamo bei wagme aqa jegara na inği inği gereiyo qaji aqa ñam Saimon aqa talq di a ombla soqneb.

10

Lan angro bei na Kornilius anjam minjej

¹ Sisaria qureq di tamo bei soqnej aqa ñam Kornilius. A Rom tamo. A qaja tamo nanço gate. A na qaja tamo 100 nanği taqatnjroqnej. Qaja tamo nanği di Itali sawa qaji. ² Kornilius a Qotei aqa kumbra dauryoqnej qaji. Deqa tamo ungasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji nanği a ti Qotei aqa sorgomq di soqneb. Juda nanği inği inği saiinjreqnaqa a nanği silali qa aqaryainjroqnej. A bati gaigai Qotei pailyoqnej. ³ Ariya bati bei sen kelintonaga Qotei na Kornilius aqa areqalo waqtetonaqa ñeio bulosiqa Qotei aqa lan angro bei aqaq bonaq unej. Unnaqa lan angro dena minjej, “O Kornilius.” ⁴ Onaqa Kornilius na lan angro di koqyosiqa tulan ulaugetosiq minjej, “O Tamo Koba, ni kiyaca ijoq bonum?”

Onaqa lan angro dena minjej, “Qotei a gaigai ino pailyo queqnu. Juda nanği inği inği saiinjreqnaqa ni na nanği aqaryainjreqnum. Ino kumbra

di Qotei a unoqnsiq deqa a ni qa tulan arebole-boleiyeqnu. ⁵ Deqa ni que. Ni na tamo qudei nangi qarinjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa ñam Saimon ñam bei Pita a itqab. A itosib osib babqa a na anjam bei ni mermqas. ⁶ A tamo bei wagme aqa jegara na ingi ingi gereiyo qaji aqa ñam Saimon aqa talq di unu. Aqa tal agi alile qalaq di unu.”

⁷ Lan angro dena Kornilius anjam degsi minjsiq olo ulanonaqa Kornilius na aqa kangal tamo aiyel metnjrnaqa aqa areq beb. Qaja tamo qujai dego metonaq aqa areq bej. Qaja tamo di a Qotei aqa kumbra dauryoqnej qaji. A bati gaigai Kornilius ombla sosisqa wauetoqnej. ⁸ Onaqa Kornilius na anjam kalil lan angro a marej qaji di nangi qalub minjrnsiq qarinjrnaq Jopa qureq aiyeb.

Pita a ñeio bulej

⁹ Nangi walwelosi aisib gamq di qoloinjrnaqa ñereñeb. Olo nebeonaqa tigelosib aisib Jopa qure jojomyeq nabqa bati qujai deqa Pita a Qotei pai-lyqa osiq warum bei gogeqsi deq oqej. Di qanam jige. ¹⁰⁻¹¹ Oqsiq warum dia sonaqa a mamyonaga unja qudei nangi minjrnaqa ingi goiyeteb. Ingi goiyeq nabqa Qotei na Pita aqa areqalo waqteton-aqa a ñeio bulej. A ñeio bulosisqa lan waqonaq ingi bei gara kobaquja bul plalosisq mutu qolqeq di ojelenjosib lan goge dena ura uratonab aiyeqnaq unej. ¹² Gara miligiq di wagme utru segi segi soqneb. Bel ti baun ti amal ti bagu ti qebari ti sonab unjrej. ¹³ Unjrnsiq kakro bei quej. A marej, “Pita, ni tigelosim wagme bei qalsim uye.” ¹⁴ Onaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, e uyqasai! Wagme uge

uge deqaji e nami uyosaioqnem. Wagme deqaji uyqajqa di getento koba.” ¹⁵ Osiqa Pita a kakro di olo quej. A marej, “Ingi ingi e jiga saiqoji qa maronum di ni olo uge qa maraim.” ¹⁶ Gara di degsi aiyogalubtosiq a olo torei oqej.

¹⁷ Neio di aqa utru Pita a poiynosai. Deqa a are koba qalsiq soqnej. Onaqa tamo qalub Kornilius na qarinqrej qaji nanqi Jopa qureq di brantosib tamo qudei nanqi endegsib nenemnjb, “Saimon aqa tal qabi unu?” Degsib nenemnjbnaqqa nanqi na minjb, “Saimon aqa tal agide.” Onaqa nanqi walwelosib Saimon aqa tal meq di tigeleb. ¹⁸ Tigelosib maosib mareb, “Saimon ñam bei Pita a tal endi unu e?” ¹⁹ Pita a neio deqa are koba qaleq-naqa Qotei aqa Mondor na minjej, “Ni que. Tamo qalub bosib ni qa maronub. ²⁰ Deqa ni tigelosim nanqi daurnjsim gile. Ni are gulbeimaiq. E na nanqi qarinqjronum bonub.”

²¹ Onaqa Pita a tal uratosiq mandamq aisiq nango areq di brantosiq minjb, “Ninqi tamo ñameqnub qaji agi e di. Ninqi kiyaqa bonub?”

²² Onaqa nanqi na minjb, “Qaja tamo gate aqa ñam Kornilius a tamo bolequja. A Qotei aqa sorgomq di sosisa kumbra bole dauryeqnu. Juda kalil nanqi a qa mareqnub, ‘A tamo bolequja.’ Ni que. Ya bilaq Qotei aqa lan angro bei a Kornilius aqaq di brantosiq minjej, ‘Ni tamo qudei nanqi qarinqjrimqa aisib Pita minjib ino talq bosim anjam bei mermim quqwam.’” ²³ Onaqa Pita a nango anjam di qusiqqa nanqi joqsisaq tal a soqnej qaji dia koba na soqneb. Nerejosib nebeonaqa Pita a nanqi koba na tigelosib gileb. Jopa tamo qudei

Yesus dauryoqneb qaji nanği dego koba na gileb.

Pita a Kornilius aqa talq gilej

²⁴ Nanği gilsib gamq di qoloinjrnaqa nereneb. Olo nebeonaqa nanği tigelosib gilsib Sisaria qureq di branteb. Kornilius a nanği qa tarinqnsiq nam atonej. A na aqa tamo si nanği ti aqa segi lej nanği ti kalil minjrnaq bosib a ti koroosib tarinqneq. ²⁵ Onaqa Pita a gilsiq Kornilius aqa talq di brantej. Brantosiqa tal gogetonaqa Kornilius a bosiq Pita aqa singaq di singa pulutosiq a binijej. ²⁶ Onaqa Pita na Kornilius tigeltosiq minjej, “Ni tigel. Ni e binibaim. Aqo ombla mandam tamo.” ²⁷ Degsi minjsiq nanği ombla anjam qairosib warum bei miligiq gileb. Warum miligiq di tamo unğasari gargekoba nanği koroesonab unrej.

²⁸ Unjrnsiq minjrej, “Ninği qalie, e Juda tamo. Ninği Juda tamo sai. Ninği sawa bei qaji. Deqa gago Juda kumbra agiende. Iga nunço tal gogetqajqa getento koba. Iga ninği koba na laqajqa dego getento koba. Moses aqa dal anjam nami degsi nengrenyej unu. Ariya Qotei na e endegsi merbej, ‘Sawa bei bei qaji nanği ijo namgalaq di tamo uge edegaim.’ Qotei na e degsi merbej. ²⁹ Deqa ninği e qa anjam qarinyonab e nunço anjam gotranyosai. E nunço anjam dauryosim bosim nunço tal gogetonum. Deqa ninği merbiy, ninği kiyaa e qa anjam qarinyeb?”

³⁰⁻³¹ Onaqa Kornilius na Pita minjej, “Ya ya endi bati qolqe gilqo sen bati kere endego sen kelintonaa e pailyeqnamqa tamo bei gara tulan qat jigsiq bosiq ijo ulatamuq di tigelosiq merbej, ‘O

Kornilius, Qotei a gaigai ino pailyo queqnu. Juda nanği ingi ingi saiinjreqnaqa ni na nanği aqaryain-jreqnum. Ino kumbra di Qotei a unoqnsiq deqa a ni qa tulan areboleboleiyeqnu. ³² Deqa ni que. Ni na tamo qudei nanği qarinjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa ñam Saimon ñam bei Pita a itqab. A itosib osib babqa a na anjam bei ni mermqas. A tamo bei wagme aqa jegara na ingi ingi gereiyo qaji aqa ñam Saimon aqa talq di unu. Aqa tal agi alile qalaq di unu.’ ³³ Lan angro na e degsi merbonaqa e tamo qudei nanği urur qarinjrnjam Jopa qureq aisib inoq di branteb. Brantonabqa ni na nanği daurnjrsim agi ijo talq bonum. Deqa e ni qa tulan areboleboleibqo. Endego iga kalil endia koroosimqa Qotei aqa ñamgalaq di awejunum. Deqa anjam kalil Tamo Koba a na ni mermej qaji di mergimqa iga quqwom.” Kornilius na Pita degsi minjej.

Pita a anjam bole palontej

³⁴ Onaqa Pita a tigelosiqa nanği endegsi minjrej, “Endego e qalieonum, Qotei a tamo qudei bole qa maroqnsiq olo tamo qudei uge qa marosaieqnu. Aqa ñamgalaq di tamo kalil kerekere unub. ³⁵ Deqa sawa sawa kalilq di tamo unğasari kumbra bole bole yoqnsib Qotei aqa sorgomq di unub qaji nanği Qotei na tulan areinjreqnu. ³⁶ Bole, nami Qotei na aqa anjam bole qarinyonaqa Israel nanço segiq aiyej. Anjam bole di aqa damu endegsi unu. Tamo unğasari nanği Qotei ti ombla jeu atoqnsib sonabqa Yesus Kristus na jeu kobotej. Yesus a tamo kalil nanço Tamo Koba. ³⁷ Ningi qalie, Jon a bosiqa tamo unğasari nanği yanso qa

anjam minjroqnej. Bati deqa Yesus Nasaret qaji a Galili sawaq di aqa wau utru atsiqa walweloqnsiqa Judia sawa nango qure kalil keretoqnsiq wauoqnej. ³⁸ Qotei na aqa Mondor Bole ti aqa singila ti Yesus yonaqa a walweloqnsiqa kumbra bole bole yoqnej. Yoqnsiqa tamo ungasari Satan na ugetnjro qaji nanqi kalil boletnjroqnej. Qotei a Yesus ombla soqneb deqa a singila ti wauoqnej. ³⁹ Yesus a Juda nango sawa ti Jerusalem qure ti dia manwa gargekoba yeqnaqa iga gago namdamu na unoqnem. Iga deqa bini saoqnsim laqnum. Ariya nanqi na Yesus osib namburbasq di qalsib moiyoqneb. ⁴⁰ Bati qalub koboonaga Qotei na Yesus olo subq na tigeltonaga a tigelosiqa gago namdamuq di branteqnaqa iga unoqnem. ⁴¹ A Juda kalil nango namdamuq di brantosaioqnej. Iga Qotei na aqa anjam mare mare laqajqa giltgej qaji gagoq di segi brantoqnej. Agi a subq na tigelosiqa iga koba na awoqnsimqa ingi ti ya ti uyoqnem. ⁴² A na mergej, 'E segi qujai Qotei na giltbej qaji. Deqa mondon e na tamo nambile so qaji ti tamo moreno qaji ti nanqi peginjqai. Ningi na tamo ungasari nanqi e qa degsib minjroqniy.' Yesus na iga degsi mergej. ⁴³ O ijo was, Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil nanqi nami endegsib maroqneb, 'Qotei na tamo ungasari kalil Kristus qa nango areqalo singilatqab qaji nanqi aqa nam na nango une kobotetnjrqas.' "

Qotei na sawa bei bei qaji nanqi aqa Mondor Bole enjrej

⁴⁴⁻⁴⁶ Pita a anjam degsi mareqnaqa bati qujai deqa Mondor Bole aisiqa tamo kalil Pita aqa

anjam quoqneb qaji nango menj bulyetnjrnaqa nanği qure utru segi segi nango anjam poinjrnaqa marelenjoqneb. Maroqnsib Qotei aqa ñam soqteqn-abqa Juda Kristen Pita koba na beb qaji nanği di qusibqa tulan prugeb. Di kiyaaqa? Bati di Qotei na sawa bei bei qaji nanği dego aqa Mondor enjrej deqa. Onaqa Pita a endegsi marej, ⁴⁷ “Iga Juda tamo unum. Iga nami Qotei aqa Mondor em. Dego kere bini sawa bei bei qaji nanği aqa Mondor onub. Deqa tamo bei na iga nanği yansnjrqajqa saidgwa keresai.” ⁴⁸ Osiqa nanği minjrej, “Ninği Yesus Kristus aqa ñam na yanso oiy.” Degsi minj-rjnaqa nanği na yanso osib Pita minjeb, “Ni bati qudei iga koba na endi sqom.” Degsi minjnabqa a nanği koba na soqneb.

11

Pita a Jerusalem aiyej

¹ Yesus aqa anjam maro tamo nanği ti Yesus aqa tamo ungasari kalil Judia sawaq di soqneb qaji nanği ti anjam endegsib queb, “Sawa bei bei qaji nanği dego Qotei aqa anjam osib nango areqaloq di singilateb.” ² Onaqa bati bei Pita a Jerusalem aisiq di sonaqa Juda tamo qudei Yesus daury-oqneb qaji nanği na Pita njrintosib minjeb, ³ “Sawa bei bei qaji nanği mulun unosaieqnub. Deqa ni kiyaaqa nango tal gogetosim nanği ti awoosim inği uyoqnem?”

⁴ Onaqa Pita a nango anjam di qusiqa utruq na anjam endegsi sainjrej, ⁵ “E Jopa qureq di pailyeq-namqa Qotei na ijo areqalo waqtetbonaqa e ñeio bulem. E ñeio bulosimqa inği bei gara kobaquja

bul plalosiq mutu qolqeq di ojelenosib lan goge na ura uratonab ijo ulatamuq ainaq unem. ⁶ Unsim geregere gara miligi peleiyosim wagme utru segi segi unjrem. Wagme juwan ti amal ti bagu ti qe-bari ti gara miligi di sonab unjrem. ⁷ Unjrsimqa kakro bei quem. A merbej, ‘O Pita, ni tigelosim wagme bei qalsim uye.’ ⁸ Onaqa e marem, ‘O Tamo Koba, e uyqasai! Wagme uge uge deqaji e nami uyosaiognem. Wagme uge deqaji uyqajqa di getento koba.’ ⁹ Onaqa kakro di a olo lan goge na brantej. A marej, ‘Ingi ingi e jiga saiqoji qa maronum di ni olo uge qa maraim.’ ¹⁰ Gara di degsi aiyoqalubtosiq wagme kalil gara ti olo torei goge oqej.

¹¹ “Bati qujai deqa tamo qalub nanqi bosib e soqnem qaji tal meq di tigeleb. Tamo bei na nanqi Sisaria qureq dena qarinnjrnaq ijoq beb. ¹² Bonab Qotei aqa Mondor na e merbej, ‘Ni tigelosim nanqi qalub daurnjrnsim gile. Ni are gulbeimaiq.’ Degsi merbonaqa e tigelosim nanqi qalub daurnjrnsim Yesus aqa tamo 6 agi endia tigelejunub qaji nanqi koba na gilem. Gilsim Sisaria qureq di brantosim tamo di aqa tal gogetem. ¹³⁻¹⁴ Gogetonamqa tamo dena iga endegsi saigej, ‘Lan angro bei a bosiq ijo talq endi tigelesonaq e unem. Unnamqa merbej, “Ni na tamo qudei nanqi qarinnjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa ñam Saimon ñam bei Pita a itqab. A itosib osib babqa a na ni Qotei aqa anjam mermimqa anjam dena Qotei na ni oqas. Osim tamo ungasari kalil ni ombla tal qujaiq endi unub qaji nanqi dego elenqas.” ’ ¹⁵ O ijo was, tamo dena iga degsi saigonaqa e kamba anjam

marqa yeqnamqa Mondor Bole a tamo kalil tal dia koroesoqneb qaji nanqoq aiyej. Mondor a nami iga Juda gagoq aiyej dego kere nanqoq aiyej. ¹⁶ Nanqoq ainaqa e unsimqa Tamo Koba aqa anjam nami marej qaji deqa olo are qalem. Agi a endegsi marej, 'Jon a ya na tamo unqasari nanqi yansnjroqnej. Ariya e Mondor Bole aqa singila na ningi yansngwai.' ¹⁷ O ijo was ningi quiy. Iga nami Tamo Koba Yesus Kristus qa gago areqalo singilatonamqa Qotei na aqa Mondor Bole iga egej. Bini sawa bei bei qaji nanqi dego Yesus qa nanqo areqalo singilateqnabqa Qotei na aqa Mondor nanqi enjreqnu. Deqa Qotei aqa wau di e na getentqa keresai."

¹⁸ Onaqa Juda tamo Pita niringteb qaji nanqi aqa anjam di qunabqa nanqo niring koboej. Deqa nanqi Qotei aqa nam soqtosib mareb, "Bole, Qotei a sawa bei bei qaji nanqi dego are bulyetnjreqnu. Deqa nanqi dego nambile gaigai sqab."

Antiok qureq di tamo unqasari gargekoba nanqi are bulyoqneb

¹⁹ Ariya Juda tamo Stiven qaleb qaji nanqi na Kristen nanqi ugeugeinjreqnab segi segi jaraiyosib Fonisia sawa ti Saiprus nui ti Antiok qure ti deq gileleneb. Gilsib dia Qotei aqa anjam mare mare laqneb. Laqnsibqa Juda nanqi segi Qotei aqa anjam minjroqneb. Sawa bei bei qaji nanqi Qotei aqa anjam minjrosaiogneb. ²⁰ Ariya Kristen qudei nanqi Saiprus ti Sairini ti dena tigelosib Antiok qureq aisib Grik nanqi dego Tamo Koba Yesus aqa anjam bole minjroqneb. ²¹ Kristen nanqi di Tamo Koba aqa singila ti wauoqneb deqa

tamo ungasari tulan gargekoba nanngi Yesus qa nanggo areqalo singilatoqnsib are bulyoqneb.

²² Onaqa Yesus aqa tamo ungasari Jerusalem di soqneb qaji nanngi kumbra deqa qusibqa Barnabas qarinyonab Antiok gilej. ²³ Antiok gilsiq Qotei a Grik nanngi qa dego are boleiyognsiq aqaryainjroqnej di unej. Unsiqa tulan areboleboleiyej. Deqa a na nanngi kalil are singilatetnjroqnsiq minjroqnej, “Ningi Tamo Koba a gaigai dauryoqnsib soqniy.” ²⁴ Barnabas a tamo bolequja. Mondor Bole aqaq di sonaqa a singila ti wauoqnej. Aqa areqalo kalil Tamo Koba Yesus qa singilatosiq soqnej. Deqa a Yesus aqa anjam mareqnaqa tamo ungasari gargekoba nanngi quoqnsib Yesus aqaq boqneb.

²⁵ Ariya bati bei Barnabas a Sol namqajqa marsiq Tarsus qureq gilej. ²⁶ Gilsiq Sol namosiq itosiq ombla puluosib Antiok olo aiyeb. Aisib dia wausau qujai Yesus aqa tamo ungasari nanngi koba na wauoqneb. Wauoqnsibqa tamo ungasari tulan gargekoba nanngi Qotei aqa anjam minjroqneb. Antiok dia tamo ungasari Yesus dauryoqneb qaji nanggo ñam Kristen wainjreb.

²⁷ Onaqa bati bei Qotei aqa medabu o qaji tamo qudei nanngi Jerusalem dena walwelosib Antiok beb. ²⁸ Bei aqa ñam Agabus. Nanngi Antiok bonabqa Qotei aqa Mondor na Agabus medabu singilatetonaqa a tigelosiq marej, “Sawa sawa kalilq di nanngi mam koba oqab.” Agabus a degsi marej. Mam di bunuqna Mandor Koba Klodius aqa bati qa brantej. ²⁹ Yesus aqa tamo ungasari nanngi Agabus aqa anjam di qusibqa nanngi nanggo segi segi silali soqnej di koroiyeb. Ko-

roiyosib nango Kristen was Judia sawaq di soqneb qaji nangi aqaryainjrqa marsib silali qarinyonab nangoq aiyej. ³⁰ Silali di nangi Barnabas Sol wo enjrnabqa nangi na osi aisib Kristen gate Judia sawaq di soqneb qaji nango banq di ateb.

12

Herot na Pita ojsiqa tonto talq di waiyej

¹ Bati deqa Mandor Herot na Yesus aqa tamo ungasari qudei nangi ojelenosiqa ugeugeinjroqnej. ² Osiqa a na qaja tamo bei qarinyonaqa gilsiq Jon aqa was Jems serie na qalnaq moiyej. ³ A degyonaqa Juda tamo kokba nangi areboleboleinjrej di qalieosiq deqa Pita dego ojej. Bati di Bem Tiyosai Qaji Uygajqa Yori Bati Koba. ⁴ Herot a Pita ojsiqa tonto talq di waiyosiqa qaja tamo 16 nangi minjrnaqa nangi Pita taqatesoqneb. Herot a endegsi are qalej, “Yori bati koba ñam Pasova di koboamqa e Pita osiy Juda nango ulatamuq di tigeltqai.” ⁵ Pita a tonto talq di sonaqa Yesus aqa tamo ungasari nangi singila na Pita qa pailyoqneb.

Lan angro bei a bosiq Pita tonto talq dena oqqatej

⁶ Herot a marej, “Nebeamqa e na Pita osiy Juda nango ulatamuq di tigeltqai.” Qolo deqa qaja tamo aiyel na Pita osib tonto tal miligiq di warum beiq waiyosib ambletosib sil kokba aiyel na tontonab neiesoqnej. Qaja tamo qudei nangi tonto tal siranme jojomq di tigelesosib taqatoqneb. ⁷ Onaqa qolo qujai deqa Tamo Koba aqa lan angro bei a warum miligiq di brantoqujatej. Aqa rian na warum di tulan suwantej. Onaqa lan angro dena Pita

jar banqaq di kontosiqq dudumyej. Dudumyosiq minjej, “Ni tigeloqujat.” Degsi minjnaqa sil kokba aiyel Pita aqa ban qoseb qaji di pamblonjosib uloneb. ⁸ Onaqa lan angro na olo Pita minjej, “Ino gara tigsim ino singa tatal jige.” Onaqa Pita a degyonaqa olo minjej, “Ino gara jugo dego jigsim e daurbe.” ⁹ Degsi minjnaqa Pita a warum di uratosiqq lan angro dauryosiqq gilej. Lan angro a bole Pita oqeq atej di Pita a poiynosai. A are qalej, “E nejobilqeionum kiyo?” ¹⁰ Nangi walwelosib qaja tamo bei tonto tal taqatesoqnej qaji di bunjosib gilsib olo qaja tamo bei bunjosib siranme kobaquja ain na gereiyo qaji di brantonab siran a segi waqonaqa nangi aiyel oqedeb. Siranme di tonto talq dena oqedosim qureq aqajqa siranme. Nangi siranme dena oqedosib gam dauryosib giloqnsib lan angro na Pita uratosiqq ulanej.

¹¹ Onaqa Pita a poiynonaqa marej, “Bole. En-dego e qalieonum, Juda nangi e lubqa laqnabqa Tamo Koba a na aqa lan angro qarinyqoqa bosiq e aqaryaibosiqq Herot aqa banq dena e oqo.” ¹² Pita a degsi poiynonaqa walwelosi gilsiq Jon aqa nam bei Mak aqa ai Maria aqa talq di brantej. Tal miligiq di Kristen gargekoba nangi koroesosib Pita qa pailyoqneb. ¹³⁻¹⁴ Onaqa Pita a tal meq di brantosiqq siranmeq di tigelosiqq kindokindonjosiqq maeqnaqa kangal unja bei aqa nam Roda a bosiqq siran waqtqa osiqq Pita aqa kakro qusiqq tulan areboleboleiyej. Onaqa a siran waqtqa uratosiqq olo urur ti warum miligiqq gilsiqq nangi minjrej, “Pita bqo agi tal meq di tigelejunu!” ¹⁵ Onaqa nangi na minjeb, “Ni nanarionum. Di Pita sai.”

Degsi minjnabqa a tulan singilaosiq a minjrej, “E nanariosai. E bole maronum. Pita a bqo aqa kakro quonum.” Onaqa nangi na minjeb, “Di Pita sai. Di aqa lan angro kiyo?”

¹⁶ Onaqa Pita a siranmeq di tigelesosiq a kindokindoneqnaqa nangi kalil bosib siran waqtosib Pita unsib tulan prugeb. ¹⁷ Onaqa Pita a aqa ban soqtonaqa nangi kirionabqa Tamo Koba a na tonto talq dena oqeq atej deqa nangi sainjrej. Osiq a minjrej, “Ningi gilsib Yesus aqa tamo ungasari kalil Jems ombla endegsib minjriy, ‘Pita a tonto talq dena oqedqo.’” Pita a nangi degsi minjrnsiq a nangi uratnjrsiq tal beiq gilej.

¹⁸ Nebeonaqa qaja tamo tonto tal taqatesoqneb qaji nangi nam ateb Pita a tonto talq di sosai. Nangi degsi unsibqa tulan ulaugetosib are koba qaloqn-sib maroqneb, “Pita a qabitqo?” ¹⁹ Onaqa Herot na aqa qaja tamo qudei nangi minjrej, “Ningi tonto talq gilsib Pita osib boiy.” Degsi minjrnaqa nangi tonto talq gilsib Pita qa namonab ugeinjrej. Ugeinjrnaqa olo puluosib aisib Herot minjeb, “Pita a tonto talq di sosai.” Degsib Herot minjnabqa a segi gilsiq qaja tamo tonto tal taqatesoqneb qaji nangi nenemnjrnaqa minjeb, “Pita a qabitqo kiyo di iga qaliesai.” Nangi degsib Herot minjnabqa a na aqa qaja tamo qudei nangi minjrej, “Nangi Pita geregere taqatosai deqa ningi na nangi numib morenqab.” Osiq a bunuqna Herot a Judia sawa uratosiq a Sisaria qureq gilsiq di soqnej.

Herot a moiyej

²⁰ Herot a nami Tair qure ti Saidon qure ti nangi qa njirinugetej. Deqa tamo ungasari qure

aiyel dia soqneb qaji nangi koroosib mareb, “Iga tamo qudei qarinjrimqa nangi Sisaria qureq aisib Herot aqa are latetqab. Yim aqa njirin koboqas.” Nangi degsib marsib tamo qudei qarijnrnabqa nangi aisib Herot aqa talq di brantosib tal taqato tamo aqa ñam Blastus endegsib minjeb, “Ni na Herot minjim a odimqa iga a ombla qairqom. Yim aqa njirin koboqas.” Sawa kalil Herot a taqatoqnej qaji nanqoq dena Tair ti Saidon ti nangi na ingi awaiyoqneb. Utru deqa nangi Herot aqa njirin kobotqajqa mareb. Onaqa Blastus a nanqo anjam di qusiqa gilsiq Herot minjej.

²¹ Minjnaqa Herot a qusiqa odosiqa nangi koba na qairqajqa bati atej. Bati brantonaga nangi koroonaqa Herot a nangi anjam bei minjrqa osiqa mandor kokba nanqo wala gaigai jigeqneb deqaji bei jigsiqa aqa awo jaram kobaq di awoosiq nangi anjam minjroqnej. ²² Minjreqlaqa tamo unqasari koroosiqneb qaji nangi aqa anjam di quoqnsib tulan areboleboleinjrnaqa lelenosib maroqneb, “Herot a mandam tamo sai. A dego qotei bei. Deqa a anjam degsi mareqnu.” ²³ Herot a Qotei bole aqa ñam soqtosai. A aqa segi ñam soqtoqnsiqa anjam maroqnej. Deqa Tamo Koba aqa lan angro bei urur aisiq Herot a ma uge yonaqa aqa bi ani ambli na uynab a moiyej.

²⁴ Bati deqa Tamo Koba aqa anjam tulan kobaoqnsiqa qure qure kalil keretoqnej.

²⁵ Onaqa Barnabas Sol wo nangi Jerusalem dia nanqo wau kobotosib olo puluqa laqnsib Jon aqa ñam bei Mak a osib koba na Antiok qureq gileb.

13

Antiok qureq di Kristen nanngi na Barnabas Sol wo giltjnreb

¹ Antiok dia Qotei aqa medabu o tamo nanngi ti Qotei aqa anjam plalto tamo nanngi ti Kristen nango ambleq di soqneb. Nango ñam agiende. Bei Barnabas. Bei Simeon aqa ñam bei Niger. Bei Lusius. A Sairini qaji. Bei Manain. A nami Mandor Herot ombla tal qujaiq di angro kiñilala sosib boleeb. Bei Sol. ² Nanngi Tamo Koba a qa louoqnsib ingi ti ya ti uratosib sonabqa Mondor Bole na nanngi minjrej, “Ningi Barnabas Sol wo nanngi aiyel giltjnrsib qarijnjribqa nanngi gilsib wau e na enjronum qaji di ojgab.” ³ Onaqa nanngi ingi ti ya ti uratosib pailyosib nango aiyel gateq di ban atsib qarijnjrnaab gileb.

Saiprus nuiq di Barnabas Sol wo nanngi Yesus aqa anjam bole maroqneb

⁴ Mondor Bole na nanngi aiyel qarijnjrnaq gilsib Selusia qureq di brantosib dia qobun bei gogetosib qobun na gilsib Saiprus nuiq di branteb. ⁵ Brantosib Salamis qureq di tiryosib dena nanngi singa na walweloqnsib Juda nango Qotei tal qudei miligiq giloqnsib Qotei aqa anjam minjre minjre laqneb. Jon aqa ñam bei Mak a nanngi aiyel daurnjrsiq aqaryainjroqnej.

⁶ Nanngi Saiprus nui aqa qure kalil keretosib Pafos qureq di branteb. Osib qure dia quñam tamo bei aqa ñam Barjisas iteb. A Juda tamo. A na tamo ungasari nanngi gisa gisanjroqnsiqa endegsi minjroqnej, “E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.” ⁷⁻⁸ Rom nango gate koba bei aqa ñam Sergius

Paulus a Pafos qureq di soqnej. Barjisas a gaigai Sergius Paulus dauryosiq laqnej. Sergius Paulus a qalie tamo kobaquja. A na Barnabas Sol wo nanqi metnjrnaqa aqa areq bosib Qotei aqa anjam minjoqneb. Onaqa Barjisas (Grik anjam na aqa ñam Elimas) a are qalej, “E na Barnabas Sol wo nanqo anjam gegentoqnqai. Sergius Paulus a Yesus qa aqa areqalo singilato uge.” ⁹⁻¹⁰ Sol aqa ñam bei Pol. Mondor Bole a Pol aqa miligiq aisiq singila yonaqa a na Elimas koqyosiq minjej, “Ni Satan aqa angro. Ni kumbra bole kalil jeutosim laqnum. Ni gisan anjam marqajqa ino areqaloq di maqejunu. Ni gisan kumbra yqajqa tulan singilaeqnum. Ni Tamo Koba aqa anjam bole beltoqnsimqa olo gisan anjam segi mareqnum. Ino kumbra uge di ni uratqa keresai. ¹¹ Deqa ni que. Endego Tamo Koba aqa singila inoq aiyimqa ni ñamdamu getenmimqa bati gargekoba yala sen unqasai.” Degsi minjnaqa aqa ñamdamu ambruiyonaqa a sawa unqa keresai. Deqa a na tamo qudei nanqi metnjroqnsiqa endegsi minjroqnej, “Ningi ijo ban ojsib e gam osorbiy.” ¹² Sergius Paulus a Tamo Koba aqa singila di unsiqa Qotei aqa anjam Pol Barnabas wo nanqi maroqneb qaji di poiyaonaqa tulan prugosiq Yesus qa aqa areqalo singilatej.

Pol a Pisidia sawaq di Qotei aqa anjam palontej

¹³ Onaqa tamo nanqi Pol dauryosib laqneb qaji nanqi a koba na Pafos qure uratosib qobun na gilsib Pamfilia sawaq di brantosib Perga qureq di tiryeb. Tiryosib dia Jon Mak a nanqi uratnjrsiqa olo puluosiq Jerusalem aiyej. ¹⁴⁻¹⁵ Onaqa Pol Barnabas wo nanqi Perga qure uratosib singa

na walwelosib Pisidia sawaq gilsib Antiok qureq di branteb. Brantosib di sonabqa yori batiej. Deqa nanqi Qotei tal miligiq gilsib awoonabqa Juda gate kokba nanqi tigelosib Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nanjo anjam ti sisiyoqneb. Sisiyosib koboonaqa nanqi na Pol Barnabas wo minjreb, “O gago was aiyel, ningi gagoq bonub deqa tamo ungasari nanjo are singilatetnjrqajqa anjam bei soqnim tigelosib mariy.”

¹⁶ Onaqa Pol a tigelosiqqa aqa ban soqtonaqa tamo ungasari nanqi kirionabqa endegsi minjrej, “O Israel ningi ti tamo ungasari kalil Qotei aqa sorgomq di unub qaji ningi ti ijo anjam endi quiy.

¹⁷ Qotei a nami gago moma nanqi giltjnnaqa nanqi Isip sawaq di tulan gargekobaonabqa Qotei a singila na nanqi joqsiqa Isip uratosib gileb. Gago moma nanqi di agi Israel. ¹⁸ Nanqi gilsib wausau 40 wadau sawaq di sonabqa Qotei a nanjo gulbe qoboiyetnjroqnej. ¹⁹ Osiqa Kenan sawaq di qure kokba 7 padaltnjr-siqa nanjo mandam pupoiyoqn-siq gago moma nanqi enjroqnej. Qotei a nanqi degnjroqnsiq bosi bosiq wausau 450 koboej. ²⁰ Di koboonaqa Qotei a gago moma qudei nanqi giltjnrsiqa gate kokba atsiqa singila enjreqlaqa singila dena nanqi na Israel tamo ungasari nanqi taqat-njroqneb. Degr-sib yonab yonab Qotei aqa medabu o qaji tamo Samuel aqa bati brantej.

²¹ “Onaqa Israel nanqi na Samuel minjeb, ‘Ni na tamo bei giltimqa a gago mandor koba sosim iga taqatgwas.’ Deg-sib Samuel minjnabqa a na Kis aqa njiri Sol giltonaqa a Israel nanjo mandor koba

soqnej. Sol a Benjamin aqa lenj. A Israel nanjo mandor koba sonaqa wausau 40 koboej. ²² Onaqa Qotei na Sol kobotosiqa olo Devit giltonaqa a kamba Israel nanjo mandor koba soqnej. Qotei a Devit qa endegsi marej, ‘E Jesi aqa njiri Devit unonum, aqa kumbra tulan boledamu. E Devit aqa kumbra qa tulan arearetbeqnu. E qalieonum, a ijo areqalo kalil dauryoqnqas.’ ²³ O ijo was ninji quiy. Qotei aqa anjam bei a nami marej qaji di a segi dauryosiqa Devit aqa lenj nanjoq dena tamo bei giltosiqa qarinyonaq Israel gagoq bej. Tamo di aqa ñam Yesus. A iga padalo sawaq na elenqajqa deqa Qotei na qarinyonaq bej.

²⁴ “Yesus na aqa wau utru atosaisonaqa Jon a namoqna bosiqa Israel nanji endegsi minjroqnej, ‘Ninji are buliybqa e na ninji yansngwai.’ ²⁵ Osiqa aqa wau kobotqa osiqa olo endegsi maroqnej, ‘Ninji e qa kiyersib mareqnub? E nami merngem, e Kristus sai. Kristus a ijo qoreq na bqas. Aqa ñam kobaquja. E ñam saiqoji. E tamo lanaj. Deqa e na Kristus kangalyqajqa e tamo bolesai.’ Jon a degsi maroqnej.

²⁶ “O Abraham aqa moma ninji ti tamo kalil Qotei aqa sorgomq di unub qaji ninji ti ijo anjam endi quiy. Ninji kalil ijo was. Qotei a iga padalo sawaq na elenqas anjam di a na qarinyonaq gagoq bej. ²⁷ Tamo ungasari Jerusalem di unub qaji nanjo gate ti nanji na Yesus qalib moiqaqqa anjam qoseb. Di kiyaaqa? Yesus a bole Kristus di nanji poinjrosai deqa. Qotei aqa medabu o tamo nanjo anjam yori bati gaigai sisiyeqnub qaji di aqa damu dego nanji poinjrosai. Utru deqa nanji

na Yesus qalib moiqaajqa anjam qoseb. Nanngo kumbra dena nanngi Qotei aqa medabu o tamo nanngo anjam keretosib yeb. ²⁸ Nanngi Yesus aqa une bei babtosai. Nanngi a moiyoṭqajqa utru saiqoji. Deqa nanngi laṇa aqa jejamuq di une qamsib Pailat minjeb, ‘Yesus a une ti deqa ni a ṇamburbasq di gaint.’ Degsib minjnabqa a na Yesus osiq qaja tamo nanngo baṇq di atnaqa nanngi a qalnab moiyej. ²⁹ Anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo nanngi nami nengrenyeḅ qaji di Juda nanngi keretosib yosib agi Yesus qalsib moiyoṭeb. Moiyotosib ṇamburbasq dena osib subq ateb. ³⁰⁻³¹ Onaqa Qotei na olo Yesus subq na tigeltonaqa a tigelosiqṇa tamo nanngi nami a ombla Galili sawa uratosib Jerusalem aiyeḅ qaji nanngo ṇamdamuq di bati gargekoba branteqnaqa nanngi unoqneḅ. Deqa bini nanngi Yesus qa anjam saoqnsib laqnabqa Juda tamo uṇgasari kalil nanngi queqnub.

³² “Nami Qotei na gago moma nanngi anjam bole endegsi minjrej, ‘E na Kristus qarinyit bosim tamo uṇgasari nanngi elenqas.’ Qotei aqa anjam bole di bini aqo Barnabas wo na ningi merṇgeqnum. ³³ Qotei na anjam bole di aqa damu babtqa osiq deqa Yesus olo subq na tigeltej. Gago moma nanngo len agi iga. Deqa Yesus a gagoq bej. Devit a nami louqa buk miligiq di Yesus qa endegsi nengrenyej, ‘Ni ijo angro bole.

Bini e ni ṇambabtmonum.’

Devit a lou namba 2q di anjam di nengrenyej.

³⁴ Bunuqna Yesus a moinaqa Qotei na subq na tigeltej deqa Yesus a olo moiqaṇai. Aqa jejamu subq di qusaqasai dego. Agi Qotei a nami marej, ‘E

nami Devit boletem dego kere e ningi boletngwai. E bole merngonum.’ ³⁵ Deqa ningi quiy. Nami Devit a Qotei minnej, ‘Ni ino segi angro bolequja ni na giletem qaji aqa jejamu subq di uratim qusaqasai.’ Devit a degsi Qotei minjsiqa louqa buk miligiq di nenngrenyej. ³⁶ Ningi qalie, Devit a mandamq di sosiqa a Qotei aqa areqalo dauryoqnej. A moinaqa aqa jejamu subq ateb. Aqa moma nanngi nami subq ateleneb a dego degsib subq ateb. On-aqa aqa jejamu subq di qusaej. ³⁷ Ariya tamo Qotei na subq na tigeltej qaji aqa jejamu qusao-sai. Tamo di agi Yesus. ³⁸ O ijo was, ningi endegsi poingem. Yesus qujai di aqa ñam na Qotei a nungo une kobotetngwas. E Yesus qujai deqa anjam plaltoqnsim ningi merngeqnum. ³⁹ Ningi Moses aqa dal anjam dauryqab gam dena Qotei a nungo une kobotetngwasai. A ningi tamo bole qa mernngwasai dego. Tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateqnub qaji nanngi segi Qotei na une kobotetnjroqnsiq nanngi tamo bole qa minjregnu. ⁴⁰ Deqa ningi geregere ñam atoqniy. Qotei aqa medabu o tamo nango anjam nanngi nami maro-qneb qaji di aqa damu nungoq bo uge. Agi nanngi endegsib maroqneb, ⁴¹ ‘O ijo anjam misilinyo qaji tamo, nungo bati qa e na manwa bei babbatqa ningi di unsib tulan prugwab. Tamo bei na manwa deqa saingwas di ningi bole qa marqasai. Deqa ningi padalougetqab.’” Pol a anjam degsi marej.

⁴² Onaqa lou koboonaqa Pol Barnabas wo nanngi Qotei talq dena oqedonabqa tamo ungasari nanngi na minjreb, “Yori bati bei ningi bosib anjam deqaji olo mergibqa iga quqwom.” ⁴³ Tamo

ungasari nanŋi jaraiyeqnaḅqa nanŋo ambleq di Juda gargekoba nanŋi na Pol Barnabas wo nanŋi daurnjreb. Sawa bei bei qaji qudei nami Qotei aqa sorgomq di sqa marsib Juda nanŋo miligiq aiyeb qaji nanŋi dego Pol Barnabas wo nanŋi daurnjreb. Deqa nanŋi aiyel na nanŋo are singilatetnjroqnsib endegsib minjroqneb, “Qotei a ninŋi qa are boleiyeqnu aqa kumbra di ninŋi geregere ojesoqnij.”

⁴⁴ Onaqa yori bati bei tamo ungasari kalil Antiok qureq di soqneb qaji nanŋi Qotei aqa anjam quqwa marsibqa bosib Qotei talq di koroeb.

⁴⁵ Onaqa Juda nanŋi na nanŋi unjrsib are ugeinjrej. Deqa Pol a anjam mareqnaqa nanŋi na aqa anjam gegentoqnsib a misilinyoqneb. ⁴⁶ Yeqnaḅ Pol Barnabas wo nanŋi na Juda nanŋi singila na endegsib minjreb, “Qotei na aqo Barnabas wo qarinqosiq mergej, ‘Ninŋi namoqna Juda nanŋi segi ijo anjam minjroqnij.’ Mergej deqa iga bosim Qotei aqa anjam ninŋi Juda segi namoqna merngeqnum. Merngeqnamqa ninŋi na gago anjam gotranjeqnub. Nunŋo kumbra dena ninŋi nunŋo segi jejamuq di une atoqnsib ninŋi nambile gaigai sqajqa gam urateqnub. Deqa ninŋi quiy. Bini aqo aiyel ninŋi uratnqsimqa sawa bei bei qaji nanŋoq giloqnsim Qotei aqa anjam nanŋi minjroqnqom. ⁴⁷ Iga degyqom. Di kiyaaqa? Tamo Koba a nami iga endegsi mergej, ‘E ni qarinqmitqa ni pulon bul sosim sawa bei bei qaji nanŋoq giloqnqam. Giloqnsim lan utru qolqeq di tamo ungasari nanŋi ijo anjam minjroqnim e na nanŋi elenqai.’ ”

⁴⁸ Onaqa sawa bei bei qaji nanŋi Pol aqa anjam di qusibqa tulan areboleboleinjrnaqa Tamo

Koba aqa anjam binjiyoqneb. Deqa qure dia tamo ungasari Qotei na nami nambile gaigai sqajqa giltnej qaji nangi Yesus qa nango areqalo singilateb. ⁴⁹ Bati deqa Tamo Koba aqa anjam tulan kobaosiqqa sawa di keretej. ⁵⁰ Onaqa Juda nangi Pol Barnabas wo nangi qa tulan minjin oqetnjrnaqa unja kokba qudei Qotei qa louoqneb qaji nangi ti qure deqa gate kokba ti nango are ugetetnjreb. Are ugetetnjrnabqa nangi tigelosib Pol Barnabas wo nangi ugeugeinrsib nangi aiyel qure dia sqajqa singila na saidnjrsib winjrnab jaraiyeb. ⁵¹ Deqa nangi aiyel nango singa tumberum butuyosib qure di urateb. Juda nangi nango segi une qalieqajqa deqa nangi aiyel kumbra di yeb. Yosib Aikoniam qureq aiyeb. ⁵² Bati deqa Antiok qureq di Mondor Bole a tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nango are miligiq aiyeqnsiqqa nangi singilatnjreqnaqa nangi tulan areboleboleinjroqnej.

14

Pol Barnabas wo nangi Aikoniam qureq di Qotei aqa anjam palontoqneb

¹ Pol Barnabas wo nangi Aikoniam dia Juda nango Qotei tal miligiq gileb. Gilnabqa tamo ungasari nangi koroesonabqa tigelosib Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb. Minjreqnabqa nango aiyel anjam dena tamo ungasari tulan gargekoba Juda ti Grik ti are qametnjrnaqa nangi Yesus qa nango areqalo singilateb. ² Onaqa Juda qudei nangi Pol Barnabas wo nango anjam quqwa uratosib Grik qudei nango are ugetetnjrnabqa

nangi Yesus aqa tamo ungasari nangi qa ugeosib misilinjnroqneb. ³ Deqa nangi aiyel Aikoniam qureq di sokobaiyosib Tamo Koba a tamo ungasari nangi qa are boleiyeqnu anjam di mare mare laqneb. Nangi aiyel ulaosai. Tamo Koba a na nangi aiyel singila enjreqnaqa nangi manwa gargekoba yoqneb. Yeqnabqa tamo ungasari gargekoba nangi manwa di unoqnsib endegsi poinjroqnej, “Bole, nango aiyel anjam di Qotei aqa anjam.” ⁴ Onaqa qure dia tamo ungasari nangi poelenosib qudei nangi Juda nangi daurnjrsib olo qudei nangi Pol Barnabas wo nangi daurnjreb. ⁵ Deqa Grik qudei ti Juda qudei ti nango gate nangi ti endegsib are qaleb, “Iga na nangi aiyel ugeugeinjsim menin na ñumsim moiyo tnjr qom.”

⁶ Onaqa nango areqalo di Pol Barnabas wo nangi qalieosib jaraiyosib Likonia sawa nango qure aiyel Listra ti Derbe ti deq aiyeb. Aisib sawa bei jojom di dego branteb. ⁷ Brantosib dia Yesus aqa anjam bole mare mare laqneb.

Pol Barnabas wo nangi Likonia sawaq di Yesus aqa anjam bole maroqneb

⁸ Listra qureq di tamo bei ai miligiq na singa qandamo nambabej qaji a soqnej. A nami walwelo-saioqnej. Aqa singa singila saiqoji. Awogaigaiso-qnej. ⁹ Bati deqa Pol a Qotei aqa anjam palon-teqnaqa tamo di a quoqnej. Onaqa Pol na tamo di koqyosiq aqa areqalo unej aqa areqalo qujai Qotei na a boletbqa kere. ¹⁰ Degsi unsiq deqa tamo di metosiq minjej, “Ni tigelosim walwel.” Minjnaqa a tigeloqujatosiq walwelej.

¹¹ Pol a kumbra di yonaqa tamo ungasari tulan gargekoba nanngi unsibqa nanngo segi Likonia anjam na lelenoqnsib maroqneb, “Ninggi uniy. Gago qotei nanngi tamo bulyosib gagoq bonub.”

¹² Nanngi degsib lelenoqnsib Barnabas minjeb, “Ni gago qotei Sus.” Pol a Qotei aqa anjam plaltoqnej deqa nanngi a minjeb, “Ni gago qotei Hermes.”

¹³ Qure polomq di nanngo qotei Sus aqa atra tal soqnej. Deqa atra tamo a makau qudei osiq nam so na walatnjrsiqa Pol Barnabas wo nanngi aiyel atrainjrqa marsiqa tamo ungasari gargekoba joqsiq nanngi koba na qure polomq gileb.

¹⁴ Onaqa Yesus aqa anjam maro tamo aiyel Barnabas Pol wo nanngi deqa qusibqa are tulan gulbeinjrnaqa nanngo segi gara bumbranyosib gurgur ti tamo ungasari nanngo ambleq aisib lelenosib minjreb, ¹⁵ “O tamo ungasari, ninggi kiyaga kumbra endi yeqnub? Aqo aiyel mandam tamo, ninggi ti kere. Aqo aiyel na Yesus Kristus aqa anjam bole ninggi merngeqnum. Di kiyaga? Ninggi are bulyosib gisan qotei kalil endi torei uratnjrsib Qotei nambile so qaji a qa nungo areqalo singilatqajqa deqa. Qotei agi a na lan ti mandam ti yuwal ti inggi inggi kalil ti gereiyej. ¹⁶ Bole, nami Qotei na sawa bei bei qaji nanngi uratnjreqnaqa nanngi nanngo segi areqalo dauryoqnsib laqneb. ¹⁷ Bati deqa Qotei a ninggi qa uliosaiognej. Ninggi a qa qalieqajqa deqa a bati gaigai ninggi geregereingoqnej. A lan goge na awa engeqnaqa inggi uyo kalil aqa bati qa melieqnaqa ninggi uyoqnsib areboleboleingoqnej.” ¹⁸ Onaqa tamo ungasari nanngi Pol Barnabas wo nanngo anjam di qusib quosaibulosib olo minjreb, “Ninggi gago

qotei.” Degsib minjroqnsib nanngi aiyel atrainjrqa-jqa tulanngi singilaeqnaab nanngi na saidnjroqneeb.

¹⁹ Onaqa Juda tamo qudei nanngi Antiok dena ti Aikoniam dena ti walwelosib Listra qureq bosib dia tamo unngasari nanngo are ugetetnjrnabqa nanngi tigelosib Pol meniing na qaleb. Osib a girinyosib gilsib qure qalaq di ateb. Nanngi are qaleb, “A moiqa.” ²⁰ Onaqa tamo unngasari Yesus qa nanngo areqalo singilateb qaji nanngi Pol aqa areq gilsib Pol a mandamq di neiesonaq a kainyesonabqa tigelosiq a olo qure miligiq gilej. Nebeonaqa a Barnabas osiq a ombla walwelosib Derbe qureq aiyeb.

Pol Barnabas wo nanngi na Kristen nanngi singilatnjreb

²¹ Nanngi aiyel Derbe qureq aisib dia Yesus aqa anjam bole plalteqnaabqa tamo unngasari gargekoba nanngi Yesus dauryoqneeb. Onaqa bunuqna nanngi aiyel olo puluosib qure kalil nanngi nami laqneeb qaji deq olo giloqneeb. Listra qure ti Aikoniam qure ti Antiok qure ti deq giloqneeb. ²² Nanngi aiyel degsib giloqnsibqa tamo unngasari nami Yesus dauryoqneeb qaji nanngi singilatnjroqnsib minjroqneeb, “Ningi Yesus qa nunngo areqalo singilatoqnsib soqniy. Ningi gulbe gargekoba itelenqab di unngum. Gulbe di nunngoq boqnibqa Qotei a nunngo Mandor Koba sosim ningi taqatngwas.” ²³ Qure kalilq di nanngi aiyel na Kristen gate atelenjoqneeb. Osib ingi ti ya ti uratoqnsib Kristen gate nanngi qa pailyoqneeb. Osib nanngi joqsib Tamo Koba agi nami a qa nanngo areqalo singilateb qaji aqa banq di atoqneeb.

Pol Barnabas wo nanngi olo Antiok qureq aiyeb

²⁴ Bunuqna Barnabas Pol wo nangi aiyel Pisidia sawa amble potosib walwelosib Pamfilia sawaq di branteb. ²⁵ Brantosib Perga qureq aisib dia Yesus aqa anjam palontoqnsib minjroqneb. Dena tigelosib Atalia qureq aiyeb. ²⁶ Aisib dena qobun gogetosib aisib Antiok qure agi nami nangi dena tigelosib walweleb qaji di olo branteb. Dia nami Kristen nangi koroosib nangi aiyel qa pailyosib qarinjnab gileb. Qotei a nangi aiyel qa are boleyim nangi aiyel singila na wauoqnqajqa deqa pailyeb. Ariya nangi aiyel wau di kobotosib qure deq olo aiyeb. ²⁷ Aisib Kristen nangi koroinjrsibqa wau kalil Qotei a nango ban na yoqnej qaji deqa nangi sainjroqneb. Sainjroqnsib endegsib minjroqneb, “Qotei na sawa bei bei qaji nangi dego gam waqtetnjreqnaqa nangi Yesus qa nango areqalo singilateqneb.” ²⁸ Nangi aiyel Antiok qureq di tamo ungasari Yesus dauryoqneb qaji nangi koba na sokobaiyeb.

15

Kristen nangi Jerusalem di koroeb

¹ Bati bei tamo qudei nangi Judia sawaq dena walwelosib Antiok qureq gilsib dia Kristen nangi endegsib minjreb, “Ningi Moses aqa dal anjam dauryosib mulun uniy. Yimqa Qotei a ningi elenqas. Ningi mulun unqasai di Qotei a ningi elenqasai.” ² Degsib minjnabqa Pol Barnabas wo nangi qusibqa tamo nangi di njrintnjrsib nangi ti anjam na qotoqneb. Onaqa Kristen kalil nangi koroosib anjam endegsib kereteb, “Iga na Pol Barnabas wo Yesus aqa tamo qudei ti nangi qarinjnrim

Jerusalem aiqab. Aisib dia Yesus aqa anjam maro tamo nango gate nangi ti koba na anjam di gereiyqab.”

³ Nangi degsib anjam keretosib nangi qarijnrnab aiyeb. Nangi aiyoqnsibqa Fonisia sawa ti Samaria sawa ti dia Yesus aqa tamo ungasari nangi itnjroqnsibqa endegsib minjroqneb, “Qotei na sawa bei bei qaji nangi dego are bulyetnjreqnu.” Degsib minjreqnab nangi kalil quoqnsib tulan areboleboleinjroqnej.

⁴ Nangi aisib Jerusalem di brantonabqa Yesus aqa anjam maro tamo nangi ti Kristen kalil ti nango gate ti nangi na minjreb, “Ningi kere bonub.” Onaqa Pol Barnabas wo nangi tigelosib wau kalil Qotei a nango ban na yoqnej qaji deqa nangi sainjreb. ⁵ Sainjrnabqa Farisi tamo qudei Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nangi qusi-bqa tigelosib mareb, “Sawa bei bei qaji nangi gago miligiq aiqa osibqa nangi mati mulun unsib Moses aqa dal anjam dauryqab di kere.”

⁶⁻⁷ Nangi degsib marnabqa Yesus aqa anjam maro tamo nangi ti Kristen gate nangi ti anjam di gereiyqa koroeb. Koroosib anjam gargekoba marelenjoqneb. Onaqa Pita a tigelosiqqa nangi endegsi minjrej, “O ijo was kalil ningi qalie, Qotei a nami nungo ambleq dena e giltbej. E na sawa bei bei qaji nangi Yesus aqa anjam bole minjro-qnitqa nangi quoqnsib Yesus qa nango areqalo singilatqajqa deqa giltbej. ⁸ Qotei a tamo kalil nango areqalo qalie. A na aqa Mondor Bole nami iga egej dego kere sawa bei bei qaji nangi enjreqnu. Aqa kumbra dena a na iga osorgeqnu, a na sawa bei

bei qaji nan̄gi dego elen̄qajqa are qaleqnu. ⁹ Qotei a gam bei na iga Juda elen̄oqnsiq olo gam bei na sawa bei bei qaji nan̄gi elen̄osaieqnu. Nan̄gi Yesus qa nango areqalo singilateqnub gam dena qujai Qotei na nango are miligi yansetnjreqnu. ¹⁰ Deqa ningi kiyaqa tamo un̄gasari Yesus dauryeqnub qaji nan̄gi gulbe koba enjreqnub? Nun̄go kumbra dena ningi Qotei aqa areqalo ugeteteqnub. Gulbe di nami gago moma nan̄gi qoboiyqa keresai. Bini iga dego qoboiyqa keresai. ¹¹ Iga endegsi poigeqnu, Tamo Koba Yesus a iga ti sawa bei bei qaji nan̄gi qa ti are boleiyeqnu kumbra dena qujai Qotei na iga kalil elen̄eqnu.”

¹² Pita a nan̄gi degsi minjrnaqa nan̄gi kalil aqa anjam di qusibqa nan̄gi mequmesoqneb. On-aqa Barnabas Pol wo nan̄gi kamba tigelosib Qotei na nami nan̄gi aiyel singilatnjreqnaqa nan̄gi sawa bei bei qaji nango ambleq di man̄wa gargekoba yoqneb deqa nan̄gi sainjrnab queb.

¹³ Sainjrsib koboonaqa Jems a kamba tigelosiq a marej, “O ijo was, ningi e na anjam bei mern̄git quiy. ¹⁴ Saimon a mergwo, ‘Qotei a sawa bei bei qaji nango ambleq dena aqa segi tamo un̄gasari nan̄gi elen̄qa osiq gilt̄njrej.’ ¹⁵ Saimon aqa anjam de ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nango anjam ti utru qujai. Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei a anjam endegsi nen̄gren̄yej, ¹⁶ ‘Tamo Koba a marqo, “Bunuqna e olo bosiy Devit aqa tal ulonej qaji di olo tigeltqai. Tal aqa ingi ingi kalil ugeelen̄eb qaji di dego bunuj atelen̄qai. ¹⁷ Amqa sawa bei bei qaji nan̄gi e itbqa maroqnsib ijoq boqnqab. E na nan̄gi gilt̄njritqa nan̄gi ijo segi tamo un̄gasari sqab.”

¹⁸ Tamo Koba aqa anjam di a nami babtej agi bini olo babtoqnsiq mareqnu.’

¹⁹ “Deqa ijo was, e ijo areqalo endegsi mernḡwai. Sawa bei bei qaji nangi are bulyoqnsib Qotei aqaq boqnibqa iga nanḡi gulbe bei enjrqasai.

²⁰ Iga anjam truquyala segi nenḡrenḡyosim nanḡoq qarinyqom. Anjam agiende. ‘Ninḡi gisan qotei atrainjro qaji inḡi uyoqnaib. Ninḡi sambala kumbra yoqnaib. Wagme sil na kakro tontnjrnab moreḡeb qaji di ninḡi uyoqnaib. Wagme len ti dego uyoqnaib.’ Iga anjam truquyala di segi nenḡrenḡyosim sawa bei bei qaji nanḡoq qarinyqom.

²¹ Iga qalie, nami koba Juda nanḡi Moses aqa dal anjam qure qureq di palontoqneb agi bini palontoqnsib unub. Yori bati gaigai nanḡi nanḡo Qotei tal kalil miligiq di Moses aqa dal anjam sisiyeqḡnub.”

*Kristen nanḡi anjam nenḡrenḡyosib
sawa bei bei qaji nanḡoq qarinyeb*

²² Jems a anjam degsi marnaqa Yesus aqa anjam maro tamo nanḡi ti Yesus aqa tamo unḡasari kalil ti nanḡo gate ti nanḡo ambleq dena tamo aiyel giltḡnjreb. Tamo aiyel di qarinyḡrib Pol Barnabas wo nanḡi daurnjrsib Antiok qureq gilqajqa deqa giltḡnjreb. Tamo aiyel giltḡnjreb qaji nanḡo ḡam Judas aqa ḡam bei Barsabas nanḡi Sailas wo. Nanḡi aiyel Kristen gate soqneb. ²³ Nanḡi qarinyḡrqa osibqa anjam truquyala endegsib nenḡrenḡyosib nanḡo banḡ di ateb,

“O was ninḡi kaiye. Iga Yesus aqa anjam maro tamo iga ti Kristen gate ti anjam endi nenḡrenḡyosim nunḡoq qarinyonum. Ninḡi Antiok qure ti Siria

sawa ti Silisia sawa ti di unub. Ningi sawa bei bei qaji. ²⁴ Iga nami quem, tamo qudei nangi gago ambleq na tigelosib nungoq gilsib nango segi areqalo na anjam bei merngeb. Merngsib anjam dena nungo areqalo niñaqyetngeb. Tamo nangi di iga na qarinnjrosai. ²⁵ Deqa iga kalil koroosim areqalo qujaitosim tamo aiyel giltjnrsimqa nungoq qarinnjronum. Nango ñam Judas Sailas wo. Iga na nangi ti gago Kristen was bole aiyel Barnabas Pol wo nangi ti nungoq qarinnjronum. ²⁶ Barnabas Pol wo nangi gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam singila na ojsib waueqnub. Jeu tamo nangi na nangi aiyel ñumib morenqajqa mareqnab nangi ulaosaieqnub. ²⁷ Deqa iga nangi aiyel Judas Sailas wo koba na nungoq qarinnjronum. Judas Sailas wo nangi na gago anjam nengrenyonum qaji endi ningi olo merngib quqwab. ²⁸ O was ningi quiy. Iga Mondor Bole ombla areqalo qujaitosim anjam endi qosonum. Ningi gago anjam truquyala endi segi qusib dauryqab di kereqas. Iga ningi gulbe koba enqwasai. Gago anjam truquyala agiende. ²⁹ Ningi gisan qotei atrainjro qaji ingi uyoqnaib. Wagme lej ti uyoqnaib. Wagme sil na kakro tontnjrnab moreneb qaji di uyoqnaib. Sambala kumbra dego yoqnaib. Ningi kumbra di segi dauryqab di ningi geregere sqab. Koboqo.” Yesus aqa tamo unqasari nangi anjam di nengrenyeb.

³⁰ Nengrenyosib tamo qolqe nango banq di at-sib nangi qarinnjrnab gileb. Gilsib Antiok di brantosib Yesus aqa tamo unqasari nangi koroin-jrsibqa anjam nengrenyeb qaji di enjreb. ³¹ Onaqa nangi kalil anjam di sisiyosib anjam dena nango

are singilatetnjrnaqa nanği tulan areboleboleinjrej.
³² Judas Sailas wo nanği Qotei aqa medabu o qaji tamo soqneb deqa nanği aiyel anjam olekoba Yesus aqa tamo unğasari nanği minjrnab qunabqa anjam dena nanço are singilatetnjrej. ³³⁻³⁴ Nanği aiyel bati qudei Antiok di sonabqa bunuqna Yesus aqa tamo unğasari nanği na minjreb, “O gago was aiyel nınđi olo aiyiy.” Degsib minjrsib qarınjrnabqa nanği aisib Yesus aqa anjam maro tamo Jerusalem di soqneb qaji nançoq di olo branteb. ³⁵ Onaqa Pol Barnabas wo nanği Antiok di sosibqa Kristen qudei ti koba na wauoqnsibqa Tamo Koba aqa anjam plaltoqnsib tamo unğasari nanği minjroqneb.

Pol Barnabas wo nanği njirınkobaosib poeb

³⁶ Onaqa bati bei Pol na Barnabas minjej, “Aqo aiyel nami qure qureq di Tamo Koba aqa anjam palontoqnem qaji deq olo gilsimqa Yesus aqa tamo unğasari nanği unjrqom. Nanği kiyersib unub kiyo di unjrqom.” ³⁷ Onaqa Barnabas na Pol minjej, “Di kere. Iga Jon olo osim koba na gilqom.” Jon aqa ñam bei Mak. ³⁸ Onaqa Pol a singila na Barnabas saidyoqnej, “Eo. Mak a nami iga koba na wauqa gilnamqa Pamfilia sawaq di a na iga uratgosiq Jerusalem aiyej deqa iga a olo osi gilqasai.” ³⁹ Pol na Barnabas degsi saidyeqnaqa nanği aiyel anjam titosib njirınkobaosib poeb. Deqa Barnabas a Mak osiqa qobun na Saiprus nuiq gileb. ⁴⁰ Ariya Pol a Sailas osiqa ombila gilqa laqnabqa Yesus aqa tamo unğasari nanği na minjreb, “Tamo Koba a nınđi qa are boleiyeme.” Osib nanği aiyel qarınjrnab gileb. ⁴¹ Nanği aiyel gilsib Siria sawa

ti Silisia sawa ti ambleq na walweloqnsibqa qure qureq di brantoqnsibqa Kristen nanği itnjroqnsib Qotei aqa anjam minjroqnsib singilatnjroqneb.

16

Timoti a Pol dauryej

¹ Onaqa bati bei Pol a walwelosiq Derbe qureq di brantej. Dena tigelosiq Listra qureq gilej. Dia tamo bei soqnej aqa ñam Timoti. A Yesus dauryoqnej qaji. Aqa ai a Juda unja. A Yesus qa aqa areqalo singilatej qaji. Timoti aqa abu a Grik tamo. ² Listra qure ti Aikoniam qure ti dia Yesus aqa tamo unğasari nanği maroqneb, “Timoti a tamo bolequja.” ³ Sawa dia Juda nanği qalieeb, Timoti aqa abu a Grik tamo. Deqa Pol a Timoti osiqa a ombla wauqa marsiqa mulun waiyej. ⁴ Bati bei nanği aiyel Sailas koba na gilsib qure qureq di walweloqneb. Walweloqnsibqa Jerusalem dia anjam qoseb qaji di Kristen nanği qusib dauryqajqa deqa minjroqnsib laqneb. Anjam di Yesus aqa anjam maro tamo nango gate nanği ti qoseb. ⁵ Bati deqa Qotei na tamo unğasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nanği singilatnjroqnej. Bati gaigai tamo unğasari gargekoba are bulyoqnsib Kristen nango miligiq aiyeqnab nanği tulan kobaoqneb.

Pol a ñejo bulosiqa Masedonia tamo bei unej

⁶ Bati bei Pol na Sailas na Timoti na nanği qalub walwelosib Frigia sawa ti Galesia sawa ti dia Qotei aqa anjam mare mare giloqneb. Nanği Esia sawaq di Yesus aqa anjam marqa laqnabqa Mondor Bole na nanği saidnjrej. ⁷⁻⁸ Deqa nanği walwelosib Misia sawaq di branteb. Dena Bitinia sawaq gilqa

laqnabqa Yesus aqa Mondor na nanqi olo said-njrnaqa nanqi Misia sawa amble potosib sumsib torei Troas qureq di branteb. ⁹ Nanqi Troas di sosibqa qolo Pol a ñeio bulosiqa Masedonia tamo bei unej. Masedonia tamo di a Pol aqa ulatamuq di tigelosiq minnej, “Ni Masedonia bosim iga aqaryaige.” ¹⁰ Pol a ñeio degsi unej deqa iga tigelosim Masedonia sawaq sumem. Iga endegsi poigej, “Qotei na iga metgwo deqa iga Masedonia sawaq di tamo ungasari nanqi Yesus aqa anjam bole minjroqnqom.”

Lidia a Yesus qa aqa areqalo singilatej

¹¹ Onaqa iga Troas qureq dena qobun gogetosim Samotres nui tinjosim sumem. Sumsim nui di bunjosim nebeonaqa Neapolis qureq di tiryem. ¹² Dena iga singa na walwelosim Filipai qureq di brantem. Qure di nami Rom nanqi bosib awoeb qaji. Qure di Masedonia nango qure kobaquja. Iga sumsim bati gargekoba yala qure dia soqnem. ¹³ Onaqa Juda nango yori bationaqa iga qure polomq aisim ya qala beiq di brantem. Iga are qalem, “Ya qalaq di Juda nango pailyo sawa unu kiyo?” Degosim aiyem. Aisim ungasari qudei dia koroesonab nanqi itnjrsimqa nanqi koba na awoosim Qotei aqa anjam minjroqnem. ¹⁴ Nango ambleq di unja bei soqnej aqa ñam Lidia. A gara lent oqnsiq qarinyeqnaqa tamo nanqi na awaiyoqneb. Di aqa silali wau. Aqa qure utru Ta-iataira. A Qotei qa louoqnej qaji. A ya qalaq di sonaqa Qotei na aqa areqalo waqtetonaqa a Pol aqa anjam qusiq poiyoonaqa are bulyej. ¹⁵ Deqa tamo ungasari Lidia aqa talq di soqneb qaji nanqi

Lidia a ti yanso eb. Onaqa Lidia na iga mergej, “E Tamo Koba a qa ijo areqalo singilatunum ningi bole edegosib bosib ijo talq endi iga koba na sqom.” Lidia a tulan singilaej deqa iga aqa talq di a koba na soqnem.

Filipai qureq di Pol Sailas wo nanqi tonto talq di breinjreb

¹⁶ Onaqa bati bei iga olo pailyo sawaq aiyeq-namqa kangal unja bei bosiq gamq di iga itgej. Unja di a mondor uge ti soqnej. Mondor uge dena kumbra bunuqna brantelenqas qaji di ubtosiq minjeqnaqa a kamba tamo qudei nanqi minjro-qnej. Minjreqnaqa nanqi quoqnsib silali koba yeqnab osi giloqnsiq aqa tamo kokba nango banq di atoqnej. ¹⁷ Iga Pol koba na aiyeqnamqa unja di a iga daurgoqnsiq tulan lelenoqnsiq maroqnej, “Tamo nanqi di Qotei Goge Koba aqa wau tamo. Nanqi anjam palontoqnsib Qotei a ningi padalo sawaq na elenqajqa gam osorngeqnub.” ¹⁸ Bati gargekoba unja dena anjam degsi maroqnsiq iga daurgoqnej. Deqa bati bei Pol a unja deqa minjin oqnaqa bulosiq mondor uge di minjej, “E Yesus Kristus aqa ñam na ni mermonum, ni unja di uratosim ulan.” Degsi minjnaqa mondor uge dena unja di uratosiq ulanej.

¹⁹⁻²⁰ Pol a kumbra degyej deqa unja di aqa tamo kokba nanqi silali oqajqa gam sainjrej. Gam sainjrnaqa di unsibqa Pol Sailas wo nanqi ojsib koro sawaq joqsib gilsib Rom gate nango ulatamuq di tigeltnejreb. Tigeltnjrsibqa Rom gate nanqi endegsib minjreb, “Tamo aiyel nanqi dena iga tamo ungasari qure endia unum qaji gulbe koba

egeqnub. Nanği aiyel Juda tamo. ²¹ Nanği aiyel kumbra osorgeqnub qaji di iga Rom tamo na dau-ryqajqa getento koba.” ²² Onaqa tamo unğasari kalil qure dia soqneb qaji nanği anjam di qusibqa Pol Sailas wo nanğo jejamuq di une qametnjro-qneb. Onaqa Rom gate nanği na nanği aiyel ojsib qaja tamo nanğo banq di ateb. Atnabqa nanği na osib gara bumbranyetnjrsib bu toqon na kumbainjreb. ²³ Nanği kumbainjro gargekobatosib tonto talq di breinjrsib tonto tal taqato tamo a minjeb, “Ni na nanği aiyel singila na tontnjrsim geregere taqatnjresoqne.” ²⁴ Degsib minjnabqa a nanği aiyel joqsiqa tonto tal miligiq di warum beiq di breinjrsiq namtañ kobaquja na nanğo singa gitantetnjrej.

²⁵ Onaqa qolo jige Pol Sailas wo nanği tonto tal miligiq di Qotei pailyoqnsib loueqnabqa tamo nanği tonto talq di soqneb qaji nanği quoqneb. ²⁶ Bati qujai deqa mimiñ koba dosiqa singila na tonto tal reñginyonaqa siranme kalil waqelenjeb. Sil kokba kalil tamo nanği tontnjreb qaji di pam-blonelejeb. ²⁷⁻²⁸ Onaqa tonto tal taqato tamo a tigelosiqa nam atej di siranme kalil waqelenjesonaq unej. Deqa a are qalej, “Tonto tamo kalil nanği jaraiyonub.” Degsi are qalsiqa aqa serie osiq aqa segi jejamu qalqa yonaqa Pol a maosiq minjej, “Ni ino segi jejamu qalaim. Iga kalil endi unum. Iga jaraiyosai.” ²⁹⁻³⁰ Pol a degsi tonto tal taqato tamo di minjnaqa a na qaja tamo qudei nanği metnjrnaq wañal osi bonab warum suwanej. Onaqa a tulañ ulaugetosiq gindagindanosiq urur ti warum miligiq gilsiq Pol Sailas wo nanğo singaq

di nam quosiq neiej. Dena tigelosiqqa nanqi aiyel joqsiiq oqedosiiq nenemnrej, “O tamo kokba aiyel, e kumbra kiye yitqa Qotei na e oqas?”

³¹ Onaqa nanqi aiyel na minjeb, “Ni Tamo Koba Yesus qa ino areqalo singilatime. Yimqa Qotei na ni ti tamo ungasari kalil ni ombla tal qujaiq di unub qaji nanqi ti elenqas.” ³² Degsi minjsibqa Tamo Koba aqa anjam plalteq nabqa a quoqnej. Tamo ungasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji nanqi dego quoqneb. ³³ Onaqa qolo deqa tonto tal taqato tamo a na nanqi aiyel yu qoset-njrsiqqa tamo ungasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji nanqi koba na yanso eb. ³⁴ Onaqa a na nanqi aiyel joqsiiqa aqa talq gilsib dia ingi anainrej. Tamo ungasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji nanqi a ti tulan areboleboleinjrej. Di kiyaaq? Nanqi are bulyosib Qotei qa nanjo areqalo singilateb deqa.

³⁵ Ariya nebeonaqa Rom gate nanqi na qaja tamo qudei nanqi qarinnjnab aisib tonto tal taqato tamo di minjeb, “Ni na tamo aiyel di oqeq atim nanqi sumeb.” ³⁶ Onaqa a nanjo anjam di qusiqa Pol minjej, “Rom gate nanqi na qaja tamo qudei qarinnjronub bosib e endegsib merbonub, ‘Ni na nanqi aiyel oqeq atim nanqi sumeb.’ Nanqi e degsib merbonub. Deqa ningi aiyel are lawo sumiy.” ³⁷ Onaqa Pol a anjam di qusiqa qaja tamo nanqi minrej, “Aqo aiyel Rom tamo. Gate nanqi na gago une bole babtosai. Nanqi aqo aiyel lanja ojsib tamo ungasari nanjo namdamuq di kumbaingosib tonto talq endi waigeb. Bini nanqi lumu na iga olo oqeq atib sumqajqa maronub. Deqa iga sumqasai.

Nangi segi bosib iga tonto talq endena oqeq atib sumqom.”

³⁸ Onaqa qaja tamo nangi olo gilsib Rom gate nangi Pol aqa anjam di minjrnabqa qusib ulaeb. Di kiyaaqa? Pol Sailas wo nangi Rom tamo deqa.

³⁹ Deqa Rom gate nangi Pol Sailas wo nango are latetnjrqqa marsibqa tonto talq aisib minjreb, “Bole, iga grotonum.” Degsib minjrsibqa siran waqtetnjrsib joqsib oqedeb. Oqedosib nangi aiyel minjreb, “Ningi qure endi uratosib sumiy.”

⁴⁰ Degsib minjrnabqa nangi aiyel tonto tal uratosibqa walwelosib Lidia aqa talq gileb. Gilsib dia Yesus aqa tamo ungasari qudei nangi itnjrsibqa Yesus aqa anjam na nango are singilatetnjreb. Osib nangi uratnjrsib qure di uratosib sumeb.

17

Tesalonaika nangi na Pol Sailas wo ojqa mareb

¹ Pol aqa wau qujai nangi ti sumsib Amfipolis qureq di brantosib dena walwelosib Apolonia qureq sumeb. Dena tigelosib sumsib Tesalonaika qureq di branteb. Dia Juda nango Qotei tal bei soqnej. ² Deqa Pol aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiqa Qotei tal miligiq gilej. Gilsiqqa yori bati qalub qa Qotei aqa anjam nengrenq di so qaji di plaltoqnsiqqa Juda tamo ungasari nangi minjroqnej. ³ Pol a anjam geregere plaltosiq endegsi minjroqnej, “Qotei aqa anjam nami nengrenyeb qaji di aqa utru agiende. Kristus a jaqatinj koba osim moisim olo subq na tigelqas.” Osiqa minjroqnej, “Yesus agi e ningi a qa merngeqnum qaji a bole Kristus.” ⁴ Pol a nangi anjam degsi minjreqnaqa

tamo ungasari qudei nanngi aqa anjam di qusib poinjrnaqa Yesus qa nanngo areqalo singilatosib Pol Sailas wo daurnjreb. Grik tamo gargekoba Qotei qa louoqneb qaji nanngi ti una kokba qudei ti nanngi dego Yesus qa nanngo areqalo singilatosib Pol Sailas wo daurnjreb.

⁵ Onaqa Juda nanngi Pol Sailas wo nanngi qa minjin oqetnjrnaqa tamo uge qudei ingi qarinyo sawaq dena joqsib tamo ungasari kalil nanngo are ugetetnjreb. Osib Pol Sailas wo ojqa marsib tamo bei aqa ñam Jeson aqa talq gurgur ti gileb. Nanngi aiyel tal dia nerenjoqneb. Gilsib nanngi aiyel tamo ungasari nanngo ulatamuq di tigeltnjrqa marsib nanngi aiyel qa ñamoqneb. ⁶⁻⁷ Namonab ugeinjrnaq nanngi Jeson laña ojsib Yesus aqa tamo ungasari qudei dego ojelenosib girinjnrsib aisib qure deqa gate kokba nanngo ulatamuq di tigeltnjreb. Tigeltjnrsib lelenosib endegsib maroqneb, “Pol Sailas wo qure qureq di tamo ungasari nanngo areqalo niñaqyetnjroqnsib laqnub. Agi nanngi gago qure endeq bonabqa Jeson na nanngi joqsiqa aqa talq di gereinjurej unub. Tamo aiyel dena gago mandor koba Sisar aqa dal anjam gotranjoqnsib mareqnub, ‘Mandor koba bei unu aqa ñam Yesus.’ Nanngi aiyel degsib mareqnub.” ⁸ Juda nanngi na anjam di Pol Sailas wo nanngo jejamuq di qametnjrnabqa qure deqa gate kokba ti tamo ungasari gargekoba ti nanngi qusibqa nanngi aiyel qa minjin oqetnjreb. ⁹ Onaqa qure deqa gate kokba nanngi na Yesus aqa tamo ungasari qudei Jeson a ti minjreb, “Nanngo aiyel une di ninngi na awaiyosib silali atibqa iga ninngi uratngnam gilqab.” Onaqa nanngi silali atnabqa gate kokba nanngi na nanngi urat-

njrnab gileb.

Pol Sailas wo Beria qureq di Qotei aqa anjam maroqneb

¹⁰ Onaqa qolo qujai deqa Yesus aqa tamo ungasari Tesalonaika di soqneb qaji nangi na Pol Sailas wo qarinjrnab walwelosib sumsib Beria qureq di branteb. Di brantosib Juda nango Qotei tal miligiq gilsib Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb. ¹¹ Juda tamo ungasari Beria di soqneb qaji nango kumbra tulan boledamu. Tesalonaika di soqneb qaji nangi bul sai. Nangi Qotei aqa anjam quqwajqa tulan areboleboleinjroqnej. Bati gaigai nangi Qotei aqa anjam nengrenq di so qaji di geregere peleiyogneb. Pol Sailas wo nango anjam bole kiyo sai kiyo di nangi qalieqa marsib deqa nango aiyel anjam ti Qotei aqa anjam nengrenq di so qaji de ti geregere tenemtoqneb. ¹² Deqa qure dia Juda gargekoba nangi Yesus qa nango areqalo singilatoqneb. Grik tamo ungasari kokba qudei dego Yesus qa nango areqalo singilatoqneb.

¹³ Onaqa Juda nangi Tesalonaika di soqneb qaji nangi Pol a Beria qureq sumsiq dia dego Qotei aqa anjam palontoqnej di qusibqa minjin oqetnjrnaqa mareb, "Iga Pol qalqom." Degsib marsibqa Beria qureq bosib dia tamo ungasari nango are ugetetnjreb. ¹⁴ Degyonabqa Kristen nangi na Pol qarinyonab alile aiyej. Ariya Sailas Timoti wo nangi aiyosai. Nangi Beria di soqneb. ¹⁵ Tamo nangi Pol suweiyeb qaji nangi a osib koba na tore i Atens qureq sumeb. Sumsib Atens qureq di nangi Pol uratosib olo puluqa laqnabqa Pol na minjrej,

“Nin̄gi oqsib Sailas Timoti wo minjrib ijoq boqujateb.”

Pol a Atens qureq di Yesus aqa anjam plaltoqnej

¹⁶ Onaqa Pol a Atens qureq di Sailas Timoti wo nan̄gi qa tarin̄sesosiq qure ambleq di walweloqnsiq gisan̄ qotei nan̄go sulum gargekoba unqnsiq are tulan̄ gulbekobaiyoqnej. ¹⁷ Deqa a bati gaigai Juda nan̄go Qotei tal miligiq giloqnsiq Juda nan̄gi ti Grik nan̄gi Qotei qa louoqneb qaji nan̄gi ti Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Atens nan̄go koro sawaq di dego a bati gaigai tigeloqnsiq tamo un̄gasari nan̄gi Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej. ¹⁸ Bati bei Grik nan̄go qalie tamo qudei Atens di soqneb qaji nan̄gi Pol ombla anjam na qotoqneb. Qudei nan̄gi qalie tamo koba Epikurias aqa skulq dena qalie eb. Qudei nan̄gi skul bei aqa ñam Stoik dena qalie eb. Pol a nan̄gi endegsi minjroqnej, “Yesus a moisiq olo subq na tigelej. Deqa mondon̄ tamo kalil nan̄gi dego subq na tigelqab.” Pol a nan̄gi degsi minjroqnej deqa nan̄gi Pol ombla anjam na qotoqnsib segi segi maroqneb, “Pol a anjam lan̄a lan̄a mareqnu. A anjam kiyersi mergwajqa bqo?” Qudei nan̄gi maroqneb, “Pol a qure bei nan̄go qotei qa mergeqnu kiyo?” ¹⁹ Nan̄gi degsib maroqnsib Pol osib nan̄go koro sawa aqa ñam Areopagus deq osi gileb. Osi gilsib nan̄go ambleq di tigeltosib minjeb, “Anjam bunuj ni mareqnum qaji di aqa utru geregere mergimqa iga qusim qalieqom. ²⁰ Anjam bunuj ni mareqnum qaji di aqa utru bei. Iga anjam deqaji nami quosaiognem. Deqa ni na anjam aqa utru geregere mergimqa iga qalieqom.” ²¹ Bati

gaigai Atens nanği ti tamo unğasari sawa bei beiq na Atens belenğeb qaji nanği ti korooqnsibqa anjam bunu bunuj maroqneb.

²² Deqa Pol a nanço koro sawa ambleq di tigelosiqa minğrej, “O Atens tamo unğasari, e unonum, niği qotei gargekoba louetnjreqnub. ²³ E nunço qure ambleq di walweloqnsimqa nunço louqajqa iği iği kalil unelenosim gilsim atra bijal bei unonum. Atra bijal di aqa quraq di anjam endegsi nenğrenyonab sonaq unonum, ‘Atra bijal endi qotei bei iga qaliesai qaji aqa atra bijal.’ O Atens tamo unğasari niği ijo anjam endi quiy. E Qotei niği qaliesai qaji di ubtosiy mernğwai. A Qotei bole. Niği a qa qaliesai. Niği a qa lanja loueqnub.

²⁴ “Qotei di a lan ti mandam ti iği iği kalil dego gereiyelenğej. A segi qujai lan qa ti mandam qa ti Tamo Koba. Deqa atra tal tamo na gereiyo qaji Qotei a dia sqasai. ²⁵ Iga mandam tamo unum deqa iga na Qotei aqaryaiyosim iği bei yqa keresai. A iği bei qa truquosaieqnu. A segi iği iği kalil nanço utru. A segi na iga ħambile egeqnu. Iği iği kalil dego a segi na iga egeqnu. ²⁶⁻²⁷ Qotei dena nami tamo qujai Adam gereiyonaqa aqa moma nanği paraosibqa sawa sawa kalil kereteb. Qotei na tamo unğasari nanço segi segi sqajqa bati atelenğej. Nanço segi segi sqajqa mandam beli dego atelenğej. A degyej. Di kiyaya? Tamo unğasari nanği a qa ħamosib ħamosib itqajqa deqa. O Atens tamo unğasari niği quiy. Qotei a isaq di sosai. A nunço jojomq di unu. ²⁸ A segi na iga ħambile egeqnaqa iga bole sosim walweleqnum. Nunço segi powo

tamo qudei nanği nami deqa are qalsib endegsib mareb, ‘Iga dego Qotei aqa angro.’ ²⁹ Di bole. Iga Qotei aqa angro. Deqa nıngi quiy. Qotei a sulum bul sai. Tamo nanği gol na silva na meniñ na ti sulum gereiyeqnub. Nanço segi ban na ti qalie na ti sulum di gereiyeqnub. Qotei a sulum deqaji bul unu nıngi edegaib.

³⁰ “Nami tamo unğasari nanği nanari soqneb. Nanği Qotei qaliesai. Deqa nanği gisan qotei nanço sulum gereinjroqnsib bıñinjroqneb. Bati di Qotei a nanço kumbra di unoqnsıqa unosaibuloqnsıqa nanği kambatnjrosaiognej. Ariya bini Qotei na tamo unğasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanği endegsi minjreqnu, ‘Nıngi are buliy.’ ³¹ Qotei a bati atej unu. Bati di brantımqa a na tamo unğasari kalil nanço une qa peginjrqas. Aqa segi kumbra bole na ti aqa Niri Yesus Kristus giltej qaji aqa wau na ti nanço une qa peginjrqas. Tamo unğasari nanği degsib qalieqajqa deqa Qotei na Yesus subq na tigeltej.”

³² Onaqa tamo unğasari nanği subq na tigelo qa anjam di qusibqa nanği qudei Pol kikiyeb. Ariya nanği qudei na Pol minjeb, “Anjam di bunuqna ni na olo mergim iga quqwom.” ³³ Onaqa Pol a nanği uratnjrsıqa gilej. ³⁴ Tamo qudei nanği Pol aqa anjam di qusib poinjrnaqa Yesus qa nanço areqalo singilatosib Pol dauryeb. Bei aqa ñam Dionisius. A koro sawa deqaji gate koba. Unıa bei aqa ñam Damaris. Tamo unğasari qudei dego nanği Yesus qa nanço areqalo singilatosib Pol dauryeb.

Pol a Korin qureq di Yesus aqa anjam plaltoqnej

¹ Onaqa bati bei Pol a Atens qure uratosiqa wal-welosiqa Korin qureq gilej. ² Gilsiq dia Juda tamo bei aqa ñam Akwila itej. Akwila aqa qure utru Pontus. Nami yala Akwila aqa ñauñ Prisila wo Itali sawa uratosib Korin beb. Rom nanngo mandor koba Klodius a marej, “Juda nanngi Rom qureq endi sqasai. Kalil jaraiqab.” Deqa nanngi aiyel Itali sawa uratosib Korin qureq beb. Bosib Korin di sonabqa Pol a gilsiq nanngi itnjrej. ³ Pol a nanngi ti silali wau qujai. Deqa nanngi koba na Korin di sosibqa silali qa wauoqneb. Nanngo silali wau di nanngi gara na tal gereiyogneb. ⁴ Yori bati gaigai Pol a Juda nanngo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Juda ti Grik ti nanngi Yesus aqa anjam plaltosiqa minjroqnej. Aqa anjam dena nanngo are qametnjrimqa nanngi Yesus qa nanngo areqalo singilatqajqa deqa osiq anjam minjroqnej.

⁵ Onaqa bati bei Sailas Timoti wo nanngi Masedonia sawa uratosib gilsib Korin dia Pol itosib nanngi koba na soqneb. Deqa Pol na aqa silali wau uratosiqa Qotei aqa anjam qa segi wauoqnej. Osiqa Juda nanngo Qotei tal miligiq giloqnsiqa nanngi singila na endegsi minjroqnej, “Yesus a bole Kristus Qotei na qarinyej qaji.” ⁶ Degsi minjreq-naqa nanngi aqa anjam di quoqnsib gotranjoqnsib a misilinyoqneb. Deqa Pol na aqa segi gara jugo tumbrum butuyosiqa minjrej, “Ningi padalqab di nunngo segi une na padalqab. Ijo une na sai. Deqa bini e ningi uratngsiy tamo Juda sai nanngoq giloqnsiyqa Yesus aqa anjam minjroqnqai.” ⁷ Pol na Juda nanngi degsi minjrsiqa nanngo Qotei talq dena

oqedosiq tamo bei aqa ñam Titius Jastus aqa talq di soqnej. Titius a Qotei qa louoqnej qaji. Aqa tal di Juda nango Qotei tal jojomq di soqnej. ⁸ Bati deqa Qotei tal taqato tamo aqa ñam Krispus a ti tamo ungasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji nanqi ti Pol aqa anjam qusib Tamo Koba a qa nango areqalo singilateb. Korin tamo ungasari gargekoba nanqi dego Pol aqa anjam qusib Yesus qa nango areqalo singilatosib yanso eb.

⁹ Bati bei qolo Pol a ñeio bulosiq Tamo Koba Yesus unnaqa minjej, “O Pol, ni ulaaim. Ni qure endia sosimqa ino medabu waqtoqnsimqa boleq di ijo anjam mare mare laqne. Mequmaim. ¹⁰ E ni ombla sqai deqa tamo bei na ni ugeugeimqa-sai. Qure endia ijo segi tamo ungasari gargekoba unub.” ¹¹ Onaqa Pol a anjam di dauryosiq Korin dia wausau qujai bai 6 sosiq tamo ungasari nanqi Qotei aqa anjam plaltoqnsiq minjroqnej.

¹² Ariya Rom nango gate koba Galio a Akaia sawa taqatesonaqa bati deqa Korin dia Juda nanqi Pol qa minjin oqetnjrnaqa a ojsib koro sawaq osi gilsib Galio aqa awo jaram namoq di tigelteb. ¹³ Tigeltosib Galio minjeb, “Tamo endena iga Juda gago dal anjam gotranyoqnsiq Qotei louqa-jqa gam bei osorgeqnu.” ¹⁴ Onaqa Pol a kamba anjam marqa laqnaqa Galio na getentosiq Juda nanqi minjrej, “O Juda tamo ungasari ningi quiy. Tamo endi a une kobaquja bei yimqa kiyo tamo bei qalim moiymqa kiyo ningi a ojsib bosib ijo ulatamuq endi tigeltqab di e nungo anjam quqwai. ¹⁵ Ariya ningi nungo segi dal anjam qa ti nungo segi moma nango ñam qa ti maronub deqa e nungo

anjam di gereiyqasai. Di ijo wau sai. Ningi segi na gereiyiy.” ¹⁶⁻¹⁷ Galio a awo jaramq di awesosiqa Juda nangi degsi minjrsiqa nangi winjrej. Onaqa Juda nangi nango Qotei tal taqato tamo aqa ñam Sostenes a ojsib Galio aqa awo jaram namoq di qalougeteb. Qaleqnab Galio a di unsiqa a deqa yala are qalosai. Unsiq unosaibulej.

Pol a Jerusalem olo aisiq dena Antiok qureq gilej

¹⁸ Pol a bati gargekoba yala Korin di soqnej. Sosiqa Yesus aqa tamo ungasari nangi uratnjrsiqa Prisila Akwila wo nangi joqsiqa koba na Siria sawaq aia marsib qobun gogeteb. Nangi qobun gogetqa yosib Pol a mati Senkria qureq di Juda nango kumbra dauryosiqa aqa segi gate banga ti me jungum ti gentej. Nami a bati qudei Qotei pailyoqnsiq deqa aqa gate banga ti me jungum ti uratonaq soqnej. ¹⁹⁻²¹ Ariya nangi Senkria qureq di qobun gogetosib aisib Efesus qureq di tiryeb. Tiryosib mandamq aisib Pol a Juda nango Qotei tal miligiq gilsiq nangi Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Onaqa nangi Pol aqa anjam qusib minjeb, “Ni bati qudei iga koba na endi sqom.” Minjnabqa a na nangi saidnjrsiqa aia osiqa minjrej, “Qotei na odbimqa bunuqna e nungoq olo bqai.” Degsi minjrsiqa a qobun gogetosiq aiyej. A na Prisila Akwila wo nangi Efesus qureq di uratnjrsiq aiyej. ²² Pol a aisiqa Sisaria qureq di tiryosiqa qobun uratosiqa singa na walwelosi aisiq Jerusalem di brantej. Brantosiq Yesus aqa tamo ungasari nangi itnjrsiqa koba na soqneb. Osiqa nangi olo uratnjrsiqa walwelosiq Antiok qureq gilej.

²³ Gilsiq Antiok dia bati gargekoba yala sosisqa dena walwelosiq Galesia sawa ti Frigia sawa ti dia laqnej. Laqnsiq nango qure kalilq di brantoqnsiq tamo ungasari Yesus dauryoqneb qaji nangi koroinjroqnsiq Qotei aqa anjam na singilatnjroqnej.

Apolos a Efesus qureq di Qotei aqa anjam plaltoqnej

²⁴ Onaqa bati bei Juda tamo bei aqa ñam Apolos a Efesus qureq bosiq dia wauoqnej. Aqa qure utru Aleksandria. A Qotei aqa anjam maro tamo. A Qotei aqa anjam tulan qaliedamu. Deqa a na Qotei aqa anjam kalil nengrenq di so qaji di geregere plaltoqnej. ²⁵ Tamo qudei na nami Tamo Koba aqa gam Apolos osoryeb deqa a singila na Yesus aqa anjam plaltoqnej. A Jon yansnjro qaji aqa wau qa segi qalieej. ²⁶ Deqa bati bei a Juda nango Qotei tal miligiq di singila na anjam palonteqnaqa Prisila Akwila wo nangi aqa anjam qusibqa a osib qalaq gilsibqa Qotei aqa gam bole geregere osoryonab a poiyej. ²⁷ Onaqa bunuqna Apolos a marej, “E Akaia sawaq gilqai.” A degsi marnaqa Yesus aqa tamo ungasari Efesus qureq di soqneb qaji nangi na odyosib minjeb, “Di kere. Ni gilime.” Degsib minjsibqa anjam bei nengrenyosib Apolos yonab a na osi gilsiq Yesus aqa tamo ungasari Akaia sawaq di soqneb qaji nangi enjrej. Endegsib nengrenyeb, “O gago was ningi quiy. Apolos a nungoq bqo. Deqa ningi a osib geregereiyiy.” Ariya Apolos a Akaia sawaq di sosisqa a na tamo ungasari Yesus qa nango areqalo singilateb qaji nangi Qotei aqa anjam minjreqnaqa anjam dena

nangi singilatnjroqnej. Qotei a nami nangi elenqa marsiq deqa nangi qa are boleyej. Gam dena nangi Yesus qa nango areqalo singilateb. ²⁸ Apolos a tamo ungasari nango namdamuq di Juda nango anjam singila na gotranjoqnej. A Qotei aqa anjam nenqrenq di so qaji dena nangi endegsi osornjrej, Yesus a bole Kristus.

19

Pol a Efesus qureq di Qotei aqa anjam palonto-qnej

¹⁻² Apolos a Korin di sonaqa Pol a Esia sawa yamban nango qure qureq di walweloqnej. A walwelosi aisiq Efesus qureq di brantosiqqa tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji nangi sonab itnjrsiqqa endegsi nenemnjrej, “Ningi Yesus qa nungo areqalo singilatosib bati deqa ningi Mondor Bole eb e?” Onaqa nangi na saideb, “Eo. Mondor Bole unu kiyo sai kiyo di iga nami quosaioqnem.” ³ Onaqa Pol na olo nenemnjrej, “Ningi anjam kiye qusib yanso eb?” Onaqa nangi na minjeb, “Jon yansnjro qaji aqa anjam segi iga qusim dena yanso em.”

⁴ Onaqa Pol na olo minjrej, “Jon na tamo ungasari nangi endegsi minjroqnej, ‘Ningi are bulymbqa e na yansngwai.’ Osiqa minjroqnej, ‘Ningi tamo ijo qoreq na bqas qaji a qa nungo areqalo singilatiy.’ Tamo Jon aqa qoreq na bqajqa maroqnej qaji agi Yesus.” ⁵ Onaqa nangi Pol aqa anjam di qusib poinjrnaqa Tamo Koba Yesus aqa nam na yanso eb. ⁶ Yanso onabqa Pol a nango gateq di aqa ban atnaqa Mondor Bole nangoq aisiq men buyetnjrnaqa bati qujai deqa nangi qure utru segi segi nango anjam marelenjoqneb. Osib nangi Qotei

aq̄a medabu osib anjam palontoqneb. ⁷ Bati deqa tamo 12 nan̄gi Mondor eb.

⁸ Pol a bai qalub Efesus dia Juda nan̄go Qotei tal miligiq giloqnsiq̄a Qotei aq̄a anjam minjroqnej. Qotei na aq̄a segi tamo un̄gasari nan̄gi taqatn̄jrsim nan̄go Mandor Koba sq̄as anjam di aq̄a utru Juda nan̄gi geregere poin̄jrqajqa deqa Pol a singila na minjroqnej. ⁹ Degyeqnaqa Juda qudei nan̄gi Pol aq̄a anjam di qusibqa nan̄gi a q̄a ugeosib aq̄a anjam dauryqa urateb. Osib n̄ambile gaigai sq̄ajqa gam Yesus na babtej q̄aji di misilin̄yosib tamo un̄gasari nan̄gi endegsib minjroqneb, “Yesus aq̄a gam di uge.” Deqa Pol a nan̄gi uratn̄jrsiq̄a tamo un̄gasari Yesus q̄a nan̄go areqalo singilateb q̄aji nan̄gi segi joqsiqa tamo bei aq̄a ñam Tiranus aq̄a skul kobaq gileb. Gilsib dia Pol a bati gaigai Qotei aq̄a anjam plaltoqnej. ¹⁰ Pol a wausau aiyel degyoqnej. Deqa tamo un̄gasari kalil Esia sawaq di soqneb q̄aji Juda ti Grik ti nan̄gi Tamo Koba aq̄a anjam quoqneb.

Skeva aq̄a n̄jiri 7 nan̄gi mondor uge nan̄gi winjrqajqa wauoqneb

¹¹ Qotei a Pol aq̄a ban̄ na man̄wa gargekoba babtoqnej. ¹² Deqa tamo qudei na nan̄go gara ñen̄gi oqnsib Pol aq̄a jejamuq di betertoqnsib gara di olo osi giloqnsib tamo main̄jro q̄aji nan̄go jejamuq di ateqnab nan̄go ma saioqnej. Tamo mondor uge ti so q̄aji nan̄go jejamuq di dego gara ñen̄gi ateqnab mondor uge nan̄gi jaraiyoqneb.

¹³ Juda tamo qudei nan̄gi dego sawa sawaq di walweloqnsibqa mondor uge nan̄gi winjrib jaraiqajqa wauoqneb. Nan̄gi silali oqajqa deqa

marsib wau di yoqneb. Onaqa bati bei nanngi qudei Tamo Koba Yesus aqa ñam na mondor uge bei wiyqa osib mondor uge endegsib minjeb, “Iga Yesus agi Pol a deqa anjam palonteqnu qaji aqa ñam na ni mermonum, ni tamo di uratosim ulan.” ¹⁴ Juda nanngo atra tamo koba Skeva aqa njiri 7 nanngi kumbra di degyeb. ¹⁵ Degyonabqa mondor uge na nanngi kamba minjrej, “E Yesus qalie. E Pol dego qalie. Ariya ningi tal qabe?” ¹⁶ Onaqa tamo mondor uge ti so qaji a singila na prugosiq nanngo qawarq di awoosiq nanngi ñumougetnjrsiq jejamu niñaqyetnjrej. Osiqua nanngo gara bumbranyetnjrnaqa nanngi tal uratosib yosi jaraiyeb. ¹⁷ Onaqa tamo ungasari kalil Juda ti Grik ti Efesus qureq di soqneb qaji nanngi kumbra deqa qusibqa ulaugeteb. Osib nanngi Tamo Koba Yesus aqa ñam tulan soqtoqneb. ¹⁸ Bati deqa tamo ungasari gargekoba nanngi Yesus qa nanngo areqalo singilatoqneb. Deqa nanngi boqnsib nanngo kumbra uge uge nami yoqneb qaji di tamo kalil nanngo ñamdamuq di ubtoqneb. ¹⁹ Tamo ungasari gargekoba quñam qaloqneb qaji nanngi dego boqnsib nanngo quñam qalo qaji buk kalil koroioqnsibqa tamo ungasari nanngo ulatamuq di koitelenoqneb. Buk di nami silali na awaiyo qaji. Awai sisiyeb 50,000 kina. ²⁰ Nanngi kumbra degyeb deqa Tamo Koba aqa anjam tulan kobaoqnsiqua sawa sawaq gileqnaqa tamo ungasari gargekoba nanngi quoqneb.

*Efesus nanngi Pol qa minjin oqetnjrnaqa
murqumyoqneb*

²¹ Efesus qureq di Pol a Qotei aqa wau yoqnsiq koboonaqa Qotei aqa Mondor na Pol areqalo yon-aqa a endegsi marej, “E Masedonia sawa ti Akaia sawa ti dia walweloqnsiyqa dena aisiy Jerusalem di brantqai.” Osiqa marej, “Di koboamqa e Jerusalem uratosiy gilsiy Rom qure dego unqai.”

²² Pol a degsi marsiqa tamo aiyel a koba na wauo qaji Timoti Erastus wo nangi qarijnjrnaqa namoosib Masedonia sawaq gileb. Pol a segi Esia sawaq di soqnej. A bunuqna Masedonia sawaq gilqa marsiqa nangi aiyel namoqna qarijnjrnaq gileb.

²³ Bati deqa Efesus dia tamo qudei nangi nambile gaigai sqajqa gam Yesus na babtej qaji deqa njirinkobaoqneb. ²⁴ Nango njirin aqa utru agiende. Tamo bei aqa ñam Demitrius a silva oqnsiq dena inji inji gereiyoqnej. A na gisan qotei bei aqa ñam Artemis aqa atra tal sigitoqnsiqa atra tal sulum kiñilala silva na gereiyoqnej. Gereiyeqnaqa tamo ungasari nangi awaiyeqnabqa tamo qudei a koba na wauo qaji nangi a ti dena silali koba oqneb.

²⁵ Bati bei Demitrius a na aqa wau qujai nangi ti tamo qudei wau deqaji yoqneb qaji nangi ti koroinjrsiqa endegsi minjrej, “Ningi quiy. Gago wau endena iga silali koba eqnum. ²⁶ Ariya Pol a gago wau endi ugeteqnu. Agi a gam endena ugeteqnu. A na tamo ungasari gargekoba nango are tigeltetnjroqnsiqa minjreqnu, ‘Tamo nangi ban na qotei gereiyo qaji di qotei bolesai. Di gisan qotei.’ Yeqnaqa nangi aqa anjam di dauryoqnsib qotei Artemis qoreiyoqnsib Artemis aqa atra tal sulum dego awaiyqa urateqnub. Pol aqa kumbra di ningi uneqnub. Aqa anjam dego ningi queqnub. Aqa

kumbra di a Efesus endia segi yosai. Esia sawa keretoqnsiqa dia dego a kumbra di yeqnu. ²⁷ Pol aqa kumbra dena gago silali wau endi ulonqas. Di segi sai. Gago qotei koba Artemis aqa atra tal aqa ñam dego ugeqas. Amqa tamo unqasari kalil nanqi Artemis aqa ñam soqtqa uratqab. Ningi qalie, Esia sawaq endi tamo unqasari nanqi Artemis aqa ñam soqtoqnsibqa a qa loueqnub. Sawa sawa kalilq di dego tamo unqasari nanqi Artemis aqa ñam soqteqnub. Pol aqa anjam mareqnu qaji dena Artemis aqa ñam koba di torei ulontqas.”

²⁸ Onaqa sulum gereiyo tamo nanqi anjam di qusib minjin ani oqetnjrnaqa tulan murqumyoqnsib maroqneb, “Efesus gago qotei Artemis a qotei kobaquja.” ²⁹ Nangi degsib murqumyeqnaabqa tamo unqasari kalil Efesus di soqneb qaji nanqi qusibqa nanqi dego murqumyoqneb. Osib Masedonia tamo aiyel Pol dauryosib beb qaji agi Gaius Aristarkus wo nanqi ojebe. Ojsib nanqi aiyel girinjrnsib qure deqa gate kokba nango ulatamuq di tigeltjnrqa marsib gurgurosib koro sawaq joqsib gileb. ³⁰ Onaqa Pol a deqa qusiqa tamo unqasari nango are latetjnrqa marsiqa nango ambleq aiqa laqnaqa tamo unqasari Yesus dauryeb qaji nanqi na saidyeb. ³¹ Rom tamo kokba qudei Esia sawa taqatoqneb qaji nanqi Pol qalieeb deqa nanqi dego anjam qarinyosib minjeb, “Ni koro sawa miligiq gilaim.”

³² Tamo unqasari tulan gargekoba nanqi koro sawaq di koroosib murqumyoqneb. Utru kiye qa nanqi bosib koroeb di nanqi qaliesai. Utru bei bei qa maroqnsibqa laña laña murqumyoqneb.

³³ Onaqa Juda qudei nanği na tamo unğasari nanğoare latetnjrqa marsib Juda tamo bei aqa ñam Aleksander osib koro sawa ambleq di atnabqa tamo unğasari nanği a unsib mareb, “Tamo di aqa une qa kiyo iga bosim koroonum?” Onaqa Aleksander a tamo unğasari nanği anjam bei minjrqa osiq tigelej. Tigelosiqa nanği kiriqa osiq aqa ban soqtej.

³⁴ Ban soqtonaqa nanği kiriosai. Nanği poinjrej, Aleksander a Juda tamo. Deqa nanği kalil olo murqumyoqnsib maroqneb, “Efesus gago qotei Artemis a qotei kobaquja.” Nanği anjam qujai di tulan wainoqnsib sokobaiyeb.

³⁵ Onaqa Efesus nanğogate bei a kamba tamo unğasari nanği anjam minjrqa osiq tigelej. Tigelosiqa nanği kiriqa osiq aqa ban soqtonaqa nanği kirielenonabqa minjrej, “O Efesus tamo unğasari ningi quiy. Efesus endia ningi na qotei koba Artemis aqa atra tal taqateqnub. Artemis aqa sulum nami lan goge na ulonosi mandamq aiyej qaji di dego ningi na taqateqnub. Tamo unğasari kalil nanği di qalie. ³⁶ Deqa tamo bei na anjam di gotranıya keresai. O ijo was, ningi grotosib une bei yaib deqa ningi mati lawo na sosib geregere are qaliy. ³⁷ Tamo aiyel Gaius Aristarkus wo nanği une saiqoji. Ningi na nanği lanja joqsib bonub. Nanği gago atra talq dena inği bei bajınosai. Nanği gago qotei Artemis aqa ñam misilinyosai dego. ³⁸ Deqa Demitrius aqa wau qujai nanği ti tamo qudei qa anjam bei soqnımqa joqsib Rom gate kokba nanğoulatamuq di tigeltnjrsib anjam marqab. ³⁹ Ningi dego tamo qudei qa anjam bei soqnımqa bati atibqa

Rom gate kokba nanŋi koroosib nunŋo anjam gereiyqab. ⁴⁰ Bini iga laŋa nŋirŋ tigeltonum utru saiŋoji. Deŋa Rom gate kokba nanŋi bosib koro endeŋa utru nenemgibŋa iga na kamba anjam bei minjrŋa keresaiigo uŋe.” ⁴¹ Tamo gate dena tamo uŋŋasari nanŋi anjam degsi minjrŋsiŋa nanŋi winjrnaŋ jaraiyeb.

20

Pol a Masedonia sawa ti Grik sawa ti dia walweloqnej

¹ Onaŋa tamo uŋŋasari nanŋo murqumyo ko-boonaŋa Pol na Kristen nanŋi metnjrnaŋa aŋa areŋ di koroonaŋa nanŋi ŋiŋilatnŋrej. Osiŋa nanŋi uratnjrŋsiŋa Masedonia sawaŋ gilej. ² Gilsiq sawa dia walweloŋsiŋa Kristen nanŋi itnŋroŋsiŋa Qotei aŋa anjam gargekoba minŋroqnej. Minŋreŋnaŋa aŋa anjam dena nanŋi ŋiŋilatnŋroqnej. Onaŋa a ŋumsiq Grik nanŋo sawaŋ di brantej. ³ Brantosiŋa sawa dia bai qalub sosiŋa dena qobuŋ na Siria sawaŋ aiŋa laŋnaŋa Juda tamo qudei na Pol qalsib moiŋotŋa mareŋnab qusiŋa endegsi are qalej, “E olo puluosiy ŋiŋa na Masedonia sawaŋ oŋsiŋ dena Siria sawaŋ aiŋai.” ⁴⁻⁵ A degsi are qalsiq tiŋelosiq Masedonia sawaŋ oŋwa osiŋa tamo qudei nanŋi joŋsiŋa koba na oqeb. Tamo di nanŋo ñam aŋi marŋai. Bei Sopater. A Pirus aŋa nŋiri. A Beria qure qaji. Tesalonaika tamo aiŋel Aristarkus Sekundus wo. Bei Gaius. A Derbe qure qaji. Bei Timoti. Esia tamo aiŋel Tikikus Trofimas wo. Tamo kalil nanŋi di Pol ombla Masedonia sawaŋ oŋsib dia iga Pol koba

na uratgosib namo aisib Troas qureq di branteb. Brantosib dia iga qa tarinoqneb. ⁶ Onaqa Juda nango bem tiyosai qaji uyqa bati koboonaqa iga Filipai qureq di qobun bei gogetosim qobun na aisim bati 5 koboonaqa Troas qureq di tiryem. Tiryosim dia tamo nanqi iga qa tarinoqneb qaji nanqi itnjrsimqa bati 7 nanqi koba na soqnem.

Yutikus a ulonosiq moinaqa Pol na olo tigeltej

⁷ Onaqa Juda nango yori bati koboonaqa nebeonaq qolo iga Kristen nanqi koroinjrsimqa nanqi koba na bem gentosim uyoqnem. Bem uyeqnamqa Pol na Qotei aqa anjam minjroqnej. A anjam olekoba mareqnaq qolo jigeej. Di kiyaaq? Nebeamqa a nanqi uratnjrsim aiqas. ⁸ Nanqi koroesonabqa warum goge dia wanal gargekoba pumblonoqneb. ⁹ Angro wala bei aqa ñam Yutikus a siranme kiñala dadan gogeysi aqa areq di awesoqnej. Onaqa Pol a anjam tulan olekoba mareqnaqa Yutikus a urnamyonaqa tibiboqnej. Osiq qambumtosiqa warum goge dena ulonosiq mandamq aiyej. Onaqa nanqi kalil mandamq aisib Yutikus osib soqteb a moiyej. ¹⁰ Pol a dego mandamq aisiqa angro wala di soqonyej. Soqonyonaqa a olo nambile ej. Deqa Pol na tamo ungasari kalil nanqi minjrej, “Ningi are gulbeingaiq. A nambile unu.” ¹¹ Pol a nanqi degsi minjrsiqa olo warum goge qosiq dia bem gingenjyonaqa nanqi uyeb. Uynabqa Pol na olo anjam olekoba nanqi minjreqnaqa nebeej. Nebeonaqa Pol a nanqi uratnjrsiqa aiqa osiqa endegsi minjrej, “O ijo was ningi quiy. E aiyeqnum. Deqa ningi bole soqniiy.” ¹² Angro wala di a nambile soqnej deqa aqa was

nanği tulan areboleboleinjrnaqa a osib nanngo talq gileb.

Pol a Troas qure uratosiqa Miletus qureq aiyej

¹³ Ariya iga na Pol uratosim namoosim qobun bei gogetosim aisim Asos qureq di tiryem. Di kiyaaqa? Pol a nami iga endegsi mergej, “Ningi namooiy. E bunuqna singa na walwelosiy aisiy Asos qureq di ningi itngwai. Osiy dena ningi koba na qobun gogetosim aiqom.” Pol a iga degsi mergej deqa iga namo qobun na aisim Asos qureq di tiryosim Pol qa tariñoqnem. ¹⁴ Bunuqna Pol a Asos qureq bosiq dia iga itgonaaqa iga koba na qobun gogetosim aisim Mitilini qureq di tiryem. ¹⁵ Nebeonaqa iga dena qobun na aisim Kios nui qalaq di tigelosim nerenem. Olo nebeonaqa iga qobun na aisim Samos nui qalaq di tigelosim njeiem. Olo nebeonaqa iga aisim Miletus qureq di tiryem. ¹⁶ Pol na iga endegsi mergej, “Iga Efesus qure bunyosim urur Jerusalem aiqom. Aisim di soqnimqa Juda nanngo ingi meli bunuj otero bati ñam Pentikos di brantim unqom. E Esia sawaq endi bati olekoba sqasai.” Pol na iga degsi mergej.

Pol a Efesus nanngo Kristen gate nanği anjam minjrej

¹⁷⁻¹⁹ Iga Miletus qureq di tiryonamqa Pol na tamoo qudei nanği qarijnjrnnaqa nanği singa na gilsib Efesus di brantosib Kristen gate nanği endegsi minjreb, “Ningi Miletus qureq aisib dia Pol itosib aqa areq di koroabqa a na ningi anjam bei merngwas.” Onaqa Kristen gate nanği tigelosib Miletus qureq aisib dia Pol itosib aqa areq di koroonabqa a na nanği anjam endegsi minjrej,

“O Kristen gate ningi quiy. E Esia sawaq di branto nasiti e nungoq bosim ningi koba na soqnem. Sosimqa e bati gaigai Tamo Koba aqa anjam ningi merngoqnem. E ijo segi ñam soqtqajqa are qalosaioqnem. Ijo kumbra di ningi qalie. E ningi koba na sosimqa gulbe gargekoba itoqnsim akamoqnem. Bati gargekoba Juda nanngi na e lubsib moiyoqbqa mareqnab dena e are gulbekobaiboqnej. ²⁰ Ningi qalie, e bati gaigai nungo koro sawaq di, nungo segi segi talq di are singilatetngwajqa anjam merngoqnem. E anjam deqaji ningi merngwajqa uratosaiioqnem. ²¹ E bati gaigai Juda tamo ti Grik tamo ti nanngi singila na endegsi minjroqnem, ‘Ningi are bulyosib Qotei aqaq bosib gago Tamo Koba Yesus qa nungo areqalo singilatiy.’ E degsi minjroqnem. ²² Deqa ningi quiy. Qotei aqa Mondor na ijo are tigeltetbej deqa e Jerusalem aieyqnum. Dia kumbra kiye ijoq di brantqas di e qaliesai. ²³ E qure qureq di laqnamqa Mondor Bole na e endegsi merbeqnu, ‘Ni Jerusalem dia tonto talq aisim gulbe koba oqam.’ Deqa e qalieonum, kumbra di ijoq bqas.

²⁴ “Di unqum. E ijo segi jejamu qa are qalosaieqnum. Wau kalil Tamo Koba Yesus na ebej qaji di e yosiy kobotqajqa are qaleqnum. Wau di endegsi unu. E singila na Yesus aqa anjam bole tamo ungasari nanngi minjre minjre laqnqai. Yesus aqa anjam bole di aqa damu agiende. Qotei a tamo ungasari nanngi qa are boleiyeqnu.

²⁵ “Deqa ningi quiy. E nami nungo ambleq di sosimqa anjam endegsi palontoqnem, ‘Qotei na aqa segi tamo ungasari nanngi taqatnjrsim nanngo

Mandor Koba sqas.’ Ariya bini e qalieonum, e ningi uratngitqa ningi ijo ulatamu olo unqasai. ²⁶⁻²⁷ Bati e nungo ambleq di sosimqa e Qotei aqa areqalo kalil ubtosim ningi merngekritem. E wau di uratosaiognem. Deqa tamo bei a nungo ambleq di padalqas di ijo une na sai. ²⁸ O Kristen gate, ningi nungo segi segi so geregere taqatosib Qotei aqa tamo ungasari nangi dego geregere taqatnjroqniy. Qotei aqa tamo ungasari nangi di kaja du du bul. Qotei na aqa Niri Yesus Kristus aqa len aiyej qaji dena nangi awainjrej. Deqa ningi nango gate bole sosibqa nangi geregere taqatnjroqniy. Wau di Mondor Bole na ningi engej. ²⁹ E qalie, e ningi uratngitqa gisan anjam maro tamo qudei nangi nungo ambleq aisib Qotei aqa tamo ungasari nangi ugeugeinjroqnqab. Baun juwan na kaja nangi ugeugeinjreqnub dego kere. ³⁰ Nungo ambleq dena dego tamo qudei nangi tigelosib Qotei aqa anjam bole olo bubulyoqnsibqa gisan anjam maroqnqab. Nangi degyqab. Di kiyaga? Tamo ungasari Yesus dauryeqnub qaji nangi qusi-bqa Qotei aqa anjam bole ulontosib olo gisan tamo nangi di daurnjrqajqa deqa. ³¹ Deqa ningi geregere nam atoqniy. Osib ijo anjam e bati gaigai ningi merngoqnem qaji deqa are qaloqniy. Agi wausau qalub e ningi koba na sosimqa qolo ti qanam ti Qotei aqa anjam ningi merngoqnsim akamoqnem. E wau di uratosaiognem. Ningi ijo anjam deqa geregere are qaloqniy.

³² “Bini e ningi Qotei aqa banq di atitqa a na ningi geregere taqatngwas. Qotei a ningi qa are boleiyej anjam di ningi singila na ojesoqnibqa anjam dena

ningi singilatngwas. Amqa ingi bole bole Qotei a nami aqa segi tamo ungasari nanngi enjrqa marej qaji di ningi oqab.

³³ “E silali qa ti gara qa ti tamo bei nilyosaiognem. ³⁴ Ningi qalie, e ingi bei qa truquoqnsimqa e segi wauoqnsim ijo ingi awaiyoqnm. Osim tamo nanngi e koba na soqnm qaji nanngi dego ingi anainjroqnm. ³⁵ Kumbra kalil e nungo ambleq di yoqnm qaji di ningi segi unoqneb. Kumbra di ningi dauryosib yoqniy. Kumbra agiende. Ningi waukobaoqnsibqa tamo ungasari singila saiqoji unub qaji nanngi aqaryainjroqniy. Ningi Tamo Koba Yesus aqa anjam nami marej qaji deqa are qaloqnsib degsib wauoqniy. Agi Yesus a segi nami endegsi marej, ‘Tamo bei na tamo bei ingi yqas di tamo ingi oqas qaji a areboleboleiyqas. Ariya tamo dena ingi yqas qaji a olo tulan areboleboleiyqas.’ ”

³⁶ Pol na Efesus Kristen gate nanngi anjam degsi minjrseq koboonaqa singa pulutosiqa nanngi koba na Qotei pailyeb. ³⁷ Pailyo koboonaqa gate nanngi akamkobaoqnsib Pol soqonyosib kundoqyoqneb. ³⁸ Pol na minjrej, “Ningi ijo ulatamu olo unqasai.” Aqa anjam deqa nanngi are tulan gulbeinjrej. On-aqa nanngi na iga suweigonab iga alile aisim nanngi uratnjrsim qobun gogetosim aiyem.

21

Pol a qobun na Jerusalem aiyoqnej

¹ Iga qobun na aisim Kos nui bunyosim nebeon-aqa Rodes nuiq di tiryonam olo nebeej. Nebeon-aqa iga Rodes nui uratosim aisim Patara qureq

di tiryem. ² Dia qobun bei Fonisia sawaq aiqa laqnaqa iga qobun di gogetosim aiyem. ³ Iga qobun na aisim Saiprus nui jojomyosim ban qonanq waiyosim bunyosim aiyem. Aisim Siria sawa bunyosim Tair qureq di tiryem. Tiryonamqa tamo qobunq di wauo qaji nangi na ingi ingi kalil wanjarosib mandamq di atelenjeb. ⁴ Qure dia iga Yesus aqa tamo ungasari nangi itnjrsimqa bati 7 nangi koba na soqnem. Sonamqa Qotei aqa Mondor na anjam ubtosiq nangi endegsi minjrej, “Pol a Jerusalem dia gulbe koba itqas.” Degsi minjrnaq qusibqa Pol wainyoqneb, “Ni Jerusalem aiyaim.” Onaqa Pol na kamba minjroqnej, “Sai. E Jerusalem aiqai.” ⁵ Onaqa bati 7 koboonaga iga Pol koba na qure di uratosim qobun gogetqa marsim alile aiyem. Yesus aqa tamo kalil nango unja ti angro ti nangi na iga suweigosib alile aisim dia iga koba na singa pulutosim Qotei pailyem. ⁶ Pailyo koboonaga iga nangi ban ojsimqa minjrem, “Ningi bole soqniy.” Onaqa nangi na iga mergeb, “Ningi aiyiy.” Degsib mergonab iga qobun gogetonamqa nangi olo puluosib nango qureq gileb.

Qotei aqa medabu o qaji tamo Agabus a anjam bei Pol minjej

⁷ Ariya iga qobun na Tair qure uratosim aisim Tolemes qureq di tiryem. Tiryosim dia Yesus aqa tamo ungasari nangi itnjrsimqa bati qujai nangi koba na soqnem. ⁸ Nebeonaga iga Tolemes qure uratosim walwelosi aisim Sisaria qureq di brantem. Brantosim Yesus aqa anjam maro tamo Filip aqa tal gogetosimqa a ombla soqnem. Nami Jerusalem dia tamo 7 nangi ingi jeiyo wau enjreb

deqaji bei agi Filip. ⁹ Filip aqa angro sebin qolqe nanqi a ombla soqneb. Nanqi Qotei aqa medabu o qaji unja.

¹⁰ Bati qudei iga Sisaria qureq di sonamqa Qotei aqa medabu o qaji tamo Agabus a Judia sawaq dena walwelosiq gagoq bej. ¹¹ Bosiq Pol aqa alalag yaiyosiq qombilgej. Qombil aqa utru agiende. Agabus na Pol aqa alalag osiq aqa segi ban ti singa ti alalag dena qosej. Osiqa mergej, “Mondor Bole na e endegsi merbqo, ‘Jerusalem dia Juda nanqi na tamo alalag endi tigeqnu qaji aqa singa ti ban ti endegsib qosqab. Qosisib a osi gilsib tamo Juda sai nango banq di atibqa nanqi na a ugeugeiyqab.’ ”

¹² Onaqa iga Agabus aqa anjam di qusimqa tamo ungasari qudei qure dia soqneb qaji nanqi iga ti Pol minjoqnem, “Ni Jerusalem aiyaim.”

¹³ Onaqa Pol na iga mergej, “Ningi kiyaya akamo-qnsib are gulbetetbeqnub? E Tamo Koba Yesus aqa ñam qa tonto talq di waibqab di kere. Aqa ñam qa e lubib moiqai di kere. E gulbe di uratqasai. E itqai.” ¹⁴ Pol a degsi gago anjam quqwa uratosiq mergonaqa iga na olo saidyosai. Iga marem, “Unqum. Pol a Tamo Koba aqa areqalo dauryosim Jerusalem aiyem.”

Pol a Jerusalem di brantej

¹⁵ Bati qudei kobonaqa iga Jerusalem aiqa marsimqa gago ingi ingi kalil gereiyosim tigelosim aiyem. ¹⁶ Aiqa yeqnam Sisaria tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji nanqi na iga suweigosib koba na aisim Jerusalem di brantem. Brantosim nanqi na iga tamo bei aqa ñam Nason aqa talq di uratgeb.

Deqa iga Nason ombla aqa talq di soqnem. Nason a nami koba Yesus dauryoqnsiq soqnej. Aqa qure utru Saiprus. ¹⁷ Iga Jerusalem di brantonamqa Yesus aqa tamo ungasari dia soqneb qaji nanqi na iga nugsibqa tulan areboleboleinjrnaqa iga osib geregeregeb.

¹⁸⁻¹⁹ Nebeonaqa iga Pol dauryosim Jems unqa-jqa gilem. Gilsim Kristen gate kalil nanqi Jems koba na koroesonabqa Pol a nanqi kaiyeinjrej. Osiqa wau kalil Qotei a Pol aqa ban na sawa bei beiq di tamo ungasari nanngo ambleq di yoqnej qaji deqa nanqi sainjrej.

Kristen gate nanqi na Pol minjeb, “Ni atra tal miligiq gile”

²⁰ Onaqa Kristen gate nanqi Pol aqa anjam di qusibqa tulan areboleboleinjrnaqa Qotei aqa ñam soqtoqneb. Osib Pol minjeb, “O gago was Pol, ni qalie, Juda tulan gargekoba nanqi Yesus qa nanngo areqalo singilateqnub. Nanqi Moses aqa dal anjam dauryqajqa dego singilaeqnub. ²¹ Deqa tamo qudei na Juda nanqi endegsib minjreqnub, ‘Pol na Juda tamo ungasari sawa bei beiq di unub qaji nanqi Moses aqa dal anjam dauryqa saidnjreqnu. Osiqa nanqi endegsi minjreqnu, “Nungo angro nanqi mulun breinjraib. Kumbra kalil Moses a nami ningi dauryqa merngej qaji di uratij.” ’ O Pol, tamo qudei na Juda nanqi degsib minjreqnub. ²² Juda nanqi quqwab, ni Jerusalem bonum. Deqa iga kiyerqom? ²³ Od, iga qalieonum. Iga ni endegsi mermim ni degye. Gago ambleq endi Juda tamo qolqe unub. Nanqi nami gago Juda kumbra dauryosib Qotei pailyqa osib nanngo gate banqa ti me

junġum ti urateb unub. ²⁴ Deqa ni nanġi joqsim atra tal miligiq ġilsim une kobotqajqa kumbra Moses a nami marej qaji di nanġi koba na dauryosib yiy. Osim wagme awaiyetnjrimqa nanġi na Qotei atraiyosib nango gate baŋga ti me junġum ti joqwab. Ni degyimqa Juda tamo kalil nanġi ino kumbra di unsib endegsib qalieqab, ‘Bole, Pol a dego Moses aqa dal anjam dauryo qaji tamo. Anjam nanġi a qa mareqnub qaji di bolesai.’ ²⁵ Ariya Pol, ni qalie, iga nami anjam bei nengrenyosim sawa bei bei qaji nangoq qarinyem. Nanġi di Yesus qa nango areqalo singilateb qaji. Iga anjam endegsim qarinyem, ‘Ninġi gisan qotei atrainjro qaji inġi bei uyoqnaib. Wagme lej ti uyoqnaib. Wagme sil na kakro tontnjrnab morenġeb qaji di uyoqnaib. Sambala kumbra dego yoqnaib.’ Iga nami anjam degsim qosisim nengrenyosim nangoq qarinyem.” ²⁶ Onaqa Pol na tamo qolqe nanġi di joqsiqa nebeonaqa atra tal miligiq ġilsiq une kobotqajqa kumbra Moses a nami marej qaji di nanġi koba na dauryosib yeb. Osiqa atra tamo nanġi minjrej, “Une kobotqajqa bati koboamqa iga gago segi segi wagme osim Qotei atraiyqom.”

Juda tamo qudei nanġi atra tal miligiq di Pol oġeb

²⁷⁻²⁸ Une kobotqajqa bati 7 di koboqa laqnaqa Juda tamo qudei Esia sawaq dena belenġeb qaji nanġi Pol a atra tal miligiq di sonaq unsibqa a oġeb. Ojsib lelenjoqnsib tamo unġasari kalil nango areqalo ugetetnjrqqa marsibqa Pol aqa jejamuq di une qamsib minjreb, “O Israel tamo unġasari, ninġi kalil bosib iga aqaryaigiy. Pol a sawa sawa kalilq di iga Juda qa ti Moses aqa dal anjam qa ti atra

tal qa ti misilin anjam mareqnaqa tamo ungasari kalil nanqi queqnub. Di segi sai. A dego Grik tamo qudei nanqi joqoqnsiqa koba na atra tal miligiq gileqnub. Aqa kumbra dena a na Qotei aqa atra tal ugeteqnu.” ²⁹ Nanqi degsib mareb. Di kiyaga? Nami Efesus tamo bei aqa ñam Trofimus a Pol ombla Jerusalem dia laqnabqa unjrsib are qaleb, “Pol a tamo di osiqa atra tal miligiq gilej.”

³⁰ Onaqa tamo ungasari kalil Jerusalem di soqneb qaji nanqi anjam di qusibqa minjin oqetnirnaqa gurgur ti koroosib Pol oheb. Ojsib girinyosib atra tal oqeq atsib atra tal aqa siranme kalil kabuteleneb.

Rom qaja tamo nanqi bosib Pol olo eb

³¹ Onaqa nanqi Pol moiyoqqa marsibqa ban na qaloqneb. Qaleqnabqa Rom qaja tamo nanqo gate koba a anjam endegsi quej, “Jerusalem endia tamo ungasari kalil nanqi minjin ani oqetnreqnu.” ³² A degsi qusiqa aqa qaja tamo qudei nanqo gate nanqi ti joqsiqa gurgurosib tamo ungasari nanqo ambleq ainabqa unjrsibqa Pol qalqa urateb. ³³ Onaqa qaja tamo nanqo gate koba a bosiqqa Pol ojsiqa aqa qaja tamo nanqi minjrej, “Sil singila kokba aiyel osi bosib a tontiy.” Onaqa nanqi bosib Pol tontonabqa qaja tamo nanqo gate koba a na tamo ungasari kalil nanqi endegsi nenemnjrej, “Tamo endi yai? A une kiye yqo deqa ningi a qaloqnab?” ³⁴ A nanqi degsi nenemnjrnaqa nanqi olo lelenkobaoqnsib anjam utru segi segi marelenoqneb. Qudei nanqi anjam bei maroqneb. Qudei nanqi anjam bei maroqneb. Nanqi degsib marelenoqnsib ariya nanqi Pol aqa

une geregere ubtosib marqa keresai. Deqa qaja tamo nanjo gate koba a na aqa qaja tamo nanji minjrnaqa nanji Pol osib nanjo neio talq osi gileb. ³⁵⁻³⁶ Osi giloqnsib nanjo neio tal jojomyeq nabqa tamo ungasari kalil nanji minjin ani oqetnjrnaqa nanji daurnjroqnsib murqumyoqnsib maroqneb, “Ningi na Pol qalsib moiyyoti.” Nanji degsib maroqneb deqa qaja tamo nanji na Pol soqtosib nanjo qawarq di atsib osi giloqneb.

Pol a tigelosiqqa Yesus aqa anjam palontej

³⁷ Nanji Pol osi giloqnsib nanjo neio tal gogeq di atqa laqnabqa Pol a Grik anjam na qaja tamo nanjo gate koba endegsi nenemyej, “E ni anjam bei mermqa kere e?” Onaqa minnej, “Ni Grik anjam qalie e? ³⁸ E endegsi are qalonum. Ni Isip tamo bei nami Rom ti qotqa marsiqqa tigelosiq qaja tamo 4,000 joqsiqa wadau sawaq di laqnej qaji agi ni edegonum.” ³⁹ Onaqa Pol na minnej, “E tamo di sai. E Juda tamo. Ijo qure utru Tarsus. Tarsus a qure kobaquja. A Silisia sawaq di unu. Deqa ni mare. E na tamo ungasari kalil endi anjam bei minjrqa kere e?” ⁴⁰ Onaqa qaja tamo nanjo gate koba a na Pol odyonaqa tetaq di tigelosiqqa aqa ban soqtonaqa tamo ungasari kalil nanji kiri kirionabqa Hibru anjam na endegsi minjrej,

22

¹ “O ijo was ti ijo abu ti e kamba anjam bei merngit quiy.” ² Pol a Hibru anjam na nanji degsi minjrnaqa nanji torei kiri kiriosib sonab olo endegsi minjrej, ³ “E Juda tamo. Ijo qure utru Tarsus. Tarsus a Silisia sawaq di unu. E dia nambabonam

ijo ai abu nanqi na e Jerusalem osi bonabqa e endia tamo kobaqujaem. Kobaqujaosimqa Gamaliel aqa skul kobaq di soqnem. Sonamqa Gamaliel na gago moma nango dal anjam geregere plaltosiq osorboqnej. Deqa e Qotei aqa kumbra dauryqajqa tulanq singilaoqnem. Agi bini ninqi Qotei aqa kumbra dauryqajqa singilaeqnub dego kere. ⁴E na tamo ungasari Yesus aqa gam dauryoqneb qaji nanqi moiyoqnjrq maroqnsim nanqi tulanq ugeugeinjqnsim tontnjqnsim tonto talq di breinjqnsim. ⁵Ninqi na Juda tamo kokba ti atra tamo gate a ti nanqi nenemnjribqa ijo kumbra deqa ninqi saingwab. Agi e atra tamo gate endegsi minjem, ‘Ni anjam bei nengrenyosim ebimqa e anjam di osiy gilsiy Damaskus qureq di Juda gate kokba nanqi enjqrai. Enjqritqa nanqi na anjam di sisiyosib e odbibqa tamo ungasari Yesus qa nanqo areqalo singilateqnub qaji nanqi ojelenosiy joqsiy bosiy Jerusalem endia tonto talq di breinjqrai.’ E degsim atra tamo gate minjem.

Pol a kiyersi Kristen tamo brantej deqa saej

⁶⁻⁷“Deqa e walwelosi gilsim Damaskus jojomyeqnamqa qanam jige pulonq singila koba minjal ti lanq goge na aisiq ijo ulatamuq di tulanq rianonaqa e ulonqsim mandamq di neiem. Neiesosim kakro bei brantonaq quem. A endegsi merbej, ‘O Sol, ni kiyaa e ugeugeibeqnum?’ ⁸Onaqa e na kamba minjem, ‘O Tamo Koba, ni yai?’ Onaqa merbej, ‘E Yesus Nasaret qaji agi ni na ugeugeibeqnum.’ ⁹Tamo e ombla soqneb qaji nanqi dego pulonq di uneb. Ariya anjam Yesus na merbej qaji di nanqi poinjqrosai.

¹⁰ “Onaqa e na olo Yesus minjem, ‘O Tamo Koba, e wau kiye yqai?’ Onaqa Tamo Koba a na merbej, ‘Ni tigelosim Damaskus gilsim dia tamo bei itqam. Wau e ni emqai qaji di a na ubtosim mermqas.’

¹¹ Puloŋ di tulaŋ rianosiŋ nam qamotbonaqa e nam ambruibonaqa nam atqa keresai. Deqa tamo nangi e ombla soqneb qaji nangi ijo baŋ ojsib e babanbosib Damaskus osi gileb.

¹² “Damaskus dia tamo bei soqnej aqa ñam Ananaias. A Qotei aqa dal anjam dauryoqnej qaji. Juda tamo ungasari kalil Damaskus di soqneb qaji nangi a qa maroqneb, ‘A tamo bolequja.’ ¹³ E Damaskus gilsim di sonamqa Ananaias na e it-bosiqa ijo areq di tigelosiq merbej, ‘O ijo was Sol, ino namdamu olo poimeme.’ Degsi merbonaqa bati qujai deqa ijo namdamu poibonaqa e olo nam atsim Ananaias aqa ulatamu unem. ¹⁴ Onaqa Ananaias na olo merbej, ‘Gago moma nango Qotei a ni gilmqo. Ni aqa areqalo qalieosim Yesus unsim aqa medabug na anjam bei quqwjqa deqa ni gilmqo. Yesus a kumbra bole tintiŋ yeqnu qaji tamo. ¹⁵ Deqa ni aqa anjam mare mare laqnsimqa kumbra ni unem qaji ti anjam ni quem qaji deqa ti tamo ungasari kalil nangi sainjroqne. ¹⁶ Deqa ni tariŋaim. Ni urur tigelosim yanso ame. Osim Yesus aqa ñam metosim pailye. Yimqa Qotei na ino une kalil kobotetmqas.’ Ananaias na e degsi merbej.

Polanami sawa bei bei qaji nanŋoŋ gilej deqa saej

¹⁷⁻¹⁸ “Bati bei e olo Jerusalem bosimqa atra tal miligiq di Qotei pailyoqnsimqa e ŋeio bu-losim Yesus unem. Yesus unnamqa merbej, ‘Ni Jerusalem endia ijo anjam maroqnqam di Juda

nangi ni quetmoqnqasai. Deqa ni Jerusalem endi saim. Ni urur tigelosim Jerusalem uratosim gile.’ ¹⁹⁻²⁰ Onaqa e na Yesus minjem, ‘O Tamo Koba, Juda nangi qalie, nami e nango Qotei tal miligiq giloqnsimqa tamo ungasari ni qa nango areqalo singilatoqneb qaji nangi ojelenoqnsim toqon na ñumoqnsim tonto talq di breinjroqnem. Nangi ino wau tamo Stiven meniñ na qaleqnabqa e jojom di tigelosim tamo nangi a qaloqneb qaji nango gara jugo taqatesosim endegsi minjroqnem, “Ningi keretosib Stiven qalonub moiqa.” Ijo kumbra di Juda nangi qalie.’ ²¹ Onaqa Yesus na e olo merbej, ‘Ni gile. E ni qarinqmitqa ni sawa isaq gilsim dia sawa bei bei qaji nangi ijo anjam minjroqnam.’ ”

Pol a na qaja tamo nangi minjrej, “E Rom tamo”

²² Pol a tamo ungasari nangi anjam degsi minjroqnsiq a sawa bei bei qaji nangoq gilqa marnaqa anjam qujai di nangi qusib minjin ani oqetnjrnaqa tulan lelenoqnsib maroqneb, “Pol a qalib moiym. Tamo deqaji mandamq endi olo saiq.” ²³ Nangi degsib maroqnsib murqumyoqnsib nango gara jugo piqtelenosib nango ban na wi ramboiyoqnsib breiyeqnab goge oqoqnej. ²⁴ Onaqa qaja tamo nango gate koba a na aqa qaja tamo nangi minjrej, “Ningi Pol osib nungo ñeio tal miligiq di bu toqon na kumbainyiy. Kumbainyosib nenemyibqa aqa une kiye qa tamo ungasari nangi murqumyoqnsib a qalib moiqajqa mareqnub di a na geregere merbimqa e quqwai.” ²⁵ Onaqa qaja tamo nangi Pol sil na tontosib kumbainyqa laqnabqa a na qaja tamo gate bei jojom di tigelesoqnej qaji di minjej, “E

Rom tamo. Deqa ningi ijo une mati qalieosaiosib e laña kumbainbqab di kumbra bole kiyo?”

²⁶ Onaqa qaja tamo gate dena Pol aqa anjam di qusiqa a qaja tamo nango gate koba aqa areq gilsiq nenemyej, “Pol a Rom tamo. Deqa ni a kiyeryqam?” ²⁷ Degsi nenemyonaq qusiqa Pol aqa areq gilsiq minnej, “Ni merbe, ni bole Rom tamo e?” Onaqa Pol na minnej, “Od. E Rom tamo.”

²⁸ Degsi minjnaqa qaja tamo nango gate koba dena olo Pol minnej, “E silali kobaquja waiyonamqa deqa nanği na e Rom tamo ateb.” Onaqa Pol na kamba minnej, “E silali waiyosai. Ijo ai abu nanği Rom qaji deqa e Rom tamo tıntıj.” ²⁹ Onaqa qaja tamo nanği Pol aqa anjam di qusib a kumbainyqa urateb. Qaja tamo nango gate koba a dego Pol aqa anjam di qusiq a ulaej. Di kiyaqa? A na aqa qaja tamo nanği minjrnaqa Pol sil na tonteb deqa.

Pol a Juda tamo kokba nanği anjam minjrej

³⁰ Onaqa nebeonaqa Juda nanği na une kiye Pol aqa jejamuq di qametoqneb di qaja tamo nango gate koba a qalieqa marsiq Pol osiq sil palontetosiqa atra tamo kokba ti Juda tamo kokba ti nanği metnjrnaq bosib koroonaq Pol osiq nango ulatamuq di tigeltej.

23

¹ Onaqa Pol a Juda tamo kokba nanği koqnjrnsiqa endegsi minjrej, “O ijo was ningi quiy. E nami Qotei aqa ñangalaq di kumbra bole bole yoqnem agi bini yoqnsim unum. Deqa e are gulbe saiqoji.”

² Onaqa atra tamo gate aqa ñam Ananias a Pol aqa anjam di qusiqa tamo nanği Pol aqa areq di

tigelesoqneq qaji nanqi minjrej, “Ninqi Pol aqa medabuq di qaliy.” ³ Onaqa Pol na Ananaias minjeq, “Qotei na ni dego lumqas. Ni namtan babanq di nam qaq na limo bul. Deqa ino uno boledamu ariya ino are miligi jigat. Agi ni Moses aqa dal anjam dauryosim ijo une qalieqajqa tigeltbonum. Osim ni olo Moses aqa dal anjam gotranjosim nanqi ijo medabuq di lubqajqa minjronum. Di kumbra uge.”

⁴ Onaqa tamo nanqi Pol aqa areq di tigelesoqneq qaji nanqi aqa anjam di qusibqa minjeb, “Ni kiyaaq Qotei aqa atra tamo gate degsi misilinyonum?” ⁵ Degsib minjnabqa Pol na minjrej, “O ijo was, tamo endi a atra tamo gate di e qaliesai. Deqa e anjam grotonum. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib nengrenyeb unu, ‘Ninqi nunqo gate koba a anjam uge minjaib.’ ”

⁶ Juda tamo kokba awesoqneq qaji nanqo ambleq di Sadyusi tamo ti Farisi tamo ti soqneq. Pol a di qalieosiq deqa lelenosiq minjrej, “O ijo was ninqi quiy. E Farisi tamo. Ijo abu a dego Farisi tamo. Deqa e endegsi are qalonum, tamo kalil moreno qaji nanqi mondon olo subq na tigelqab. E anjam deqa ijo areqalo tulan singilateqnum. Anjam deqa qujai nanqi na e ojsib nunqo namdamuq di tigeltbonub.”

⁷ Pol na nanqi degsi minjrnaqa Farisi ti Sadyusi ti nanqi poelenosib njirinkobaeb. ⁸ Di kiyaaq? Sadyusi nanqi mareqnub, “Tamo moreno qaji nanqi olo subq na tigelqasai. Lan angro saiqoji. Mondor dego saiqoji.” Ariya Farisi nanqi mareqnub, “Tamo moreno qaji nanqi subq na tigelqab. Lan angro unub. Mondor nanqi dego

unub.” ⁹ Deqa nanġi kalil poelenosib ħirin kobaosib murqumyoqneb. Onaqa Farisi nanġo dal anjam qalie tamo qudei nanġi tigelosib singila na mareb, “Iga Pol aqa anjam quonum di a une saiqoji. Mondor bei na kiyo lan angro bei na kiyo anjam minjqoqa a degsi marqo.” ¹⁰ Nanġi degsib marnabqa qoto anjam tulan kobaej. Onaqa qaja tamo nanġo gate koba a di unsiqa are qalej, “Nanġi Pol aqa jejamu tulan ugeugeiyqab.” A degsi are qalsiqa ulaosiq aqa qaja tamo nanġi metnjrnaqa bosib Juda nanġo banq dena Pol yainjrsib nanġo ħeio talq olo osi gileb.

¹¹ Gilsib di sonab nebeosiq olo qoloonaga Tamo Koba a bosiqa Pol aqa areq di tigelosiq minnej, “Ni are singilatime. Ulaaim. Ni Jerusalem endia ijo anjam singila na mareqnum dego kere ni Rom gilsim dia ijo anjam minjroqnqam.”

Juda tamo qudei nanġi Pol qalsib moiyyotqajqa anjam qoseb

¹² Onaqa olo nebeonaqa Juda tamo qudei nanġi koroosibqa are qujaitosib anjam endegsib qoseb, “Iga Pol qalsim moiyyotqom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bole sai. Deqa iga Pol moiyyotosaisosimqa iga ingi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiyyotosimqa bati deqa iga olo ingi ti ya ti uyqom.” ¹³ Juda tamo 40 nanġi anjam degsib qoseb. ¹⁴ Osib Juda gate nanġi ti atra tamo kokba ti nanġoq gilsib minjreb, “Iga anjam endegsi qosonum. Iga Pol qalsim moiyyotqom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bole sai. Deqa iga Pol moiyyotosaisosimqa iga ingi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiyyotosimqa

bati deqa iga olo ingi ti ya ti uyyom. Iga anjam degsi qosonum. ¹⁵ Deqa ningi ti Juda tamo kokba kalil nanqi ti endegiyi. Ningi na qaja tamo nango gate koba a minjiy, ‘Ni Pol osau. Osbamqa iga olo koroosimqa aqa anjam geregere qusim aqa une qalieqom.’ Ningi na qaja tamo nango gate koba a degsib minjibqa a Pol osi bosim nungoq di branto-saisoqnimqa gamq di iga Pol qalsim moiyyotqom.”

¹⁶ Onaqa Pol aqa jaja aqa niri a nango anjam di qusiqa tigeloqujatosiq qaja tamo nango neio talq gilsiq anjam di Pol minjej. ¹⁷ Minjnaq qusiqa qaja tamo gate bei metonaq aqa areq bonaq minjej, “Ni angro wala endi osim nungo gate koba aqa areq osi aiyyimqa a na anjam bei minjqas.” ¹⁸ Onaqa qaja tamo gate dena angro wala di osiqa aqa gate koba aqa areq osi aisiqa minjej, “Tonto tamo Pol a na e merbqo, ‘Ni angro wala endi osi aiye.’ Degbqo deqa agi ino areq osi bonum. A ni anjam bei mermqas.”

¹⁹ Onaqa qaja tamo nango gate koba a na angro wala di ban titosiqa kiñala sasalosiq nenemyej, “Ni anjam kiye merbqam?” ²⁰ Onaqa minjej, “Juda tamo kokba nanqi anjam bei kereteb. Nanqi na ni endegsib mermqab, ‘Nebe ni Pol gagoq osau. Osbamqa iga koroosim aqa anjam geregere qusim aqa une qalieqom.’ Nanqi ni degsib mermqab. ²¹ Deqa ni nango anjam di quetnjraim. Tamo 40 nanqi anjam endegsib qosisib maronub, ‘Iga Pol qalsim moiyyotqom. Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bole sai. Deqa iga Pol moiyyotosaisosimqa iga ingi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiyyotosimqa bati deqa iga olo ingi ti ya ti uyyom.’ Nanqi anjam degsib qosonub.

Deqa bini nanqi gamq di tarineqñub. Ni na Pol osi aiyooqñimqa gamq di nanqi Pol qalsib moiyoñtqab.”

²² Onaqa qaja tamo nanqo gate koba a angro wala aqa anjam di qusiqa minnej, “Ni gile. Ni anjam degsi merbonum di tamo qudei minjraim. Torei tent.”

Nanqi na Pol qarinyonabqa Rom nanqo gate Feliks aqaq gilej

²³ Osiqa a na aqa qaja tamo gate aiyel nanqi metnjrnaqa aqa areq bonab minjrej, “Ningi na qaja tamo 200 singa na walwelo qaji nanqi ti qaja tamo 200 an osi laqnub qaji nanqi ti qaja tamo 70 hos na walwelo qaji nanqi ti minjribqa nanqi bini qolo sen bati 9 Pol osib Sisaria qureq gilqab. Ningi na endegsib minjriy, ‘Nungo walwelqajqa ingi ingi gereiyosib soqñiy.’ ” ²⁴ Osiqa olo nanqi aiyel minjrej, “Ningi Pol aqa hos qudei dego gereiyib soqnem. Pol a hos goge di awoamqa ningi na geregere taqatosib osi gilsib Rom nanqo gate Feliks aqa talq di brantiy.” Qaja tamo nanqo gate koba a na nanqi aiyel degsi minjrej. ²⁵ Osiqa anjam bei endegsi nengrenyej,

²⁶ “O Gate Koba Feliks, ijo ñam Klodius Lisias. E qaja tamo nanqo gate koba. Ijo anjam endi ni sisiyqajqa deqa e nengrenyosim inoq qarinyonum. O kaiye. ²⁷ Tamo agi inoq osi bonub qaji aqa ñam Pol. Juda nanqi na a ojsib moiyoñtqa laqnabqa e ijo qaja tamo nanqi ti aisim Juda nanqo banq dena yainjrem. E qalieem, Pol a Rom tamo. Deqa e na a aqaryaiyosim nanqo banq dena yainjrem. ²⁸ Nanqi Pol aqa jejamuq di une kiye qametoqñeb di e qalieqa osimqa Pol

osi aisim Juda tamo kokba nango ulatamuq di tigeltém. ²⁹ Tigeltonamqa nangi anjam gargékoba marelenjeqnabqa e qusimqa endegsi poi-bej, Juda tamo kokba nangi nango segi dal anjam qa maro-qnsib deqa Pol aqa jejamuq di une qametoqneb. Nangi Pol aqa une kobaquja bei babtosai. Deqa e na a laña moi-yotqa keresai. Tonto talq di laña waiyqa keresai dego. E degsi poi-bej. ³⁰ Ariya bini e quonum, nangi Pol qalsib moi-yotqajqa anjam qosonub. E di qusim deqa agi Pol inoq qarinyonum. E na tamo nangi Pol aqa jejamuq di une qameteqnub qaji nangi endegsi minjrqai, ‘Ningi Sisaria qureq gilsib Feliks aqa ulatamuq di tigelosib Pol aqa une geregere minjib a quqwas.’ ”

³¹ Qaja tamo nango gate koba a anjam degsi nengrenyej. Onaqa aqa qaja tamo nangi aqa med-abu dauryosib qolo Pol osib Antipatris qureq osi gilsib dia nereneb. ³² Nebeonaqa qaja tamo singa na walwelo qaji nangi ti qaja tamo an osi laqneb qaji nangi ti Antipatris qureq dena olo puluosib Jerusalem aisib nango neio talq di soqneb. Onaqa qaja tamo hos na walwelo qaji nangi segi Pol suweiyosib torei Sisaria qureq osi gileb. ³³ Osi gilsibqa nango gate koba aqa anjam nengrenyej qaji di Feliks yosib Pol osib aqa ulatamuq di tigeltéb. ³⁴ Onaqa Feliks a anjam di sisiyosiqa Pol nenyumey, “Ni sawa qabe qaji?” Onaqa Pol na minnej, “E Silisia sawa qaji.” ³⁵ Degsi minjnaqa Feliks na olo minnej, “Tamo nangi ino jejamuq di une qameqnub qaji nangi babqa e ino anjam geregere quqwai.” Osiqa qaja tamo nangi minjrnaqa nangi na Pol osib tamo koba Herot aqa talq di waiyosib

taqatoqneb.

24

Juda nanği Pol aqa jejamuq di une qametoqneb

¹ Bati 5 koboonaqa atra tamo gate Ananaias a ti Juda gate qudei ti nanği anjam taqyo tamo bei aqa ñam Tertulus a ti Sisaria qureq gileb. Gilsib Feliks aqa ulatamuq di tigelosibqa Pol aqa jejamuq di une qametoqneb. ² Onaqa Feliks na Pol metonaq warum miligiq bosiqa aqa ulatamuq di tigelesonaqa Tertulus a Pol aqa jejamuq di une qametqa osiqa Feliks minjej, “O Gate Koba Feliks, ni gago sawa endi geregere taqateqnum deqa bini iga bole unum. Iga qoto saiqoji. Ni iga geregere aqaryaigoqnsimqa gago gulbe kalil kobotetgeqnum. ³ Deqa iga ni qa tulan areboleboleiqnaqa ino ñam soqteqnum.

⁴ “E anjam olekoba ni mermqasai. Ni asgimo uge. Deqa ni gago anjam truquyala endi que. ⁵ Iga tamo endi uneqnum, a tamo uge. A kumbra uge uge yoqnsiqa Juda tamo unğasari sawa sawa kalilq di unub qaji nanği ambleq di qoto tigelteqnu. Osiqa nanği pupoinjroqnsiqa minjre-qnu, ‘Ninği gago Juda kumbra uratosib olo Nasaret tamo a dauryiy.’ ⁶⁻⁷ A na gago atra tal dego ugeteqnu. Deqa iga a ojsim gago segi dal anjam na aqa une qa pegiyqa laqnamqa qaja tamo nanği gate koba Lisias a bosiqa gago anjam gentosiqa gago banq dena Pol singila na yaigej. ⁸ Yaigosiq mergej, ‘Ninği Pol qa anjam bei soqnimqa gilsib Rom nanği gate Feliks aqa ulatamuq di mariy.’ Deqa iga bosim ino ulatamuq endi Pol aqa une

agi mermonum. Deqa Gate Koba Feliks, ni segi na Pol nenemyimqa une kalil iga aqa jejamuq di gameqnum qaji di bole kiyo sai kiyo di a segi na mermimqa ni quqwam.” Tertulus a anjam degsiqa Feliks minjej.

⁹ Onaqa Juda tamo kalil nanqi tigelosib Tertulus aqa anjam di singilatosib mareb, “Aqa anjam di bole.”

Pol a kamba Feliks aqa ulatamuq di tigelosiq anjam marej

¹⁰ Onaqa Feliks a Pol aqa anjam quqwajqa osiq aqa ban soqtosiq Pol metonaqa a kamba tigelosiq Feliks minjej, “E qalieonum, ni wausau gargekoba sawa endi taqatesoqnem agi bini taqatejunum. Deqa e kamba ijo anjam mermqai. ¹¹ Ya ya endi e Qotei louqajqa Jerusalem aiyem. E aiyem bati 12 gilqo. Ni segi na Juda nanqi nenemnrimqa degsib mermqab. ¹² E Jerusalem aisim di sosimqa e anjam na qotosaioqnem. Qoto tigeltosaioqnem dego. E qoto bei tigelteqnam Juda nanqi e nubosai. E atra talq di, Juda nango Qotei talq di, qure ambleq di dego lawo na soqnem. E kumbra uge bei yosaioqnem. ¹³ Deqa une kalil Juda nanqi ijo jejamuq di gameqnub qaji di bolesai. Nangi ijo une bei ubtosib marqa keresai.

¹⁴ “Ijo une qujai agiende. E Yesus aqa gam dauryeqnum. Juda nanqi endegsib mareqnub, ‘Yesus aqa gam bunuj dena tamo ungasari nanqi poeleneqnub.’ O Gate Feliks, gam di qujai e dauryoqnsimqa gago moma nango Qotei qa loueqnum. Osim Moses aqa dal anjam kalil qa ti Qotei aqa medabu o tamo nango anjam

kalil nami nengrenjyoqneb qaji deqa ti ijo areqalo singilateqnum. ¹⁵ Mondonj Qotei na tamo bole ti tamo uge ti nanqi olo subq na tigeltnjrqas. Qotei qujai deqa e ijo areqalo singilatoqnsim subq na tigelo bati qa tariñoqnsim unum. Juda nanqi dego degyeqneb. ¹⁶ E subq na tigelo bati qa tariñeqnum deqa e bati gaigai Qotei aqa ñamgalaq di, tamo ungasari kalil nanqo ñamgalaq di kumbra bole bole yoqnsim laqnum. Deqa e are gulbe saiqoji unum.

¹⁷ “E sawa bei beiq di Qotei aqa wau yoqn-sim wausau qudei koboonaga agi ya ya endi e Jerusalem aiyem. E silali qudei osi aisim Juda Kristen nanqi mam soqneb deqa enjrem. Silali qudei dego osim Qotei atraiyem. ¹⁸ Bati deqa e atra tal miligiq gilsim dia une kobotqajqa kumbra Moses a nami marej qaji di dauryosim yeqnamqa Juda nanqi na e nubeb. E tamo ungasari gargekoba joqsim atra tal miligiq gilosai. Osim qoto bei tigeltosai dego. ¹⁹ Ariya Juda tamo qudei Esia sawaq dena Jerusalem aiyeb qaji nanqi na e oheb. Deqa tamo nanqi di e qa anjam bei soqnimqa bosib ino ulatamuq endi tigelosib ijo une marqab. ²⁰ Nanqi bqasai di ni na Juda tamo agi endia tigele-junub qaji nanqi nenemnjure. Nenemnirimqa e Jerusalem dia Juda tamo kokba nanqo ulatamuq di tigelesonam une kiye ijo jejamuq di iteb di ni mer-mqab. ²¹ Bole, ijo anjam qujai endeqa nanqi na ijo jejamuq di une qametbeb. E nanqo ulatamuq di tigelosim lelenosim endegsi minjrem, ‘Tamo kalil moreño qaji nanqi mondonj olo subq na tigelqab. Anjam deqa qujai ninqi na e tigeltbonub.’ ” Pol a Feliks degsi minjej.

²² Feliks a nami tamo ungasari Yesus aqa gam dauryoqneeb qaji nango kumbra qalieej. Deqa a na Juda nanqi endegsi minjrej, “Nungo anjam di mati soqnem. Qaja tamo nango gate koba Lisias a bamqa ningi olo anjam di maribqa e qusiy gereiyqai.” ²³ Osiqa qaja tamo gate bei minjej, “Ni na Pol osim tonto talq di waiyosim taqatesoqne. A gulbe bei yaim. Aqa was nanqi a unqa bosib ingi ingi qa aqaryaiyqa maroqnibqa ni na saidnjraim.”

Pol a tonto talq di sonaqa wausau aiyeel koboej

²⁴ Bati qudei koboonaqa Feliks aqa njanj Drusila wo tonto talq di brantosibqa Feliks na Pol metonaq aqa areq bej. Drusila a Juda unja. Pol a bosiqa tamo nanqi Kristus Yesus qa nango areqalo singilatqajqa kumbra qa Feliks minjnaq quej. ²⁵ Kumbra bole tintinj dauryqajqa ti tamo nango segi segi so geregere taqatqajqa ti Qotei na mondonj tamo nango une qa peginjrqajqa ti Pol na Feliks minjnaq quej. Qusiqa ulaosiq Pol minjej, “Ni mati aisim ino warumq di soqne. Bunuqna e bati atsiy ni metmit bosim anjam di olo plaltim e quqwai.” ²⁶ Feliks a bati gargekoba Pol aqa anjam quqwajqa metoqnej. Aqa anjam quqwajqa deqa segi metosaioqnej. A endegsi are qaloqnej, “E Pol metit a bosim silali ebimqa e tonto talq dena a uratqajqa deqa kiyo merbqas?” Osiq deqa metoqnej.

²⁷ Wausau aiyeel koboonaqa Feliks a Judia sawa taqato wau di uratonaga tamo bei aqa ñam Porsius Festus a kamba Feliks aqa wau osiqa Judia sawa taqatesoqnej. Feliks na Juda nango are boletetnjrqajqa deqa a Pol tonto talq di uratonag soqnej.

25

Pol a marej, “E Sisar aqa ulatamug di tigelqai”

¹ Festus a Judia sawaq aisiq Sisaria qureq di soqnej. Bati qalub koboonaqa a dena tigelosiq Jerusalem aiyej. ²⁻³ Aisiq di sonaqa atra tamo kokba ti Juda tamo kokba ti nangi bosib Festus aqa ulatamug di tigelosib Pol aqa jejamug di olo une qamoqneb. Osib Festus minjeb, “Ni anjam qarinyim qaja tamo nangi Sisaria qureq dena Pol osib Jerusalem osi beb. Osbab gago are boleqas.” Nangi degsib Festus minjeb. Di kiyaga? Nangi nami anjam endegsib qoseb, “Qaja tamo nangi Pol osi boqnibqa gamq di iga Pol qalsim moiyoqom.” ⁴ Onaqa Festus na kamba minjrej, “Pol a Sisaria dia tonto talq di unu. Bati qudei koboamqa e segi olo Sisaria gilqai. ⁵ Deqa ningi Pol qa anjam bei soqnimqa ningi na tamo ñam ti qudei giltnejrib nangi e daurbosib koba na Sisaria gilqom. Gilsim dia nangi ijo ulatamug di tigelosib Pol aqa une bei ubtosib merbib e qugwai.”

⁶ Festus a bati 8 o 10 Jerusalem di sosisqa olo puluosiq Sisaria gilej. Juda tamo qudei nangi a dauryosib gileb. Nebeonaqa Festus a aqa awo jaram kobaq di awoosiq aqa qaja tamo nangi minjrej, “Ningi Pol osi boiy.” Minjrnaqa nangi na Pol osi bosib Festus aqa ulatamug di tigelteb. ⁷ Onaqa Juda tamo Festus dauryosib Jerusalem dena beb qaji nangi Pol kalilyosib Festus aqa ulatamug di tigelosib une gargekoba Pol aqa jejamug di qamelenjoqneb. Nango anjam di utru saiqoji. ⁸ Onaqa Pol a kamba marej, “E Juda gago dal anjam bei gotranyosaioqnem. E gago atra tal

qa anjam uge bei marosaioqnem. E Rom nango mandor koba Sisar a dego kumbra uge bei yosaioqnem. Deqa e une saiqoji.”

⁹ Pol a degsi marnaqa Festus a Juda nango are boletetnjqajqa deqa Pol endegsi nenemyej, “Ni Jerusalem aisim dia ijo ulatamuq di tigelosim ino anjam olo marqa kere e?” ¹⁰ Onaqa Pol na minjej, “E bini Sisar aqa awo jaram namoq endi tigelejunum. Endia ijo anjam marqai. Ni qalie, e Juda nangi qa une bei yosai. ¹¹ Une kobaquja bei ijo jejamuq di soqnimqa ungum e moi qai. Ariya une kalil Juda nangi ijo jejamuq di qameqnub qaji di bolesaiamqa tamo bei na e laja osim nango banq di atqa keresai. Deqa e Sisar aqa ulatamuq di tigelitqa a ijo anjam qusim gereiyetbqas.” ¹² Pol na Festus degsi minjnaqa a warumq dena oqedosiqa Rom tamo kokba qudei nangi koba na anjam qairosib olo warum miligiq gilsiq Pol minjej, “Ni Sisar aqa ulatamuq di tigelqa maronum deqa e ni qarinqmitqa Sisar aqaq gilqam.”

Festus na Agripa nenemyej, “Ni Pol kiyeryqam?”

¹³ Onaqa bati qudei koboonaqa Rom nango mandor bei aqa ñam Agripa aqa jaja Bernaisi wo Festus unqajqa marsib Sisaria aiye b. ¹⁴ Aisib bati gargekoba yala Sisaria di sonabqa Festus na Agripa minjej, “Tamo bei aqa ñam Pol a nami Feliks na tonto talq di waiyej unu. ¹⁵ Deqa e Jerusalem di sonamqa Juda gate nangi ti atra tamo kokba ti nangi na Pol aqa jejamuq di une qamsib endegsib merbeb, ‘Ni Pol aqa une qa marsim ojsim ino qaja tamo nango banq di atimqa nangi na qalib moi yem.’ ¹⁶ Onaqa e na kamba endegsi

minjrem, ‘Iga tamo bei laŋa ojsim qaja tamo naŋgo baŋq di atqa keresai. Rom gago kumbra degsi sosai. Tamo qudei naŋgi tamo bei qa anjam soqn-imqa naŋgi mati aqa une ubtib qusimqa a kamba aqa anjam marqas di kere.’

¹⁷ “E na Juda naŋgi degsi minjrnāmqa naŋgi e daurbosib Sisaria beb. E tariŋosai. Nebeonaqa naŋgi koroesonabqa e ijo awo jaramq di awoosim ijo qaja tamo naŋgi minjrnāmqa naŋgi Pol osi bosib ijo ulatamuq di tigelteb. ¹⁸ Onaqa Juda naŋgi tigelosib Pol aqa jejamuq di une gargekoba qamelenjoqneb. E nami are qalem, naŋgi une kokba Pol aqa jejamuq di qamqab. Naŋgi degyosai. ¹⁹ Naŋgi naŋgo segi louqa kumbra qa ŋiriŋoqnsib Pol ombla anjam titogneb. Osib tamo bei qa dego anjam titogneb. Pol a maroqnej, ‘Tamo di a moiyej olo ŋambile unu. Aqa ñam Yesus.’ ²⁰ Onaqa e naŋgo anjam deqa utru itqa yonam keresaiibonaqa Pol nenemyem, ‘Ni Jerusalem aisim dia ijo ulatamuq di tigelosim ino anjam olo marqa kere e?’ ²¹ E degsi Pol nenemyonamqa a saidosiq merbej, ‘E mati tonto talq endi sqai. Sosiy bunuqna e Mandor Koba Sisar aqa ulatamuq di tigelitqa a ijo anjam qusim gereiyetbqas.’ Pol na e degsi merbonaqa e ijo qaja tamo naŋgi minjrem, ‘Niŋgi Pol osib tonto talq di waiyosib taqatesoqniy. Bunuqna e Pol qarinyitqa Sisar aqaq gilqas.’” ²² Festus a Agripa degsi minjnaqa Agripa na minjej, “E dego Pol aqa anjam quqwai.” Onaqa Festus na minjej, “Nebe ni aqa anjam quqwam.”

²³ Nebeonaqa Agripa Bernaisi wo gara wala

boledamu jigsib koro sawaq beb. Qaja tamo nanngo gate kokba ti tamo ñam ti kalil nanngi dego bosib koro sawaq di koroeb. Onaqa Festus na aqa qaja tamo nanngi minjrnaqa nanngi Pol osi bosib Agripa aqa ulatamuq di tigelteb. ²⁴ Tigeltonab Festus na Agripa minjej, “O Mandor Agripa, Pol agi osi bonub. Ni unime. Ningi koroonub qaji dego Pol uniy. E Jerusalem di sonamqa Juda kalil nanngi murqumyoqnsib endegsib merboqneb, ‘Pol a moiymem. A olo mandamq endi saiq.’ Nanngi bosib Sisaria endia dego anjam degsib merboqneb. ²⁵ E Pol aqa jejamuq di une kobaquja bei unosai deqa e a laña moiymotqa keresai. Ariya Pol na merbej, ‘E Mandor Koba Sisar aqa ulatamuq di tigelitqa a ijo anjam qusim gereiyetbqas.’ Onaqa e na Pol minjem, ‘Di kere. E ni qarinqmitqa Rom gilqam.’ ²⁶ O Mandor Agripa, e Pol aqa jejamuq di une bei unosai. Deqa e a qa anjam kiye nengrenyit gago Tamo Koba Sisar aqaq gilqas? Laña qarinqyai di Sisar a niringqas. Deqa e Pol osi bosim ino ulatamuq endi tigeltonum. Ni segi na Pol nenemyimqa aqa une bei babtım nıngi kalil qusib merbibqa une deqa nengrenyit Sisar aqaq gilqas. ²⁷ E are qalonum, tamo a une saiqoji soqnımqa e laña qarinqıt Sisar aqaq gilqas di kumbra bolesai.”

26

Pol a Agripa aqa ulatamuq di tigelosiq anjam marej

¹ Onaqa Agripa na Pol minjej, “Ni kamba ino anjam marımqa e quqwai.” Degsi minjnaqa Pol na aqa bañ soqtosıqa endegsi marej, ² “O Mandor

Agripa, bini e ino ulatamuq endi tigelejunum. Une kalil Juda nanqi ijo jejamuq di qameqñub qaji di bolesai. Deqa e na kamba ijo anjam marit ni que. Yim e areboleboleibqas. ³ Gago Juda kumbra kalil di ni qalie. Iga gaigai anjam titeqñum qaji di ni dego qalie. Deqa ni ijo anjam endi quime. Ni asgimaiq.

⁴ “Juda kalil nanqi e qa qalie unub. E angro wala qa Judia sawa ti Jerusalem qure ti dia soqñem. ⁵ Nanqi nami koba ijo kumbra qaliesoqñeb. Nanqi ni degsi mermqa are soqñimqa mermqab. Nanqi qalie, e angro wala qa Farisi nango ambleq di sosimqa nango kumbra dauryoqñem. Farisi nango kumbra di singila koba. Kumbra dena gago Juda kumbra kalil tulan bunyejunu. ⁶ Bini e ingi bole bole Qotei a nami gago moma nanqi enjrqa marej qaji di oqajqa tarinjoqñsim unum. Utru deqa e ino ulatamuq endi tigelejunum. ⁷ Gago moma nanqi di agi Jekop aqa angro 12 nango moma. Nanqi e ti koba na ingi bole bole di oqajqa tarinjoqñsim qolo ti qanam Qotei qa loueqñum. O Mandor Agripa, utru deqa Juda nanqi ijo jejamuq di une qametbeqñub. ⁸ Kiyaga ninqi qudei en-degsib are qaleqñub, ‘Qotei na tamo moreño qaji nanqi olo subq na tigeltñjrqsai’?

⁹ “Bole, e segi nami Yesus Nasaret qaji aqa ñam ugeugeiyiqñsim jeutosim laqñem. ¹⁰ E Jerusalem dia kumbra uge di yoqñem. Atra tamo kokba nanqi na e odbeqñabqa e Qotei aqa tamo ungasari nanqi ojelenjoqñsim tonto talq di breinjroqñem. Osim Juda gate nanqi koba na areqalo qujaitosim maroqñem, ‘Nanqi ñumsib moiyotñjriy.’ ¹¹ E

bati gargekoba Juda nanŋo Qotei tal kalil miligiŋ giloqnsimqa dia Yesus aqa tamo unŋasari nanŋi ojelenjoqnsim ugeugeinjroqnm. E endegsi are qaloqnm, ‘E nanŋi jaqatin koba enjritqa nanŋi ulaosib Yesus qoreiyosib aqa ñam misilinyqab.’ Degsi are qaloqnsim nanŋi ugeugeinjroqnm. E nanŋi qa minjin ani oqetbeqnaqa nanŋi daurnjroqnsimqa qure isa isaŋ giloqnsim dia nanŋi itnjroqnsim ugeugeinjroqnm.

Pol a kiyersi Kristen tamo brantej deqa saej

¹²⁻¹³ “O Mandor Agripa, e degyeqnamqa bati bei atra tamo kokba nanŋi na e qarinqbonabqa Damaskus qureŋ gilem. E gileqnamqa qanam jige pulonj singila koba minjal ti lanj goge na ijoŋ ainaŋ unem. A tulan rianjosika tamo e koba na walweloqnm qaji nanŋi ti iga suwantgej. Aqa rianj di senj ti keresai. Rianj dena senj aqa rianj tulan bunyej. ¹⁴ Suwantgonaga iga kalil ululonjosim mandamq di nerenjem. E ñeiesosimqa tamo bei aqa kakro quem. A Hibru anjam na e endegsi merbej, ‘O Sol, ni kiyaga e ugeugeibeqnum? Ni e ugeugeibeqnum dena ino segi jejamu dego ugeugeiyeqnum. Ni qaja na ino jejamu qoruyqam dego kere.’ ¹⁵ Onaga e na minjem, ‘O Tamo Koba, ni yai?’ Onaga a na merbej, ‘E Yesus agi ni na ugeugeibeqnum qaji. ¹⁶ Deqa ni tigel. E ni giltmonum deqa ni ijo wau tamo sosimqa kumbra ni bini unonum qaji ti kumbra bunuqna osormoqnqai qaji ti deqa mare mare laqnqam. ¹⁷ Bunuqna e ni qarinqmitqa ni Juda nanŋi ti sawa bei bei qaji nanŋi ti nanŋoŋ giloqnqam. Deqa ni nanŋi qa ulaaim. E ni taŋatmesoqnitqa nanŋi ni moiŋotmqasai. ¹⁸ Ni

nanqoq giloqnsim ijo anjam minjroqnmqa nanqi e qa poinjroqnm ambru uratosib suwanqoq boqnqab. Ni na nanqi are bulyetnjroqnmqa nanqi Satan aqa singila uratosib Qotei aqaq boqnqab. Amqa e na nanqo une kalil kobotetnjritqa ingi bole bole e nami enjrqa marem qaji di nanqi oqab. E na nanqi ti tamo unqasari kalil e qa nanqo areqalo singilateqneb qaji nanqi ti Qotei aqa segi kumbra boleq di atelenjit sqab.’

Pol a nami Qotei aqa anjam palontoqnej a deqa Agripa saiyej

¹⁹ “Deqa Mandor Agripa, lan goge dena pulon ainaqa e unsimqa anjam Yesus na merbej qaji di dauryem. E gotranqosai. ²⁰ E aqa anjam di dauryosim tigelosim Damaskus qureq gilem. Gilsim dia Qotei aqa anjam plaltoqnsimqa tamo unqasari nanqi endegsi minjroqnm, ‘Ninqi are bulyosib Qotei aqaq boiy. Bosib kumbra bole bole yoqnibqa tamo unqasari nanqi na ninqi nunqsib mernqwab, “Bole, ninqi are bulyonub.” ’ E Jerusalem dia, Judia sawaq di, sawa bei beiq di dego tamo unqasari nanqi anjam di minjroqnm. ²¹ Utru deqa Juda tamo qudei na atra tal miligiq di e ojsib moiyoqbqa maroqneb. ²² Ariya nanqi e moiyoqbosai. Qotei na e taqatboqnej deqa bini e ino ulatamuq endi tigelosimqa ni ti tamo kokba ti tamo lanaj ti Qotei aqa anjam palontosim merngeqnum. E anjam bei palonto-saieqnum. Nami Moses a ti Qotei aqa medabu o tamo nanqi ti kumbra bunuqna brantelenqas qaji di ubtosib maroqneb. Nanqo anjam di segi e bini palonteqnum. ²³ Nanqo anjam di aqa utru

agiende. Kristus a jaqatin koba osim moiqas. Osim a tamo kalil qa namoosim subq na tigelosim Juda nanqi ti sawa bei bei qaji nanqi ti anjam minjroqnimqa nanqi suwanjoq boqnqab.”

Pol na Agripa minjej, “Ni Kristus qa ino areqalo singilat”

²⁴ Pol a anjam degsi mareqnaqa Festus na aqa anjam gentosiq lelenosiq minjej, “Pol, ni nanarionum. Ino qalie kobaquja dena ni tulan nanaritmgo.” ²⁵ Onaqa Pol na minjej, “O Gate Koba Festus, e nanariosai. Ijo anjam endi bole. E areqalo bole na anjam mareqnum. ²⁶ Mandor Agripa a ijo anjam endi aqa utru nami qalieosiq soqnej. Deqa e na minjqa ulaosai. Yesus aqa kumbra kalil endi uli na brantosaiognej. A boleq di unu. ²⁷ O Mandor Agripa, ni kiyersi are qalonum? Qotei aqa medabu o tamo nanjo anjam nami nenjrenjyeb qaji di bole e? Od, e qalieonum, ni maronum, di bole.”

²⁸ Onaqa Agripa na Pol nenemyej, “E sokiñala Kristen tamo brantqai ni degsi are qalonum e?”

²⁹ Onaqa Pol na minjej, “Ni sokiñala Kristen tamo brantqam di kere. Sokobaiyosim Kristen tamo brantqam di kere. Ariya e na Qotei endegsi pailyeqnum, ‘O Abu, tamo bini ijo anjam queqnub qaji nanqi ti Mandor Agripa a ti nanqi e unum degsib soqnebe. Ariya e sil na tontbeb unum nanqi degsib sqajqa e ni pailmosai.’ ”

³⁰⁻³¹ Onaqa Agripa Bernaisi wo tamo kalil awesoqneb qaji nanqi ti Festus koba na tigelosib warumq dena oqedeb. Oqedosib endegsib qairosib mareb, “Iga Pol aqa jejamuq di une

kobaquja bei unosai bole sai. Deqa iga a qalsim moiyoṭṭa keresai. A tonto talq di waiyqa keresai dego.” ³² Nangi degsib marsibqa Agripa na Festus minjej, “Pol a Sisar aqa ulatamuq di tigelqa marosai qamu ni na endego a tonto talq dena uratonum oqedqo qamu.”

27

Pol a qobun na Rom qureq giloqnej

¹ Onaqa iga qobun na Itali sawaq gilqajqa anjam qosisib Pol tamo qudei ti tonto talq dena joqsib qaja tamo nanḡo gate bei aqa ñam Julius aqa banq di ateb. Julius a Rom tamo. ² A na iga Pol ombla tonto tamo nangi ti joqsiqa Adramitium qure nanḡo qobun bei Esia sawaq gilqa laqnaqa iga qobun di gogetosim koba na gilem. Aristarkus a iga koba na gilem. Aristarkus aqa qure utru Tesalonaika aḡi Masedonia sawaq di unu. Qobun di yuwal qala qalaq na dauryosim qundun kalil aiqa mareb. ³ Iga gilsim nebeonaqa Saidon qureq di tiryem. Tiryonamqa Julius a Pol qa dulosiq odyonaqa qobun uratosiq aqa Kristen was qudei nangi itnjrnaqa nangi na inḡi inḡi qa aqaryaiyeb. ⁴ Onaqa iga Saidon qure uratosim gileqnamqa jagwa na gotrangonaqa iga Saiprus nui taqyosim gilem. ⁵ Gilsim yuwal gentosim Silisia sawa ti Pamfilia sawa ti di brantosim yuwal qala qalaq na dauryosim gilsim Lisia sawaq di brantosim Maira qureq di tiryem.

⁶ Dia Julius a Aleksandria qure nanḡo qobun bei Itali sawaq gilqa laqnaqa unsiq a na iga Pol ombla tonto tamo nangi ti joqsiqa qobun di

gogetem. ⁷ Gogetosim jinga na gileqnamqa bati gargekoba koboej. Onaqa jagwa na gotraṅgonaqa iga singila na gilsim Nidas qure jojomyem. Dena jagwa na olo gotraṅgonaqa iga gilqa keresaiigonaqa qobuṅ bulyosimqa Krit nui aqa luwi bei ñam Salmone di tinjosim oqem. ⁸ Oqsim luwi di bunjosimqa tamo qobuṅq di wauo qaji nangi waukobaosib oqsib Krit nui qoreq di beterosib qala qalaq na gileb. Iga gilsim sawa bei aqa ñam Qunduṅ Boledamu di Lasea qure jojom di brantem.

⁹⁻¹⁰ Iga bati gargekoba uratem deqa Juda nango qurienjo bati koboej. Yuwal ugeqa batiej deqa Pol na tamo qobuṅq di wauo qaji nangi endegsi minjrej, “Ningi quiy. E qalieonum, iga qobuṅ na gilqom di iga gulbe koba itqom. Qobuṅ aqa ingi ingi gargekoba loumqas. Qobuṅ dego tugwas. Qobuṅ a segi sai. Iga tamo kalil dego padalqom.” ¹¹ Pol a nangi degsi minjrnaqa qobuṅ kuñi ojo tamo wo qobuṅ aqa abu wo nangi aiyel na Pol aqa anjam di dauryqa uratosib gilqa mareb. Julius a dego Pol aqa anjam dauryqa uratosiqa nango aiyel anjam taqyej. ¹² Deqa iga qobuṅ na gilem. Qunduṅ iga soqnem qaji di jagwa bati qa qobuṅ beterqajqa qunduṅ bolesai. Deqa tamo gargekoba nangi mareb, “Jagwa bati brantqa jojomqo deqa iga qunduṅ endi uratosim gilsim Finiks qunduṅq di jagwa bati qa beterosim sqom.” Finiks a Krit nuiq di unu. Dia jagwa bati qa beterqajqa qunduṅ bolequja.

Jagwa koba bonaqa yuwal ugeej

¹³ Onaqa jagwa lawo guta na bonaqa tamo qobunq di wauo qaji nanqi mareb, “Jagwa endena iga puygim gilsim Finiks qundunq di tiryqom.” Degsib marsib anka titosib qobun miligiq di atsib dena iga Krit nui aqa qala dauryosim gilem. ¹⁴⁻¹⁵ Gileqnamqa manaq dena meli jagwa koba bosiq gotrangonaqa gilqa keresaiigonaqa iga loo goge oqsim di sonamqa jagwa na segi osi laqnej. ¹⁶⁻¹⁷ Onaqa iga nui kiñala bei aqa ñam Kauda aqa qoreq di otosim sonamqa nui dena jagwa geten-tonaqa yuwal kiñala laej. Deqa tamo qobunq di wauo qaji nanqi waukobaosib qobun du soqtosibqa qobun ani gogeq di atsib sil na qoseb. Qobun du ulonaim deqa sil na qoseb. Osib olo sil bei osib qobun ani yuwal na paraparaaim deqa sil na kainyosib singilateb. Qobun ururosime Afrika sawa jojomyosim dia sargum gogetosim paraaim deqa ulaosib qobun rer qalnab aiyej. Nanqi degyeb deqa jagwa na segi osi laqnej. ¹⁸ Nebeonaqa iga loo goge di sonam jagwa tulan kobaosiq iga gotrangonaqa yuwal ugeonaqa qobun tuqepatej. Deqa tamo qobunq di wauo qaji nanqi ingi ingi qudei breinjrnabqa yuwalq aiyeb. ¹⁹ Olo nebeonaqa nanqi qobun aqa parara ti oyo ti osib breinjrnab yuwalq aiyeb. ²⁰ Bati gargekoba iga sen ti bongar ti unosai. Iga namoqna are qalem, “Iga padalqasai.” Ariya jagwa singila koba boqnsiqa iga gotrangonqnej deqa gago areqalo namij di iga uratosim marem, “Iga padalqom. Jagwa endi koboqasai.”

²¹ Bati gargekoba tamo qobunq di so qaji nanqi ingi uyosai. Deqa Pol a nanqo ambleq di tigelosiq minjrej, “O tamo ningi quiy. E nami merngem,

ningi Krit nui uratosib gilaib. Ningi ijo anjam di dauryosai deqa agi iga gulbe koba itonum. Ningi uniy. Qobun aqa ingi ingi gargekoba lounmelenqo. ²² Deqa e ningi olo endegsi merngwai. Ningi are laeme. Tamo bei padalqasai. Iga kalil bole sqom. Qobun segi padalqas. ²³⁻²⁴ Ya qolo ijo Qotei agi e bati gaigai a qa loueqnum qaji aqa lan angro bei bosiq a ijo areq di tigelosiq merbej, ‘O Pol, ni ulaaim. Ni Sisar aqa ulatamuq di tigelqam. Deqa Qotei na ni taqatmim ni padalqasai. Tamo kalil ni ombla qobun na gileqnub qaji nanqi dego Qotei na taqatnjrim nanqi padalqasai.’ Lan angro na e degsi merbej. ²⁵ Deqa ningi ulaaib. E qalieonum, Qotei aqa anjam qolo merbej qaji di a dauryosim degyqas. ²⁶ Ariya ningi quiy. Iga qobun na gilsim nui beiq di sargum gogetim qobun a ojtqas.”

²⁷ Pol na nanqi degsi minjrnaqa iga Meditere-nian yuwalq di otosim sonamqa jagwa na segi osi laqnej. Yori aiyel koboonaqa qolo jige yuwal a mandam qaleqnaq anjam ateqnaq tamo qobunq di wauo qaji nanqi qusibqa are qaleb, “Iga nui bei jojomyonum kiyo?” ²⁸ Nanqi degsib are qalsibqa yuwal aqa robu qalieqajqa deqa sil waiyonab ainaq uneb di tarag yala, 40 mita. Dena iga gilokiñalayosimqa nanqi olo sil waiyosib uneb di tulan taragej, 30 mita. ²⁹ Degsib unsibqa are qaleb, “Iga gilsim nuiq di sargum gogetim qobun a ojtqas.” Degsib are qalsibqa ulaosib mareb, “Iga anka waiyonamqa qobun tigelqas.” Degsib marsibqa qobun bunuq dena anka qolqe waiyonab yuwalq aiyej. Onaqa nanqi endegsib wainjoqneb, “Urur suwaneme.” ³⁰ Onaqa tamo

qobunq di wauo qaji nanqi endegsib are qaleb, “Iga qobun uratosim qobun du na jaraiqom.” Nanqi degsib are qalsibqa gisanosib tamo nanqi minjreb, “Iga qobun namoq dena anka waiyqom.” Degsib minjrsib qobun du uli na osib qobun ani aqa namoq na gaintonabqa yuwalq aiyej. ³¹ Degyeqnabqa Pol a di unsiqa qaja tamo nanqi ti nango gate Julius a ti endegsi minjrej, “Tamo qobunq di wauo qaji nanqi jaraiqa mareqnuh. Nanqi jaraiqab di ninqi kalil padalqab.” ³² Onaqa qaja tamo nanqi qobun du aqa sil gentonabqa jagwa na osi ulanej.

³³ Nebeqa laqnaqa Pol na tamo kalil nanqi endegsi minjrej, “Ninqi inqi uyi. Bati olekoba ninqi inqi uyosai. Nunqo are neiosai dego. Agi yori aiyel gilqo. ³⁴ Deqa e singila na endegsi merngwai, ninqi inqi uysib dena ninqi singilaqab. Osib ninqi kalil bole sqab. Bei padalqasai.” ³⁵ Pol na tamo kalil nanqi degsi minjrsiqa bem bei osiq nango ulatamuq di Qotei pailyosiqa bem gentosiq uyej. ³⁶ Degonaqa tamo kalil nanqi areboleboleinjrnaqa nanqi kamba dego bem elenosib uyej. ³⁷ Iga tamo qobunq di soqnem qaji kalil 276. ³⁸ Tamo kalil nanqi inqi uynab menetnrnaqa qobun otqajqa marsibqa bem sum osib waiyelenonabqa yuwalq aiyej.

Qobun paraparaej

³⁹ Onaqa nebeonaqa nanqi nam atsib mandam bei uneb. Nanqi mandam di poinjrosai. Nanqi qundun bei dego uneb. Qundun di aqa alile bolequja ulul ti. Unsib are qaleb, “Iga alile dia qobun tiryqom.” ⁴⁰ Degsib are qalsibqa anka

nami waiyeb qaji sil serie na gingenjosibqa anka yuwalq di urateleneb. Osib kuñi tonteb qaji sil di palontosib kuñi ojsib rer giryosib alile di tiryqajqa aiyeb. ⁴¹ Aisib qobun namoq sargum bei gogetosiq dia ojotonaq soqnej. Onaqa yuwal kokbayosiqa qobun bunuq di qalnaqa paraparaej. ⁴² Onaqa qaja tamo nanği mareb, “Tonto tamo nanği qawainosib jaraiyaib deqa iga na ñumnam morenqab.” ⁴³ Deksib marnabqa nango gate Julius a are qalej, “Nanği Pol dego qalib moiyaib deqa e na nanği saidnırqai.” Deksi are qalsiqa nanği minjrej, “Tonto tamo nanği ñumaib.” Osiqa tamo qawaino qalie nanği minjrej, “Ninği namo prugosib yuwalq aisib qawainosib alile di patiy.” ⁴⁴ Osiqa tamo qawaino qaliesai qaji nanği minjrej, “Qobun paraparaqo qaji aqa sarqei ninği na elenosib bileq atsib dena otosib aisibqa alile di patiy.” A deksi minjrnaqa nanği degyosib iga kalil koba na alile dia geregere patelenem.

28

Pol a Malta nuiq di soqnej

¹ Iga kalil alile dia patonamqa nui di aqa ñam Malta deksi mergonab quem. ² Onaqa tamo unğasari nui dia soqneb qaji nanği kumbra tulan boledamu dauryosib iga geregereigeb. Osib awa boqnej deqa iga yorgonaqa ñam tunguyosib mergeb, “Ninği bosib ñamyuwo areq endi awooiy.” Deksib mergonabqa iga ñamyuwo areq di awoonam jejamu kanğangej. ³ Onaqa Pol a ñam koroiyosiqa ñamyuwoq di atnaqa amal uge ñam miligiq di soqnej qaji kanğanyonaqa

oqedosiqa Pol aqa banq di uñiyosiqa gainesoqnej.
4 Onaqa nui deqaji tamo ungasari nanqi amal uge Pol aqa banq di uñiyosiq gainesonaqa unsibqa segi segi maroqneb, “Tamo endi a len ojo tamo kiyo? A yuwalq di moiynosai deqa gago qotei na a kambatosiqa amal uge qarinyqoqa a uñiyqo. Deqa a moiqas.” 5 Onaqa Pol na aqa ban butuyonaqa amal ulonjosiqa namyuwoq ainaqa Pol a bole soqnej. Aqa jejamu yala gulbe bei osai. 6 Onaqa nanqi Pol koqyoqneb. Aqa jejamu sunyqas kiyo a moism ulonjoqumatqas kiyo degsib marsibqa tarinkobaeb. Tarinonab tarinonab Pol aqa jejamuq di gulbe bei brantosai. Deqa nanqi areqalo bei osib mareb, “Tamo endi a qotei bei.”

7 Nui deqaji tamo bei aqa ñam Publius a soqnej. A tamo kobaquja. A na nui di taqatoqnej. Aqa tal jojom di soqnej deqa a na iga joqsiqa aqa talq gilsiq dia bati qalub iga geregereigoqnej. 8 Iga aqa talq di sonamqa aqa abu makobaiyonaqa neiesoqnej. Aqa jejamu tulan kanjanyosiqa bi mormantej. Deqa Pol na aqa areq gilsiq Qotei paiyosiq aqa jejamuq di ban atnaqa aqa ma koboosiq olo boleej. 9 A degyonaqa nui deqaji tamo ungasari mainjrej qaji nanqi qusibqa Pol aqa areq beqnabqa a na nanqi kalil boletnjroqnej. 10 Ariya nui deqaji tamo ungasari nanqi na iga geregereigoqn-sib kumbra tulan boledamu egoqneb. Bunuqna iga nui di uratqa laqnamqa ingi ingi kalil iga saigelennej qaji di nanqi na olo egelenonab gago ingi ingi kereej.

Pol a Rom qureq di brantej

¹¹ Iga nui dia bai qalub soqnem. Di koboon-aqa iga qobun bei gogetosim gilem. Qobun di jagwa bati qa nui dia beterosiq soqnej. Qobun di Aleksandria qure qaji. Qobun aqa namoq di qotei bei aqa ñam Sus aqa angro aiyel nango sulum gereiyosib atnab soqnej. ¹² Iga qobun na gilsim Sirakyus qureq di tiryosimqa bati qalub di soqnem. ¹³ Dena qobun na gilsim Regium qureq di tiryosim ñeiem. Nebeonaqa jagwa guta na bonaqa iga qobun na gileqnam qoloej. Olo nebeonaq iga gilsim Puteoli qureq di tiryem. ¹⁴ Dia iga Yesus aqa tamo ungasari qudei nanqi itnjrem. Itnjrnmaq nanqi na metgonabqa iga bati 7 nanqi koba na soqnem. Sosimqa nanqi olo uratnjrsimqa singa na walwelosim Rom qureq di brantqa marsim gilem. ¹⁵ Rom dia Yesus aqa tamo ungasari qudei nanqi iga beqnam qusibqa gamq di iga turqajqa marsib walwelosib aiyeb. Nanqi aiyeq nabqa iga giloqn-sim gam qalaq di qure ñam Apius Ingi Qarinjo Qure dia nanqi qudei turem. Olo gilsimqa qure ñam Nerejo Tal Qalub dia nanqi qudei turem. Tur-osim unjrsimqa Pol a tulan areboleboleiyonaqa Qotei binjiyosiq aqa are singilakobaiyej.

¹⁶ Ariya iga gilsim Rom di brantem. Brantonam Rom nango gate nanqi odonabqa Pol a aqa segi talq di soqnej. Qaja tamo qujai na a taqatoqnej.

Pol a Rom dia Yesus aqa anjam bole maroqnej

¹⁷ Bati qalub koboonqa Pol na Juda tamo gate nanqi metnjrnaqa bosib aqa areq di koroonab minjrej, “O ijo was ningi quiy. Jerusalem dia Juda nanqi e lanja ojsib Rom nango banq di atnab nanqi na e tonto talq di waibeb. E Juda gago

kumbra bei ugeugeiyosai oqnem. Gago moma nanjo kumbra bei dego gotranjosai oqnem. ¹⁸ Deqa e Rom gate kokba nanjo ulatamuq di tigelosim ijo anjam marnamqa nanji qusibqa ariya nanji une kobaquja bei ijo jejamuq di unosai. Deqa nanji e laja moiyoibqa uratosib tonto talq dena e uratim oqedqajqa mareb. ¹⁹ Marnabqa Juda nanji na Rom gate kokba nanjo anjam di gotranjeb. Deqa e gam bei saiqoji. E marem, 'E Sisar aqa ulatamuq di tigelqai. Yim a ijo anjam quqwas.' E degsi marem. Ariya e Juda nanji qa anjam bei yala sosai. ²⁰ O ijo was, e ninqi nunjsiy ijo anjam merngwajqa deqa metjgonum. E inqi bole bole Qotei a nami Israel gago moma nanji enjrqa marej qaji di oqajqa tarinoqnsim unum. Utru deqa e sil kokba endena tontbonub." Pol a degsiqa Juda tamo gate nanji minjrej.

²¹ Onaqa nanji na Pol minjeb, "Judia sawaq di tamo qudei nanji ni qa anjam bei nengrenjosib gagoq qarinyosai. Juda tamo bei na bosiq ni qa anjam uge bei mergosai dego. ²² Deqa ni segi na ino anjam mergim iga quqwom. Iga qalieonum, sawa sawa kalilq di tamo ungasari nanji mareqnub, 'Yesus aqa gam bunuj di uge. Gam dena tamo ungasari nanji poeleneqnub.' " Juda tamo gate nanji na Pol degsib minjeb.

²³ Ariya nanji olo koroqajqa bati ateb. Koro bati di brantonaja Juda gargekoba nanji nobqolo bosib Pol aqa talq di koroeb. Koroonabqa Pol a tigelosiqa anjam utru atsiq anjam olekoba nanji minjreqnaq gilsiq bilaqtej. Qotei na aqa segi tamo ungasari nanji taqatnjrsim nanjo Mandor Koba

sqas anjam di aqa utru plaltosiq a minjroqnej. Moses aqa dal anjam na ti Qotei aqa medabu o qaji tamo nango anjam na ti anjam mutu quja quja elenqnsiq a nango are qametnjrimqa nangi Yesus qa nango areqalo singilatqajqa deqa singila na minjroqnej. ²⁴ Minjreqnaqa Juda qudei nangi Pol aqa anjam di qusib mareb, “Anjam di bole.” Onaqa nangi qudei Pol aqa anjam qusib quosaibulosib mareb, “Anjam di bolesai.” ²⁵ Nangi degsib areqalo aiyeltosib tigelosib jaraiqa laqnabqa Pol na anjam qujai endegsi minjrej, “Mondor Bole a kere Qotei aqa medabu o tamo Aisaia aqa medabuw na gago moma nangi anjam endegsi minjroqnej, ²⁶ ‘Ningi dab atoqnqab di ijo anjam aqa utru poinqoqnqasai. Ningi nam atoqnqab di ijo anjam aqa damu dego poinqoqnqasai.’ Agi Qotei na Aisaia minjej, ‘Ni nangiq giloqnsimqa anjam degsi minjroqne. ²⁷ O Aisaia, tamo unqasari di nango are miligi getenjrejunu. Nango dabkala na ijo anjam quqwajqa asginjreqnu. Nangi nam brunejunub. Deqa nango namdamu na ijo kumbra unqa keresai. Nango dabkala na ijo anjam qusib utru poinjrqa keresai. Nangi are bulyosib ijoq bqa keresai dego. Deqa e na nangi boletnjrqasai.’ Qotei na Aisaia degsi minjej.”

²⁸⁻²⁹ Osiqa Pol a olo Juda nangi minjrej, “O ijo was ningi endegsi poinqem. Qotei na sawa bei bei qaji nangi elenqa marsiq a anjam qarinyonaqa nangoq gilej. Nangi qusib dauryqab.”

³⁰ Onaqa Pol aqa segi tal awaiyoqnej qaji dia wausau aiyel soqnej. Sonaqa tamo unqasari nangi a unqajqa beqnabqa a na nangi kalil joqoqnsiq a

aqa talq di koba na awooqnsib qairoqneb. ³¹ Qotei na aqa segi tamo ungasari nanqi taqatnjrsim nanqo Mandor Koba sqas anjam di aqa utru Pol na plaltoqnsiq nanqi sainjroqnej. Tamo Koba Yesus Kristus qa dego anjam plaltosiq sainjroqnej. Pol a anjam deqaji marqajqa ulaosaioqnej. A anjam deqaji mareqnaqa tamo bei na saidyosaioqnej.

Yesus Aqa Anjam Bole 2000
The New Testament in the Anjam language of Papua
New Guinea, 2000 edition
Nupela Testamen long tokples Anjam long Niugini,
2000

Copyright © 2000 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Anjam

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2001-01-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

6bd977a8-0139-583b-a367-c04faf6223cc